

Maarit Kuokkanen

KUNTOUTTAVA LUONTOPIHA

Kotikartanon palvelukeskuksen kunnostussuunnitelma

**KUNTOUTTAVA LUONTOPIIHA-
KOTIKARTANON PALVELUKESKUKSEN KUNNOSTUSSUUNNITELMA**

Maarit Kuokkanen

Opinnäytetyö

Kevät 2015

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma, viheraluesuunnittelun suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Maarit Kuokkanen

Opinnäytetyön nimi: Kuntouttava luontopiha- Kotikartanon palvelukeskuksen kunnostussuunnitelma

Työn ohjaajat: Paula Syri ja Merja O'Rourke

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 41 + 66 liitesivua

Elvyttävän ja kuntouttavan viherympäristön vaikutus erityisryhmien hyvinvointiin on merkittävä. Hyvin suunnitellut ulkotilat auttavat ylläpitämään liikunnallista toimintakykyä ja ehkäisevät muun muassa masennusta ja stressiä. Ylivieskassa sijaitseva Kotikartanon palvelukeskus on hyvä esimerkki siitä, kuinka palvelukeskuksen piha-alueen suunnittelulla voidaan tukea asukkaiden kuntoutumista ja elpymistä sekä tuoda luonto lähemmäksi asukkaita kaupunkiympäristössä.

Työn tavoitteena on kaksi eritasoista ja toteutuskelpoista suunnitelmaa. Yleissuunnitelma käsittää koko palvelukeskuksen piha-alueen ja pihasuunnitelma keskittyy Kotikartano neljän pihaan. Suunnitelman laatimisen pohjaksi on tutkittu elvyttävän ja kuntouttavan ympäristön piirteitä ja niiden vaikutusta erityisryhmien hyvinvointiin. Opinnäytetyössä on perehdytty myös luonnonmukaisen pihasuunnittelun soveltamiseen kaupunkiympäristössä. Tietoa on kerätty alan kirjallisuudesta ja internet-lähteistä sekä pihan käyttäjiltä eli palvelukeskuksen hoitohenkilökunnalta, asukailta ja heidän omaisiltaan.

Työn lopputuloksena ovat palvelukeskuksen piha-alueen yleissuunnitelma ja tarkempi pihasuunnitelma. Suunnitelmissa on huomioitu toimintakyvyltään eritasoisten asukkaiden liikkumiseen liittyvät rajoitukset sekä esteettömän ympäristön vaatimukset. Yhteisöllisyyttä on pyritty parantamaan tarjoamalla pihalle erilaisia oleskelualueita. Kuntoutumista tukevaa Green Care- toimintaa on tuettu suunnitelmissa ja samalla on mahdollistettu asukkaiden omaehtoinen liikkuminen piha-alueella. Suunnitelmissa pihan elvyttävyyttä on parannettu lisäämällä kasvillisuutta ja siten houkuttelemalla alueelle myös aitoa villiä luontoa asukkaiden iloksi.

Palvelukeskusten pihoja suunniteltaessa olisi hyvä ottaa huomioon niin pihan elvyttävät ominaisuudet ja kuntoutuksen tukeminen kuin erilaiset käyttäjäryhmät. Kun pihan viihtyisyyden lisäksi suunnittelussa otetaan huomioon niin omaisten kuin asukkaiden mielipide, piha-alueille saadaan monipuolinen ja yhteisöllinen käyttäjäkunta. Luonnon huomioon ottaminen kaupunkiympäristössä on haastavaa, koska piha-alueet ovat tarkoin rajattuja ja usein vähälajisia. Runsaalla kasvivalikoimalla voidaan parantaa pihan luonnonmukaisuutta.

Asiasanat: pihasuunnittelu, erityisryhmät, elvyttävä ympäristö, kuntoutuminen, Green Care, luonnonmukainen pihasuunnittelu

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Landscape Planning, Option of Landscape Horticulture and Technology

Author: Maarit Kuokkanen

Title of thesis: Planning an invigorating and rehabilitating environment for residents of nursing home Kotikartano

Supervisors: Paula Syri, Merja O'Rourke

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015

Number of pages: 41+66

An invigorating and rehabilitating environment has significant impact on well-being of special groups. Well-designed outdoor places help to maintain physical activity and prevent mental-illnesses. Nursing home Kotikartano, located in Ylivieska, shows a good example of how planning of outdoor places can support rehabilitation and restoration of residents and how nature can be part of urbanized area.

The aim of the thesis is to create two qualified and realizable plans. The general plan includes the whole yard of nursing home and the more detailed garden plan is focused on Kotikartano 4- yard. The basis for planning is to search information about characteristics of invigorating and rehabilitating environment and what kind of impact they have on well-being of special groups. This thesis examines also the natural garden planning suitability for milieu located in an urban environment. Information has been collected from the literature and internet sources as well as interviewing the personnel and residents of the nursing home.

The results of the thesis are a general plan for the outer yard of the nursing home and a detailed, garden plan for the Kotikartano 4. Both plans consider the different kind of limitations of residents' mobility and requirements of accessible environment planning. Green Care-based activities are considered as well as the residents' opportunity to exercise independently. In the plans the invigorating atmosphere has been improved by increasing nature elements in the area.

Outdoor spaces of nursing home are places where residents, relatives and nurses spend their time together. Thus it is important to take into consideration each user group including relatives when planning yards. In urban areas natural garden planning is challenging because the yards have low range of species and limited areas. However with wide selection of vegetation varies, naturalness of the yards can be improved.

Keywords: Yard design, special groups, invigorating environment, rehabilitation, Green Care, natural garden planning

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
SISÄLLYS.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 VIHERYMPÄRISTÖ OSANA KUNTOUTUSTA.....	7
2.1 Green Care.....	8
2.2 Viherympäristön elvyttävyys.....	10
2.3 Viherympäristön vaikutus fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen.....	12
2.4 Viherympäristön merkitys erityisryhmille.....	14
3 LUONTO OSAKSI PALVELUKODIN PIHAPIIRIÄ.....	16
3.1 Kasvien valinta luonnonmukaiselle pihalle.....	17
3.2 Hyönteiset.....	18
3.3 Linnut.....	18
3.4 Nisäkkäät.....	19
4 SUUNNITTELUKOHDE.....	20
4.1 Suunnittelualue.....	21
4.2 Etupiha.....	22
4.3 Kotikartano neljän piha-alue.....	24
4.4 Kotikartano kolmen piha-alue.....	27
4.5 Kotikartano kahden piha-alue.....	28
5 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	30
5.1 Aukkaille ja heidän omaisilleen järjestetyn kyselyn tulokset.....	31
5.2 Pihan kunnostusprojektin aloituspalaveri ja ideointipäivä.....	31
6 KOTIKARTANON SUUNNITTELUKORJAUKSET.....	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	36
8 POHDINTA.....	38
LÄHTEET.....	39
LIITTEET.....	41

1 JOHDANTO

Elvyttävillä viherympäristöillä on merkittävä rooli ihmisen hyvinvoinnin edistäjänä. Väestön ikääntyessä ja elinpiirin kaventuessa lähellä sijaitsevien ja helposti saavutettavissa olevien viheralueiden arvostus ja tarve kasvavat. Elvyttävien ympäristöjen on todettu olevan merkittävässä roolissa kuntoutumisessa ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Elvyttävään ympäristöön lukeutuvat kaikki viherympäristöt, jotka edistävät ihmisen psyykkistä ja fyysistä terveyttä.

Viherympäristön kuntouttava vaikutus on tiedostettu kauan, mutta vasta viime vuosina se on saanut tavoitteellisia piirteitä Green Care-toiminnan myötä. Green Care-menetelmät pohjautuvat aktiiviseen ohjattuun toimintaan, jossa työskennellään kasvien, eläinten tai luonnon parissa. Green Caren kolme peruselementtiä ovat toiminta, yhteisö ja luonto, joita yhdistämällä edistetään ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Kaupungistumisen myötä ihminen on hyvää vauhtia vieraantumassa luonnosta ja sen hyvinvointia tukevasta vaikutuksesta. Luonnonmukaisen viheraluesuunnittelun kautta voidaan vahvistaa ihmisen luontosuhdetta tarjoamalla monipuolisia lähiviheralueita, joissa on entistä enemmän otettu huomioon myös eläimistö. Kaupunkiympäristöön rakennetut lajirikkaat viheralueet toimivat keitaina eläimistölle ja mahdollistavat luonnon kokemisen lähellä asutusta.

Erityisesti palvelukeskusten piha-alueisiin tulisi luoda kuntoutumista tukevia elvyttäviä viherympäristöjä. Piha-alue on usein asukkaan ainoa kosketus luontoon, jolloin sen merkitys on huomattava. Palvelukeskusten ympäristöjen suunnittelussa on otettava huomioon erilaisille käyttäjäryhmille ominaiset vaatimukset. Viihtyisä piha-alue on turvallinen ja esteetön, jolloin se mahdollistaa asukkaiden omatoimisen ulkoilemisen. Erityisryhmille suunnatuilla piha-alueilla tulisi olla monipuoliset puitteet niin kuntoutukseen kuin virkistytymiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella Peruspalvelukuntayhtymä Kallion Ylivieskassa sijaitsevalle Kotikartanon palvelukeskukselle piha, jossa yhdistyy viherympäristön kuntouttavat ominaisuudet, elvyttävyys ja luonnonmukaisuus. Suunnitelmassa toivottiin huomioitavan myös Green Care-toiminnan mahdollisuus piha-alueella. Piha-alueen yleissuunnitelman laatiminen lähti liikkeelle tilaajan tarpeesta saada palvelukodin piha-alueelle suunnitelma, jota voitaisiin lähteä talkoovoimin toteuttamaan. Nykyisellään Kotikartanon palvelukeskuksen piha ei tue asukkaiden tarpeita tarpeeksi hyvin, eikä anna mahdollisuutta kuntouttavaan toimintaan.

Opinnäytetyö ja suunnitelma pohjautuvat Green Care-toiminnan ajatukseen luonnon myönteisestä vaikutuksesta hyvinvointiin. Työssä on käytetty hyväksi tutkimuksia viherympäristön kuntouttavista ominaisuuksista ja elvyttävyydestä. Luonnonmukaisen viheraluesuunnittelun keinoin on pyritty tuomaan suunnitelmaan ekologista kestävyyttä ja monipuolisuutta. Suunnitelmissa otettiin huomioon myös Kotikartanon palvelukeskuksen asukkaiden fyysiset ja psyykkiset rajoitukset, joiden myötä esteettömyys on ollut yksi suunnittelua ohjaavista tekijöistä. Suunnitelmaan ovat vaikuttaneet Kotikartanon henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut, pihakävely sekä asukkaille tehty kysely, joiden pohjalta suunnitelmaan on sisällytetty käyttäjien toiveita.

2 VIHERYMPÄRISTÖ OSANA KUNTOUTUSTA

Viherympäristön käyttö hoitotyön tukena ei ole uusi asia. Jo egyptiläiset hovilääkärit määräsivät puutarhakävelyjä hermostollisista oireista kärsiville potilailleen. Hiukan myöhemmin luostarilaitos käytti potilaiden hoidossa viherympäristöjä ja luonnosta saatavia yrtejä. 1300-luvulla Belgiassa sijaitsevassa Geel'in paikkakunnalla hoivattiin henkisesti yllirasittuneita pyhiinvaeltajia keskellä maaseutua luontoympäristöä hyödyntäen. 1800-luvun alussa maaseutu ympäristöjen rauhoittava vaikutusta alettiin laajemmin soveltaa psykiatrisessa hoidossa, kun havaittiin maatalous- ja puutarhatöiden rauhoittava vaikutus. (Salovuori 2014, 10–12.)

1900-luvulla viherympäristöjen käyttämistä kuntoutumisen tukena vauhditti toinen maailmansota, jonka veteraaneja ryhdyttiin kuntouttamaan sekä puutarhaterapiaa hyödyntäen että eläinten myötävaikutuksella. Sotien myötä eläinten hoito tuli osaksi hoito- ja kuntoutusjärjestelmää. 2000-luvun alussa mielenkiinto viherympäristöjen hyvinvointivaikutusten hyödyntämiseen on kasvanut edelleen. Viherympäristöjen käyttämistä kuntouttamiseen kuvaa termi Green Care, joka kokoaa alleen useita erilaisia tapoja käyttää luontoa apuna kuntoutuksessa. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä: suomalainen Green Care, viitattu 7.11.2014; Salovuori 2014, 10–12.)

Viherympäristöjä voidaan käyttää kuntoutumiseen aktiivisesti Green Care -menetelmiä hyväksikäyttäen, mutta myös passiivisesti ilman asetettuja tavoitteita. Jo pelkkää oleskelua viherympäristöissä pidetään yleisesti terveyttä edistävänä ja elvyttävänä. Viherympäristöt ovat suuri voimavara erityisesti laitospäristössä. Niillä on monipuolisia positiivisia vaikutuksia ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. Viherympäristöjen on todettu vähentävän henkistä väsymystä ja stressiä, vähentävän monia perussairauksia sekä lisäävän ihmisten sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että erityisen tärkeä vaikutus terveyteen viherympäristöillä on vanhusten ja muiden sosioekonomisesti heikompien ryhmien keskuudessa. Kun ihminen joutuu hoidon tai kuntoutuksen piiriin, mahdollisuudet oman hyvinvoinnin ylläpitoon kaventuvat. Normaalielämän rutiineista luopuminen, vaikean elämäntilanteen tuottama stressi ja oman autonomian menettäminen horjuttavat hyvinvointia. Siirtyminen hoitopaikan steriilistä sisätilasta ulos vihreyteen virkistää mieltä, saattaa ajatukset liikkeelle ja helpottaa ahdistavien tunnetilojen käsittelyä. Ulkona, luonnon elementtien parissa, ihminen voi saada takaisin elämänhallinnan ja itsemääräämisen tunteen, jotka hoidon ja toimenpiteiden kohteena ollessa usein heikkenevät. (Beyer, K., Kaltenbach, A., Szabo, A., Bogar, S., Nieto, J. & Malecki, K. Exposure to Neighborhood Green Space and Mental Health: Evidence from the Survey of the

Health of Wisconsin, viitattu 5.12.2014; Rappe, Linden & Koivunen. 2003, 104; Salovuori 2014, 8.)

2.1 Green Care

Ekopsykologia muodostaa keskeisen perustan kaikelle Green Care -toiminnalle. Se on alkujaan Yhdysvalloissa kehitetty psykologisen teorian ja käytännön haara, jossa ihminen nähdään osana muuta luontoa. Tällöin myös ihmisen ja luonnon hyvinvointi kulkevat käsi kädessä. Laajempaan tavoitteena on ehkäistä ihmisen vieraantumista luonnosta ja auttaa rakentamaan kestävän kehityksen mukaista elämäntapaa. Luonnon monimuotoisuus tukee kulttuurien monimuotoisuutta ja ihmisen joustavuutta ongelmatilanteissa. (Green Care Finland, menetelmät, viitattu 17.11.2014.)

Green Care tarkoittaa toimintaa, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Se perustuu luontolähtöisiin menetelmiin, joita käytetään erityyppisissä ympäristöissä kuten metsässä, puutarhassa tai maatilalla, mutta myös kaupungeissa tai jopa sisätiloissa. Green Care -toimintaa harjoitetaan tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti. Yksi toiminnan vahvuuksista on sen soveltuvuus hyvin erilaisille asiakasryhmille; lapsista ikäihmisiin asti. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä: suomalainen Green Care, viitattu 7.11.2014; Salovuori 2014, 10.)

Green Caren kolme peruselementtiä ovat luonto, toiminta ja yhteisö. Näitä elementtejä eri tavoin yhdistämällä ja painottamalla syntyvät toiminnan hyvinvointivaikutukset. Luonto on toiminnan tapahtumapaikka, kohde tai väline. Luontoelementti voi sijaita maalla tai kaupungissa, ja se voi tarkoittaa niin yksittäistä viherkasvia kuin kokonaista metsää. Luonto toiminnan ympäristönä voi olla erämaaluontoa, hoidettua metsää, puistoa, puutarhaa, tai maatila kotieläinsuojineen. Toiminta ja tekeminen yhdistävät ihmisen ympäristöönsä, ja luovat mahdollisuuden kokemuksille ja oppimiselle. Luonto tarjoaa virikkeelliset puitteet monenlaiseen tekemiseen ja kokemiseen, joka tuottaa yleensä mielihyvää ja aktivoi. Luonnossa toimiminen voi olla myös vähäeleistä, kuten maiseman tai eläinten havainnointia ja rauhoittumista. Vuorovaikutteisuus yhteisössä kiinnittää yksilön yhteisöön ja voi tuoda hyväksynnän tunteen. Parhaassa tapauksessa yhteisön tuki suojelee terveyttä ja lisää toiminnan vaikuttavuutta. Osallisuuden tuntu Green Care -toiminnassa voi syntyä paitsi vuorovaikutuksessa ihmisten, myös eläinten, luonnon tai tietyn paikan kanssa. (Luonto hyvinvoinnin lähteenä: suomalainen Green Care, viitattu 7.11.2014.)

Green care –menetelmät käsittävät viherympäristön kuntouttavan käytön, eläinavusteiset ja luontoavusteiset menetelmät sekä maatilain kuntouttavan käytön. Viherympäristön kuntouttavassa käytössä on kyse puutarha- ja viherympäristön käyttämisestä erilaisten töiden, toimintojen ja taitojen harjoittamiseen. Tunnetuin menetelmä lienee puutarhaterapia, jossa ihmisen hyvinvointia pyritään parantamaan kasveihin liittyvän toiminnan avulla. Puutarhaterapian vaikutukset perustuvat kasvien passiiviseen ja aktiiviseen havainnointiin, kasveihin liittyviin toimiin ja tuloksena saatuihin tuotteisiin. Puutarhaterapiassa voidaan esimerkiksi katsella kasveja tai kasvukuvia, muistella kasveja ja keskustella niistä, kasvattaa kasveja, hoitaa puutarhaa ja korjata satoa tai vain oleskella puutarhassa. Pääpaino puutarhaterapiassa on kuitenkin elävien kasvien hoidolla, jota käytetään merkityksellisenä ja palkitsevana toimintana. (Green Care Finland, menetelmät, viitattu 17.11.2014; Rappe ym. 2003, 47.)

Eläinavusteisessa toiminnassa voidaan käyttää monia koti- ja lemmikkieläimiä apuna kuntoutuksessa. Koirien ja kissojen kanssa tehdään muun muassa vierailuja hoitolaitoksiin. Kasvavaa kiinnostusta on myös nautojen, laamaeläinten, vuohien, lampaiden ja kanojen kanssa toteutettavaan eläinavusteiseen toimintaan. Ammatillisesti toteutettuna työskentely eläinten parissa tarjoaa mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuden harjoittaa monia taitoja. Eläinavusteisuus hoidon tukena jaetaan tavallisesti kahteen osaan: eläinavusteisiin aktiviteetteihin ja eläinavusteiseen terapiaan. Eläinavusteiset aktiviteetit ovat virkistys- ja harrastetoimintaa, jossa toiminnan järjestäjinä on usein vapaaehtoisia, eikä toimintaan osallistuville ole kirjattu yksilöllisiä tavoitteita. Eläinavusteinen terapia sen sijaan on terapiatyön ammattilaisen ohjaamaa pitkäjänteistä toimintaa, jossa on määritellyt tavoitteet. Eläimet muuttavat tehokkaasti ilmapiiriä ja ne avaavat ihmisten välistä kommunikaatiota. Eläinten vahvuus on myös siinä, että ne kohtelevat ihmisiä tasavertaisina luokittelematta diagnoosien tai sosiaalisen statuksen mukaan. Yksi eläinavusteisen toiminnan vahvuuksista on se, että se tarjoaa toimintaa vuoden ympäri, eikä ole sidoksissa esimerkiksi kasvukauteen kuten terapeutin puutarhanhoito. (Green Care Finland, menetelmät, viitattu 17.11.2014; Salovuori 2014, 53–54.)

Maatilojen käyttö kuntoutumisympäristöinä on oleellinen osa eurooppalaista Green Care -toimintaa. Monissa Euroopan maissa maatilaympäristöjä käytetään monipuolisesti sosiaalisen kuntoutuksen tarpeisiin. Suomessa on joitain satoja monialaisia maatiloja, jotka tarjoavat hoiva- ja hoitopalveluita. Maatilalla luonto on mukana arjen rutiineissa, muuan muassa eläinten hoitamisessa ja kasvukauteen liittyvissä töissä. Yhteisöllinen tekeminen ja päivärytmin noudattaminen tukevat kuntoutumista. Metsätalouden töitä voidaan käyttää samassa

tarkoituksessa kuin muitakin maatalan töitä. (Green Care Finland, menetelmät, viitattu 17.11.2014.)

2.2 Viherympäristön elvyttävyyden

Elvyttävällä viherympäristöllä tarkoitetaan paikkaa, joka mahdollistaa elpymisen kokemuksen. Ihminen arvioi ympäristön miellyttävyyttä sen sisällön ja tilallisen rakenteen perusteella. Tärkein miellyttävyyteen vaikuttava ominaisuus on luonnon ja rakennetun ympäristön suhde. Mitä luonnollisempi maisema on, sitä pidetympi se on. Ihmisen toiminnan jäljet, kuten sähkölinjat, koetaan kielteisinä. Vireystila-teorian mukaan kaupunkiympäristöt rasittavat liikaa aisteja syytämällä aivoihin ärsykeitä, minkä seurauksena ihminen on jatkuvasti jännittynyt. Ympäristöt, joissa on kasveja, ovat rauhallisempia ja yksinkertaisempia eivätkä kohota vireystilaa, vaan sallivat levollisen olemisen. Elvyttävän ympäristön merkittävyys korostuu tilanteissa, joissa tiedon käsittelykapasiteetti on koetuksella. Ihminen ei kykene käsittelemään tietoa rajattomasti vaan tarvitsee myös aikaa palautumiselle vaativista fyysistä ja henkisistä ponnistuksista. Tällaisia elpymistä vaativia tapahtumia voivat olla esimerkiksi vanhuudesta johtuvat toimintakyvyn muutokset tai elämäntilanteen muutokset. (Rappe ym. 2003, 24, 28.)

Elvyttävänä ympäristönä voi toimia niin luonnon ympäristö kuin rakennettu viherympäristökin. Aina ei tarvitse edes lähteä ulos vaan ikkunasta näkyvä maisema voi toimia yhtä elvyttävänä elementtinä kuin aidossa paikassa oleskelu. Erityisen tärkeä ikkunanäkymän tai lähiympäristön elvyttävyyden on niille, joilla ulkona liikkuminen on rajoitettua tai mahdotonta. Maiseman lisäksi myös luonnonäänillä ja -tuoksilla on elvyttäviä ominaisuuksia. (Salonen 2005, 65.)

Rachel ja Stephen Kaplan ovat nimenneet neljä elvyttävän ympäristön piirrettä. Ensimmäiseksi elvyttävän ympäristön tulee tarjota vaihtelua normaaliin arkielämään sekä mahdollisuuden hengähtää informaatiotulvasta. Vaihtelu voi olla sekä fyysistä olemista toisessa paikassa että psyykkistä mielikuvana tapahtuvaa matkailua pois arjen vaatimuksista. Toiseksi elvyttävän ympäristön olisi tarjottava lumoutumisen kokemuksia sekä sen tulisi herättää katsojassaan mielenkiintoa. Luonnonympäristöissä on paljon kohteita, jotka kiinnittävät huomion ilman, että niihin tarvitsee keskittyä, jolloin mieli voi samalla vaellella muissa asioissa. Kolmanneksi elvyttävän ympäristön tulisi olla tarpeeksi laaja ja yhtenäinen. Laajuus ei tarvitse välttämättä olla sidottuna fyysiseen kokoon vaan pienikin maisema voi muodostaa laajan yhtenäisen kokonaisuuden keskittyneisyydellään. Laajuus voi olla myös ajallista yhteyttä, viittauksia

historiaan tai tunne osan kuulumisesta laajempaan kokonaisuuteen. Neljänneksi elvyttävän ympäristön tulisi olla yhteensopiva käyttäjänsä kykyjen ja tavoitteiden kanssa. (Kaplan, S. 1995. The restorative benefits of nature: toward an integrative framework. *Nature and the Restorative Environment*, viitattu 5.12.2014.)

Yhdenmukaiset ja selvästi järjestyneet ympäristöt ovat helposti lähestyttäviä ja niissä ihminen pystyy heti päättämään mihin mielenkiinto kannattaa suunnata. Liian tiheä tai liian avoin maisema ei miellytä, sillä kummassakin voi eksyä. Maisemassa, jossa on kiintopisteitä sopivasti, on helppo arvioida syvyyttä ja sijaintia. Miellyttävimpiä ovat maisemat, jotka mahdollistavat samaan aikaan suojan ja paon. Suojaavilla paikoilla on tärkeä merkitys, sillä erityisesti sairaat ihmiset ovat herkkiä ympäristön olosuhteille. Tuuli, suuret lämpötilaerot ja häikäisy heikentävät ympäristön elvyttävyyttä. Ihmiset hakeutuvat mieluusti paikkoihin, joissa selustan voi turvata, mutta josta on eteenpäin esteetön näkyvyys. (Rappe ym. 2003, 28–29.)

Ihmisen tarve oppia uutta korostuu myös elvyttävien ympäristöjen valinnassa. Ihminen on pohjimmiltaan ikuinen tutkimusmatkailija ja siten ympäristöt, jotka ovat riittävän monimuotoisia ja jossa kaikki ei ole heti näkyvillä, tukee tätä piirrettä. Maisemat, joissa on salaperäisyyttä, ovat mielenkiintoisia ja innostavampia kuin maisemat, joissa kaikki on heti nähtävillä. Esimerkiksi kaartuva polku, jonka jokainen mutka voi kätkeä salaisuuden, on kiinnostavampi kuin viivasuora tie. On tärkeää kuitenkin huomioida se, että tulevien yllätysten laadun täytyy pystyä jollain tasolla ennakoimaan, jotta ne eivät tuntuisi pelottavilta. (Rappe ym. 2003, 29.)

Rauhoittava ja luonnonmukainen äänimaailma kuuluu osaksi elvyttävää ympäristöä. Äänen lähteitä voivat olla vesi, tuuli ja linnut. Vesi voi virrata hiljalleen tai pulputa suihkulähteestä. Veden solinalla voidaan peittää ympäristön haittaääniä, kuten liikenteen melua, mikä on erityisesti kaupunkiympäristöissä tarpeen. Veden äänen tulisi pysyä kuitenkin kohtuudessa, sillä liian kovasti pauhaava vesi voi jo häiritä kuuntelijaansa. Tuuli aiheuttaa miellyttävää havinaa puiden lehdissä ja oksissa. Tuulikelloon osuessaan tuuli voi muuttua miellyttäväksi helinäksi, mutta myös ärsyttäväksi ääneksi. Pihalla on oltava myös tuulelta suojaisia paikkoja. (Rappe ym. 2003, 34, 41.)

Kuntouttavassa ja elvyttävässä ympäristössä kasveilla on tärkeä rooli, sillä ne toimivat vastakohtana rakennetulle ympäristölle. Viherympäristössä kasvit tarjoavat katseltavaa, kosketeltavaa, maisteltavaa, kuunneltavaa ja tuoksuteltavaa. Kasveilla on erilaisia muotoja ja rakenteita sekä värejä, jotka vaihtelevat vuodenajan mukaan. Värit vaikuttavat vahvasti paikan tunnelmaan ja tilan suuruuden kokemiseen. Lämpimät värit, kuten oranssi ja punainen, ovat

iloisia, innostavat aktiivisuuteen ja näkyvät kauas. Viileät värit, kuten sininen ja violetti, kutsuvat rauhoittumaan ja sopivat läheltä katseltaviksi. (Rappe ym. 2003, 40–41.)

Visuaalisuuden lisäksi kasvit ovat tuoksun lähteitä. Tuoksut herättävät muistoja. Turvallisia ja myönteisiä muistoja herättävillä tuoksuilla voidaan edistää paranemista ja helpottaa esimerkiksi muistisairaiden ahdistusta. Elvyttävässä ympäristössä tuoksuvia kasveja käytetään kulkuväylien ja lepopaikkojen lähellä, jossa ne ovat helposti saavutettavissa. Kaikki elvyttävän ympäristön kasvit tulisi olla myrkyttömiä etenkin, jos ympäristö on tarkoitettu muistisairaille. Tuoksuvien kasvien lisäksi viherympäristössä olisi hyvä olla myös maisteltavia kasveja. Tällaisia kasveja ovat muun muassa yrtit ja marjoja tuottavat puut ja pensaat. (Rappe ym. 2003, 40–41.)

Puilla on ollut kautta aikojen suuri merkitys ihmisen terveyden, ravinnon ja suojan antajana. Puut ovat yksi tärkeimmistä kasvityypeistä elvyttävässä ympäristössä. Leveälatvuksiset, haarautuvat ja monirunkoiset puut miellyttävät monia. Kaupunkiympäristössä puut lisäävät ihmisten myönteisiä tunteita, kuten onnellisuutta, ja vähentävät kielteisiä, kuten surua. Puut tarjoavat lisäksi suojaa villieläimille, vähentävät meluhaittoja sekä voivat peittää epämiellyttäviä näkymiä. Ihmiselle puut kuvastavat pysyvyyttä ja muuttumattomuutta. Vaikka oma elämäntilanne muuttuisikin, tuttu puu ei muutu. Tämä tuo lohtua vaikeisiin aikoihin ja auttaa jaksamaan eteenpäin. (Rappe ym. 2003, 28; Shackwell & Walter 2012, 48.)

2.3 Viherympäristön vaikutus fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen

Luonnon näkemisen myönteisiä vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin on selitetty kehityshistorian avulla. On esitetty, että ihminen osaa hahmottaa luonnon piirteet tehokkaasti ja nopeasti siksi, että hermosto ja aistinelimet ovat kehittyneet alun perin kasvillisuusympäristössä. Kaupunkiympäristöjen hahmotus vaatii enemmän ponnistelua, koska elimistöä ei ole viritetty niitä varten. Siten ihmiset ovat jatkuvasti hieman stressaantuneita rakennetussa ympäristössä ja sen takia elpyminen tapahtuu juuri luonnonelementtejä katselemalla tai luonnossa olemalla. Ihminen on tarkoitettu ensisijaisesti elämään lähellä viherympäristöä. Ihminen oppii sopeutumaan kaupunkiympäristöön, mutta jatkuva lievä stressi kumuloituessaan aiheuttaa erilaisia fyysisiä ja psyykkisiä ongelmia. (Rappe ym. 2003, 26; Salonen 2005, 54.)

Luonnonympäristössä olemisella on monia myönteisiä vaikutuksia ihmisen kokonaisvaltaiseen terveyteen. Se vähentää jännittyneisyyttä, alentaa verenpainetta ja sydämen sykettä sekä kohottaa mielialaa, parantaa unen laatua ja keskittymiskykyä. Myös palautuminen keskittymistä

vaativista tilanteista ja stressistä helpottuu ja nopeutuu luonnossa. Luontoympäristöön liittyviä myönteisiä vaikutuksia on mahdollista kokea ja tuottaa ilman aitoa villiä luontoa, kuten jo aiemmin tekstissä on tullut ilmi. Luontokuvan katsomisella sisätiloissa on samoja vaikutuksia terveyteen kuin viherympäristössä olemisellakin. (Salonen 2005; Vihreä veräjä - hyvinvointia luonnosta. Vihreydestä vireämpi vanhuus. 2011, viitattu 21.10.2014.)

Eniten on tutkittu viherympäristöjen vaikutusta stressiin. Stressi aiheuttaa muun muassa kohonnutta verenpainetta, lihasjännitystä, keskittymiskyvyn puutetta ja unettomuutta sekä pitkittyessään myös mielenterveysongelmia kuten masennusta. Sairaala- ja laitososuhteissa stressi hidastaa parantumista ja toipumista. Roger S. Ulrichin tekemässä tutkimuksessa vertailtiin kahta sappikivileikkauksesta toipuvaa potilasryhmää. Tutkimus toteutettiin sairaalassa, jossa potilailla ei ollut pääsyä viherympäristöön omatoimisesti. Toisen ryhmän sairaalahuoneen ikkunasta oli näkymä kiviseinään ja toisen ryhmän sairaalahuoneen ikkunasta luontoympäristöön. Ne potilaat, jotka katselivat puita, viettivät sairaalassa keskimäärin vuorokauden lyhyemmän aikaa ja tarvitsivat kipulääkkeitä vähemmän kuin kiviseinää katselemaan joutuneet. Lisäksi he antoivat vähemmän negatiivista palautetta hoitajilleen ja kärsivät harvemmin leikkauksen jälkeisistä komplikaatioista. (Ulrich, R. 1984. View through a window may influence recovery from surgery, viitattu 21.10.2014.)

Laitosympäristössä viherympäristön elvyttävyyden merkitys on suuri, koska asiakkaat eivät yleensä pääse hoitolaitoksen pihaa kauemmas luontoon. Liikkuminen sisältä ulkoympäristöön jo sinällään virkistää mieltä ja helpottaa mahdollisten ahdistavien tunnetilojen käsittelyssä. Ulkona, luonnonelementtien parissa asiakas voi saada takaisin elämänhallinnan ja itsemääräämisen tunteensa, jotka hoidon tai toimenpiteiden myötä ovat voineet heiketä. Pihalla on tilaisuus yksinoloon, rauhoittumiseen ja ajatusten selvittämiseen, mutta myös häiriytymättömään seurusteluun omaisten kanssa. On myös todettu, että kasvien ja erityisesti kukkivien kasvien katselu nostaa kipukynnystä, jolloin niiden läheisyydessä kipu ei tunnu yhtä voimakkaalta ja ahdistavalta kuin jos ympärillä ei olisi kasveja ollenkaan. Tämä on huomion arvosta, sillä erityisesti seniorit voivat kärsiä vanhuuteen liittyvistä kiputiloista, kuten nivelrikon tai reuman aiheuttamista vaivoista. (Rappe ym. 2003, 25–26, 104–105.)

2.4 Viherympäristön merkitys erityisryhmille

Elvyttävä viherympäristö toimii kuntoutumisen tukena sekä vanhus- että vammaispuolella. Hyvin suunniteltu piha tarjoaa monipuolisia ja turvallisia liikuntamahdollisuuksia käyttäjäryhmän toimintakyvyn huomioiden. Erityisryhmien hoitopaikkojen piha-alueilla korostuu omaehtoisen liikkumisen turvallisuus. Asiakkaiden toimintakyky vaikuttaa siihen, kuinka laaja heidän käyttämänsä lähiympäristö on. Toimintakyvyn heiketessä käytettävän lähiympäristön koko pienenee ollen lopulta vain näkymä ikkunasta tai tietoisuus pihan olemassa olosta. (Rappe ym. 2003, 119.)

Viherympäristön merkitys vanhuksille on suuri, sillä se vahvistaa minäkuva, tarjoaa vaihtelua usein yksitoikkoiseen laitospelämään ja auttaa ylläpitämään sekä fyysistä että psyykkistä toimintakykyä. Laitoshoidossa vanhus voi kadottaa minuutensa ja alkaa helposti määrittää itseään hoitosuhteen kautta. Viherympäristössä vanhuksen minäkuva voi vahvistua ajallisen jatkumon kautta. Tunne identiteetin ajallisesta jatkumisesta voi syntyä joko tuttujen toimintojen tai ympäristön herättämien muistojen kautta. Erityisesti kasveihin liittyvien muistojen kautta laitospihasta voi tulla merkittävä osa yksilön kokemusmaailmaa. Luonnon on todettu myös olevan eräs tärkeä toivon lähde vanhuksien elämässä. Luonto on uudistumisen ja jatkuvuuden symboli. (Rappe ym. 2003, 120.)

Dementiaa esiintyy eniten iäkkäillä vanhuksilla ja eliniän noustessa dementoivat sairaudet yleistyvät. Viherympäristöt tarjoavat muistisairaille sopivan määrän ärsykeitä ja aistitietoa mikä motivoi havainnointiin ja toimintaan. Aistivirikkeet ovat tärkeitä psyykkisen toimintakyvyn ylläpidon kannalta. Ympäristön aistittavia piirteitä voidaan käyttää apuna, jotta dementoitunut vanhus saisi yhteyden ympäristöön ja osaisi tulkita sitä. Fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseksi muistisairaille on tarjottava vaatimustasoltaan muunneltavia tehtäviä. Monet dementiaa sairastavat pitävät esimerkiksi puutarhatöistä. Elvyttävä viherympäristö voi tarjota eritasoisia tehtäviä, jotka osataan tehdä ja joiden parissa viihdytään ulkona. Kasveilla on muistisairaille tärkeä merkitys viherympäristössä. Lehtipuissa näkyvät vuodenajasta johtuvat muutokset auttavat tunnistamaan vuodenaajan vaihteluita. Kasvien tuoksut herättävät mielikuvia dementoituneissakin aivoissa ja esimerkiksi marjojen maku voi herättää sammuneen ruokahalun. Muistelu parantaa dementoituneiden vanhusten hyvinvointia ja vähentää masentuneisuutta. Muistoja herättävien kasvien avulla voidaan hetkeksi jopa palauttaa muistisairaana kadonnut minuus. (Rappe ym. 2003, 124–125.)

Erityisryhmistä kehitysvammaisille hyvä viherympäristö tarjoaa mahdollisuuksia autonomian kokemiseen sekä itsetunnon vahvistamiseen. Liian vähäiset vaatimukset ja virikkeetön ympäristö voivat aiheuttaa rauhattomuutta sekä aggressiota. Laitosolosuhteissa oma päätösvalta voi jäädä pieneksi, jolloin ulkona toimimisessa voidaan tarjota valinnan mahdollisuuksia erilaisten tehtävien tai oleskelupaikkojen välillä. Näin tunnetta omasta määräämisoikeudesta sekä omien mielipiteiden tärkeydestä saadaan vahvistettua. Viherympäristössä oleskelu parantaa myös keskittymiskykyä ja kasvien parissa toimiminen parantaa kärsivällisyyttä ja impulsiivisuuden hallintaa. Monet pihalla toteutettavat työtehtävät vaativat yhteistyötä, jolloin myös sosiaaliset taidot kehittyvät. (Suomen ympäristökeskus. 2014. Viherympäristön psykososiaaliset palvelut eri kohderyhmille, viitattu 4.11.2014.)

3 LUONTO OSAKSI PALVELUKODIN PIHAPIIRIÄ

Aiemmin tekstissä on tullut ilmi palvelukeskuksen piha-alueen tärkeä merkitys elvyttävänä ympäristönä, jossa palvelukeskuksen asukkaat voivat virkistäytyä ja rentoutua sekä ottaa osaa erilaisiin kuntouttaviin aktiviteetteihin. Suunnittelulla pihasta voidaan tehdä alue, jossa viihtyvät ihmisten lisäksi kasvit, eläimet ja hyönteiset, jolloin pihan monimuotoisuus ja mielenkiintoisuus lisääntyy. Linnut, nisäkkäät ja perhoset tuovat pihalle katsottavaa ja ne myös sosiaalistavat palvelukodin asukkaita antamalla keskustelunaiheita. Monet luontopihalle ominaiset piirteet, kuten marjovat pensaat ja värikkäät kasvit ovat tuttuja myös terapeuttisista pihoista, joten luontopiha-teema palvelukodin pihalla on perusteltu valinta.

Luonnonmukaisilla viheralueilla tarkoitetaan sellaisia alueita, joilla tavoitteena on kokonaan tai osittain luonnollisia kasvillisuusalueita vastaava kasvillisuus. Luonnonmukaisten viheralueiden rakentamisen tavoitteita ovat muun muassa kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisääminen, elinympäristöjen tarjoaminen hyönteisille ja linnuille sekä kaupunkilaisten luontokokemusten lisääminen. Muita perusteita ovat luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen ja alueen hoidon vähentäminen. Kaupunkiympäristössä rakennetut viheralueet pihoista suuriin puistoihin toimivat keitaina erilaiselle eliöstölle varsinkin silloin, kun kasvilajisto on monipuolista. Englannissa tehtyjen tutkimusten perusteella tavallinen kauppakeskuksen parkkipaikka vähäisine istutuksineen voi olla eläin- ja kasvilajiltaan monimuotoisempi kuin keskimääräinen 40 hehtaarin viljelykäytössä oleva alue. Lajirikkaan puutarhan avulla voidaan sopeutua ilmastonmuutoksen tuomiin säävaihteluihin ja ongelmiin, mutta myös lisätä luonnon monimuotoisuutta, ja jopa pelastaa harvinaiseksi käyneitä lajeja. Lajirikkaassa pihassa myös voi odottaa esiintyvän vähemmän tuhohyönteisiä, kuin pihassa, jossa on nurmikon lisäksi vain muutama yksittäispensas. (Cajander 2010, 15; Soini 2009, 225.)

Luonnonmukainen piha ei vaadi hoidollisesti paljoa, mikä on erityisen tärkeää, kun puhutaan laitosten piha-alueista. Pihan hoitoon ei monestikaan pystytä paneutumaan täyspäiväisesti, jolloin paljon hoitoa vaativat lajit ja rakenteet kärsivät. Luonnonmukaisella pihalla kuivien kukkavarsien poistamattomuus tai lehtiä haravoimattomuus eivät ole ongelma. Pihan pieneliöstön kannalta on suotuisaa, ettei syksyllä lehtiä haravoida tai kuivuneita kukkavarsia poisteta. Näin pidetään yllä pihan omaa ravinteiden kiertoa sekä mahdollistetaan kasvien luonnollinen leviäminen. Aina on huomioitava kuitenkin se, että vastaperustettu piha ja sen istutukset tarvitsevat enemmän ylläpitotöitä kuin vanhempi piha-alue. (Alanko & Kahila 2001, 27–29.)

3.1 Kasvien valinta luonnonmukaiselle pihalle

Luonnossa kasvien kasvupaikat valikoituvat niiden ekologisten vaatimusten mukaan, ja siksi erilaisille paikoille muodostuu erilainen kasvillisuus. Kasvillisuus kuvastaakin aina paikan ekologisia tekijöitä, kuten maaperän kosteutta, ravinteikkuutta ja happamuutta sekä ilmastotekijöitä. Siten kasvivalintoja tehdessä tulee ottaa huomioon piha-alueen luontaiset kasvuolosuhteet, kuten maaperä, valoisuus ja kosteus. Kun kasvit valitaan puutarhan luontaisten kasvuolosuhteiden mukaan, ne eivät tarvitse juurikaan hoitoa. Hankalissa paikoissa voidaan kokeilla monia kasvilajeja ja lisätä sitten niitä, jotka paikalla viihtyvät. Näistä kasveista syntyy pihan peruslajisto, jonka ohella voidaan kasvattaa vaativampia pitkälle jalostettuja perennoja. (Tolvanen 2005, 46; Alanko & Kahila 2001, 15–22.)

Luontopuutarha tai –piha, jossa monilajinen ja runsas eläimistö viihtyy, on helppo toteuttaa valitsemalla istutettavalle alueelle mahdollisimman luonnonmukaisia kasvilajeja. Pihaan tai sen osaan voi istuttaa luonnonkasveja muistuttamaan omasta kotipaikastaan. Joskus voi riittää pelkkä lähiympäristön luonnon kauneimpien elementtien palauttaminen rakennetulle tontille, jolloin myös tontti sulautuu osaksi ympäröivää maastoa. Vanhojen maatiaiskasvien ja luonnonperennojen käyttö viherrakentamisessa on perusteltavaa, koska ne ovat usein elinvoimaisempia ja kestävämpiä kuin eksoottiset koristekasvit. Maatiaiskasveilla tai –perennoilla tarkoitetaan vanhoja monivuotisten kasvien kantoja, joita on viljelty Suomessa vähintään puoli vuosisataa. Suuri osa maatiaisperennoista on alkuperältään luonnonlajeja eli ne kasvavat luonnonvaraisina jossain päin maailmaa. Nämä kasvit ovat sopeutuneet täysin Suomen ilmastoon ja maaperään ja ne kukoistavat vuodesta toiseen vähällä hoidolla, kunhan kasvupaikka sopii niille suurin piirtein. (Salovuori 2009, 132; Cajander 2008, 16; Alanko & Kahila 2001, 163–164.)

Suomessa kasvavat luonnonkasvit sopivat hyvin täydentämään kukkaryhmien loistoa ja monia niistä viljellään perennoina puutarhoissa. Tällaisia lajeja ovat muun muassa niittykullero, pohjanrantakukka ja päivänkakkara. Viljelyssä on sekä luonnonkantoja että jalostettuja lajikkeita, jotka poikkeavat luonnonkasveista siinä, että niiden kukat ovat isommat ja näyttävämmät. Varsinaiset luonnonkannat ovat helppohoitoisia ja sopivat jalostettuja lajikkeita paremmin istutettavaksi eri puolelle Suomea. Pieniä taimia voidaan siirtää sellaisenaan puutarhaan. Taimien istuttamisen lisäksi luonnonkasvien siemenien kerääminen ja kylväminen on hyvä tapa siirtää kasveja puutarhaan. Uhanalaisia tai rauhoitettuja kasveja tai niiden siemeniä ei saa kerätä, eikä niitä saa siirtää omaan pihaan tai puutarhaan. Lisäksi luonnonkasvien siirtämiseen ja siementen keräämiseen tarvitaan aina maanomistajan lupa. (Lumiario, Laaksonen & Lagerström 2014, 33–36.)

3.2 Hyönteiset

Hyönteiset ovat selvästi suurin ja runsaslajisin eläinryhmä. Suomessa on noin 20 000 eri hyönteislajia. Hyönteiset ovat tärkeitä pölyttäjiä niin luonnossa kuin hedelmätarhoissa, jonka lisäksi ne ovat monen lintulajin pääravintoa. Hyönteiset tarvitsevat viihtyäkseen runsaan kasvilajiston. Olennaista pihan suunnittelussa on, että kaikista eri kasviryhmistä löytyy lajeja, jotka ovat hyödyllisempiä hyönteisille ja muille eläimille kuin toiset. Jotta pihaan saadaan paljon erilaisia hyönteisiä, mettä runsaasti tarjoavat ja usein myös tuoksuvat yksi- ja monivuotiset kasvit ovat avainasemassa. On huomioitava myös, että hyönteisten toukat tarvitsevat ravintokasveja ja niitäkin olisi hyvä olla jossain määrin pihalla. Parhaimmat perhoskasvit lisäävät mehiläisten ja kimalaisten vierailuja, mikä taas edesauttaa sitä, että monet hyötykasvit tulevat myös pölytetyiksi ja marjovat runsaasti. (Cajander 2008, 16–17.)

3.3 Linnut

Linnut viihtyvät pihapiirissä, jos siellä on puita ja pensaita, jotka tarjoavat suojaa, yöpymis- ja ruokailupaikkoja sekä isommilla pihoilla pesintämahdollisuuksia. Pönttöjä ripustamalla voidaan tiaisia ja kirjosiippoja saada pesimään suhteellisen pienilläkin pihoilla. Monet pensaat tuottavat myös marjoja, joita linnut syövät ja joillekin lintulajeille ne ovat suorastaan elinehto talvesta selviytymiseen. Monipuolinen kasvivalikoima tuo monille pienemmille varpuslinnuille lisää mahdollisuuksia hyönteisravinnon hankkimiseen ja samalla linnut saavat syyn pesiä pihapiirissä. Osa niin sanotuista perhoskasveista tuottaa myös linnuille ravinnoksi kelpaavia siemeniä. Kun kuivuneet varret jätetään syksyllä leikkaamatta, saavat siemeniä syövät linnut tärkeää lisäravintoa talveksi. (Cajander 2008, 19.)

Jotta lintuja voisi tarkkailla ympäri vuoden, niille voi tarjota myös lisäravintoa talvikausina. Talviruokinnassa tulee muistaa, että sen on oltava jatkuvaa ja säännönmukaista. Lintulaudan tai ruokinta-automaatin tulisi sijaita avoimella paikalla, missä on näkyvyys moneen suuntaan. Parin metrin päässä on hyvä olla suojaa tarjoavia pensaita. Ruokintapaikat on syytä pitää puhtaana, jotta taudit eivät pääsisi leviämään lintujen keskuudessa. Ruokintojen laittamista kuntien ja kaupunkien viheralueille koskeva säännöstö vaihtelee paikkakunnittain. Asia on hyvä selvittää

ympäristöviranomaisilta ennen ruokinnan perustamista. (Cajander 2008, 188–189; Birdlife Suomi, lintujen talviruokinta, viitattu 19.11.2014.)

3.4 Nisäkkäät

Nisäkkäiden houkuttelevuus pihapiiriin on haasteellista, jos laskuista jätetään pois hiiret ja myyrät. Kaupunkiympäristössä haasteeksi nousee nisäkkäiden luontainen arkuus ihmisiä kohtaan. Muutamat lajit sopivat kuitenkin elämään rinta rinnan ihmisen kanssa. Mikäli pihapiiriin halutaan siilejä, niille on tarjottava hieman epäsiisti ja vaihteleva ympäristö. Ne pitävät lehti- ja risukasoista. Siilit syövät muun muassa hyönteisiä, jolloin hyönteisten houkuttelevuus pihalle auttaa myös siilien kotiutumista. Toinen pihapiirissä mieluisa vieras on orava. Oravat suosivat havupuita ja käyttävät ravinnokseen käpyjen siemeniä. Oravat hyötyvät myös lintujen talviruokinnasta. (Bengtson & Lewander 2006, 71–79.)

4 SUUNNITTELUKOHDE

Kotikartanon palvelukeskus tarjoaa palveluasumista vanhuksille ja vammaisille. Se sijaitsee lähellä Ylivieskan kaupungin keskustaa Koskipuhdontien ja Suksitien välissä. Lännessä alue rajautuu Ratakatuun ja idässä Tulolantiehen (kuvio 1). Kotikartanon palvelukeskus toimii Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alaisuudessa. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio on 1.1.2008 aloittanut yhteistoimintaorganisaatio, joka vastaa hyvinvointi- ja terveystalvuuista Alavieskan ja Sievin kunnissa sekä Nivalan ja Ylivieskan kaupungeissa. (Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, viitattu 6.10.2014.)

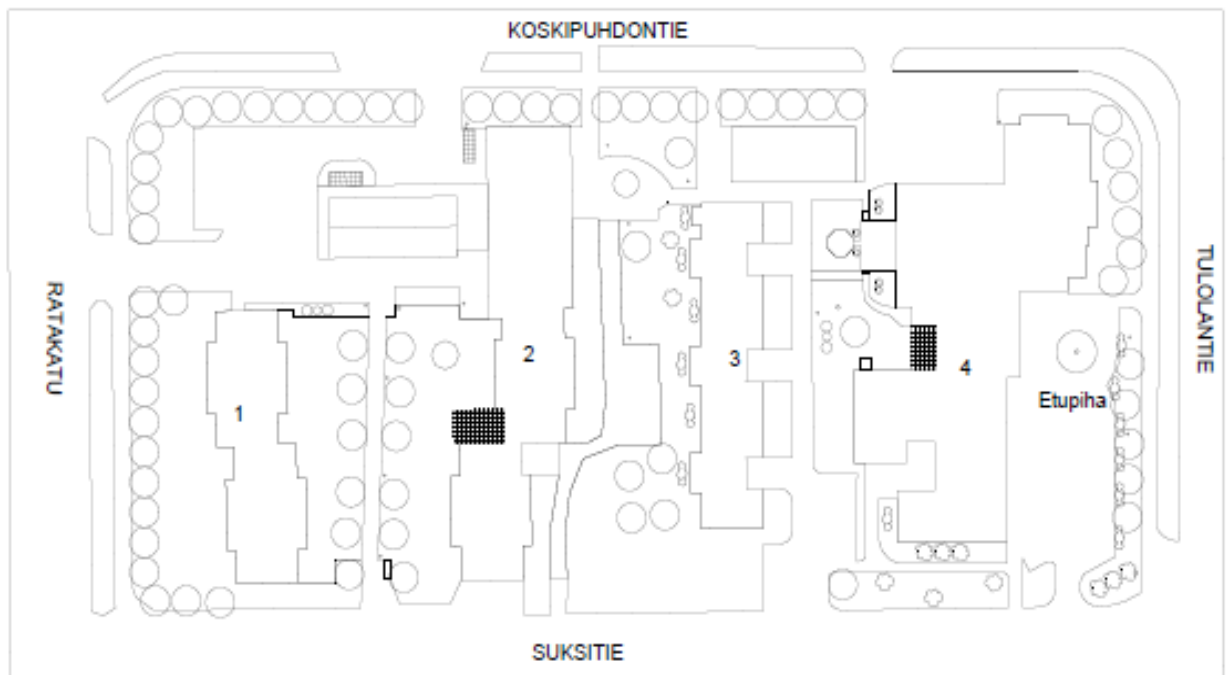
Kotikartanon palvelukeskuksen palveluasumisen yksiköt tarjoavat ikäihmisille tuettua ja tehostettua palveluasumista. Asumispalvelut on tarkoitettu 65 vuotta täyttäneille henkilöille, joiden asuminen omassa kodissa ei ole enää mahdollista kotiin annettavien palveluiden turvin. Lisäksi Kotikartano 4:ssä toimii myös kehitysvammaisten ja vammaisten tehostetun palveluasumisen yksikkö. Kotikartano 4:n palvelutalo Puhtokodissa on 20 asuntoa ikääntymisen takia ympärivuorokautisen palveluasumisen tarpeessa oleville. Tulolantuvan ryhmäkodissa on 14 asuinhuonetta ja henkilökuntaa ympäri vuorokauden. Kotikartano 1 ja 3 vanhustentaloissa on vuokra-asuntoja ikäihmisille. Palvelut vuokrataloihin saadaan kotihoidon palveluina. (Kallio Peruspalvelukuntayhtymä. 2014, viitattu 6.10.2014.)

KUVIO 1. Kotikartanon palvelukeskus sijaitsee Ylivieskan kaupungin keskustan liepeillä (Ylivieskan karttapalvelu)

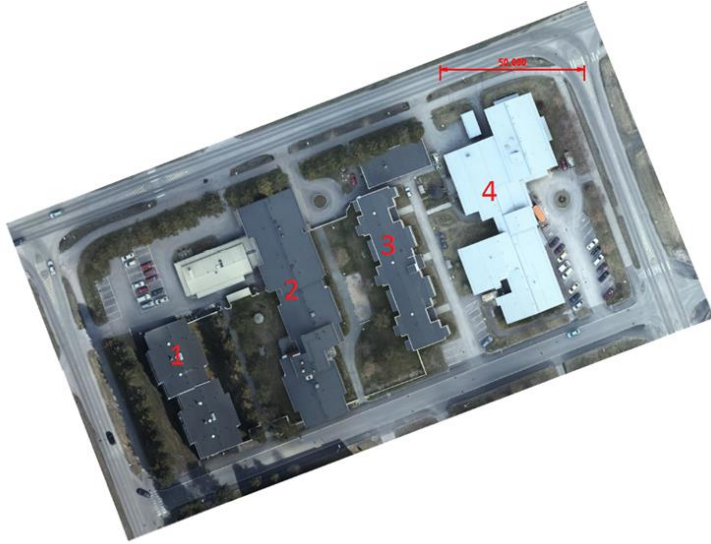
4.1 Suunnittelualue

Suunnittelualue koostuu Kotikartanon palvelukeskuksen rakennusten 1-4 piha-alueesta (kuvio 2), joka käsittää kolme erillistä sisäpihaa ja etupiha. Suunnittelualue on äkkiseltään arvioituna laaja, mutta sisältää paljon säilytettäviä elementtejä ja vahvuuksia, joita voidaan käyttää uudessa yleissuunnitelmassa hyväksi. Näitä ovat muun muassa olemassa oleva kasvillisuus ja olemassa olevat piharakenteet kuten esimerkiksi huvimajat.

KUVIO 2. Kotikartanon palvelukeskuksen nykytilanne kaavan mukaan (Ylivieskan kunta)

Suunnittelualan toimintoja on jonkin verran jäsenneily, mutta esimerkiksi asukkaiden harrastetoiminnoille ei ole selviä tiloja. Ilmakuvasta (kuvio 3) käy ilmi, että suurin osa avoimesta tilasta on nurmea, jolla ei ole todellista funktiota. Lisäksi suunnittelualuetta rytmittävät jokaisen sisäpihan läpi kulkevat kulkuväylät. Yleinen kevyenliikenteen väylä, joka muodostaa kehän alueen ympärille, toimii osin siirtymäreittinä pihasta toiseen. Selviä kulkureittejä ei suunnittelualueelle ole merkitty.

KUVIO 3. Ilmakuva Kotikartanon palvelukeskuksesta. Rakennukset numeroitu (Ylivieskan kunta)

4.2 Etupiha

Palvelukeskuksen etupihaa Tulolantien puolella käytetään lähinnä pysäköimiseen (kuvio 4). Etupiha on yleisilmeeltään ankea ja pääosin asfaltilla päällystettyä aluetta ei miellä palvelukeskuksen pääsisäänkäynniksi vaan lähinnä yleiseksi parkkialueeksi. Kulku autolla palvelukeskuksen etupihalle on ohjattu Suksitien kautta. Kevyenliikenteenväylältä on erillinen liittymä jalankulkijoille Tulolantieltä ja lisäksi Suksitien varren lyhyttä kävelytien patkkaa käytetään siirtymiseen seuraavalle pihalle.

KUVIO 4. Sisäänkäyntiä hallitsee parkkialue ja lipputanko (Maarit Kuokkanen 10.11.2014)

Etupiha avautuu pohjoiseen ja on valo-olosuhteiltaan puolivarjoinen (kuvio 5). Suksitieltä päin tarkasteltaessa pihan oikeassa reunassa on vanhojen rauduskoivujen (*Betula pendula*) rivi. Koivujen alla on olemassa oleva rikkonainen rivistö pensashanhikkeja (*Dasiphora fruticosa*). Suksitien liittymän oikealla puolella on lisäksi pieni muutaman pensaan ryhmä kurtturuusua (*Rosa rugosa*). Pensasistutuksia ei ole rajattu eikä katettu.

Kevyenliikenteenväylän ja etupihan asfaltin väli on nurmikkoa. Aluetta käytetään osin lumenkasaukseen, joka on myös vaurioittanut nurmipintaa. Lisäksi rakennuksen edessä on pyöreä nurmialue, joka luo mielikuvan kiertoliittymästä. Nurmialue on korotettu betonisilla reunakivillä asfaltin pintaa korkeammaksi (kuvio 4).

KUVIO 5. Etupihan koivurivi ja etualalla alas leikattu kurtturuusu (Maarit Kuokkanen 10.11.2014)

Asfaltin lisäksi etupihalla on käytetty pintamateriaalina betonilaattoja, joilla on laatoitettu rakennuksen sisäänkäynnin luiska. Rakennuksen sokkelin reuna on osin kivetty mukulakivellä. Etupihalla kalusteita on niukasti. Istumiselle on tarkoitettu kolme puista penkkiä, jotka on sijoitettu rakennuksen edustalle. Lisäksi etupihalla on lipputanko sisäänkäynnin lähellä. Valaisimia on koivurivin välittömässä läheisyydessä (kuvio 5).

Etupihalta on pyritty sulkemaan näkymä Tulolantielle koivurivillä ja lisää suojaa on pyritty saamaan pensaista. Tulolantiestä on enemmänkin auditiivista kuin visuaalista haittaa, sillä se on vilkkaasti liikennöity, jolloin etupiha on altis meluhaitalle. Näkymä Suksitiele on avoin, vaikka sillä ei ole esteettistä merkitystä, kun tien toisella puolella on kerrostalorivistö. Kotikartano neljän

rakennuksen ikkunoista näkymä etupihalle kattaa parkkialueen ja pysäköidyt autot sekä puurivistön.

4.3 Kotikartano neljän piha-alue

Kotikartano kolmen ja neljän rakennusten välissä sijaitseva piha on tarkoitettu Kotikartano neljän muistisairaille sekä kehitysvammaisille ja vammaisille. Pihalle kulku kävellen on ohjattu sekä Suksitien että Koskipuhdontien kautta kevyenliikenteen väyliä myöden. Autolla pihalle pääsee Suksitien puolelta, jossa on myös pieni parkkialue. Pihaa halkova kulkutie toimii myös pelastustienä sekä jäteauton kulkutienä jäteastioille (kuvio 6).

KUVIO 6. Kotikartano neljän piha Koskipuhdontieltä päin (Maarit Kuokkanen 10.11.2014)

Piha avautuu etupihan tavoin pohjoiseen, mutta on suhteellisen suojaisa rakennusten ansioista. Valo-olosuhteet pihalla ovat puolivarjoiset/aurinkoiset, sillä pihalla ei ole varjostavaa kasvillisuutta. Tuuliolosuhteet riippuvat tuulen suunnasta, koska sopivalla tuulella tuuli voi puhaltaa läpi pihan. Suksitien kevyenliikenteenväylän ja kävelytien välissä on kaksi kotipihlajaa (*Sorbus aucuparia*) sekä rakennuksen vierustalla kurturuusuistutus (*Rosa rugosa*) (kuvio 7). Varsinaisella sisäpihalla on pelastustien varrella kaksi okakuusta (*Picea pungens*). Lisäksi pihalla on yksittäinen rauduskoivu (*Betula pendula*). Pensaita pihalla on puita enemmän. Koskipuhdontieltä päin katsottaessa oikealla on kolme kahden pensashanhikin ryhmää

(*Dasiphora fruticosa*). Lisäksi huvimajan molemmin puolin on yksittäiset yksirunkoiset herukkapensaat (*Ribes*) (kuvio 9). Herukkapensaita on lisäksi myös terassin yhteydessä.

KUVIO 7. Kävelytien varren kotipihlajat (Maarit Kuokkanen 4.9.2014)

Kotikartano neljän piha on suurimmaksi osaksi nurmikolla. Pihalle tulevat kävelytiet ovat asfalttia yhdessä pelastustien kanssa. Pihalla on patio sekä erillinen ulkopiha, jota käytetään oleskeluun. Kumpikin on kivetty betonikivellä. Pihalla on myös erillinen polku pelastustielle, joka on kivetty betonilaatoilla.

KUVIO 8. Terassi ja huvimaja Koskipuhdontieltä päin (Maarit Kuokkanen 10.11.2014)

Pihalla on myös jäteastiat eli molokit, terassi, huvimaja, lipputanko, ja kanahäkki. Molokit hallitsevat pihan näkymää, sillä ne on sijoitettu keskelle pihaa ilman näkösuojaa (kuvio 6). Pihan suuri puinen terassi on uusi ja hyväkuntoinen ja se liittyy luontevasti huvimajaan (kuvio 8). Kanahäkki on sijoitettu seinän vierustalle lähelle pihan ainoaa koivua. Kanahäkin yhteydessä ei ole oleskelu-aluetta tai muuta paikkaa, josta häkin asukkeja voisi tarkkailla (kuvio 9). Pihan muuta kalustoa ovat liikuteltavat penkit, joita on ripoteltu sinne missä niitä on kulloinkin tarvittu. Lisäksi pihalla on vastakkain istuttava keinu, matontamppaustelineitä ja valaisimia. Valaisimet ovat samanlaisia kuin etupihan pylväsvalaisimet. Ne on sijoitettu pelastustien varteen.

KUVIO 9. Näkymä terassilta. Kanahäkki kaukana oikealla talon kulmalla. (Maarit Kuokkanen 4.9.2014)

Pihan tärkeimpiä näkymiä ovat näkymä terassilta Suksitien suuntaan. Tällä hetkellä näkymä sisältää jäteastiat ja lipputangon. Yhtä tärkeä näkymä on sisätiloista, sillä sisäpihalle suuntautuvat ikkunat ovat ruokalan ikkunoita ja näin ollen niistä katsotaan paljon ulos. Tällä hetkellä ikkunoista näkee terassin sekä Kotikartano kolmosen rakennuksen ja jäteastiat. Myös okakuusien kohdalla on ikkunoita, joiden näkymän puut peittävät. Kulkuväylien parhaisiin näkymiin lukeutuu Suksitien laidan kävelytie, jossa pihlajat muodostavat kujanteen yhdessä kurturuusun kanssa (kuvio 7).

4.4 Kotikartano kolmen piha-alue

Kotikartano kolmen ja kahden rakennusten väliin sijoittuu Kotikartano kolmen piha. Piha on tarkoitettu pääsääntöisesti Kotikartano kolmen ja kahden rakennuksen asukkaille, mutta pihalle on vapaa pääsy muillakin. Kotikartano kolmen pihalle kulkua on rajoitettu sekä Suksitien päästä että Koskipuhdontien puolelta valkoisella puuaidalla. Kummallakin puolella puuaidassa on koneportti, jotta talvikunnossapito onnistuisi. Piha-alueen Koskipuhdontien puolella on autonkääntöpaikka ja pyöreä nurmialue, jolla ei sinänsä ole funktiota.

Kuvio 10. Sorapintainen kenttä ja taustalla kotipihlajat (Maarit Kuokkanen 4.9.2014)

Piha on olosuhteiltaan puolivarjoisa ja suojaista. Kummallakin puolella pihaa rajaavat rakennukset, jotka tarjoavat suojaa tuulelta. Pihan kasvillisuus koostuu vanhoista puista ja muutamasta pensaasta. Pihassa on kaksi isoa metsämäntyä (*Pinus sylvestris*) ja kolme rauduskoivua (*Betula pendula*). Lisäksi pihalla on vanhoja kotipihlajia (*Sorbus aucuparia*) ja pensaina pensashanhikkeja (*Dasiphora fruticosa*) (kuvio 10).

Pihassa ei ole varsinaista oleskelualueutta vaan sorapintainen kenttä, joka on tarkoitettu ulkoaktiviteeteille. Muuten piha on nurmikolla, joka on hyvässä kunnossa. Kentän laidalle on asetettu sekalainen joukko penkkejä, jossa kentän käyttäjät voivat levähtää kesken pelin. Kenttä on valaistu samantyyllisillä pylväisvalaisimilla kuin muutkin piha-alueet.

Pihan tärkeimpiä näkymiä ovat näkymät asuinhuoneistojen ikkunoista ja parvekkeilta pihalle. Tällä hetkellä ikkunoiden takana avautuu puistomainen piha-alue, jossa on miellyttävä määrä

isoja puita. Pihalla näkymiä rajaavat valkoiset tiiviit puuaidat, joista tulee suljettu ja hieman vankilamainen vaikutelma.

4.5 Kotikartano kahden piha-alue

Kotikartano kahden ja yhden rakennusten väliin sijoittuva piha on alueen varjoisin. Kulkeminen pihaan tapahtuu Koskipuhdontien ja Suksitien kevyenliikenteenväylien kautta. Kulkua on rajoitettu täälläkin valkoisella puuaidalla. Lisäksi Koskipuhdontien puolella on parkkipaikka ja saunarakennus.

Kuvio 11. Kotikartano kahden pihan näkymä Suksitiele päin (Maarit Kuokkanen 4.9.2014)

Kotikartano kahden pihan olosuhteet ovat varjoisat. Piha rajautuu kahteen isoon rakennukseen ja pihassa on isoja varjostavia puita, jotka muodostava käytävän. Sopivalla tuulella pihaan voi syntyä tuulitunneli-ilmiö puiden ja rakennusten vuoksi. Piha on suurimmalta osin nurmikkoa, jonka halkaisee asfalttipintainen kävelytie. Sen molemmilla puolilla kasvavat metsämännyn (*Pinus sylvestris*) muodostavat puukujanteen (kuvio 11). Vanhojen ja massiivisten mäntyjen lisäksi pihalla on tuijia (*Thuja occidentalis*) sekä ruukkuihin istutettuna että maavaraisina istutuksina (kuvio 12).

KUVIO 12. Etualalla tuijat ja patio, takana huvimaja sekä kiesit. (Maarit Kuokkanen 10.11.2014)

Pihan varusteisiin kuuluu huvimaja, jossa on pieni tulisija. Pihan toinen oleskelualue sijaitsee lähellä huvimajaa ja on betonilaatoitteinen patio. Patiolla ole istuimia ja se on vähällä käytöllä. Piha-alueella on myös oleskeluun tarkoitettu vastakkain istuttava keinu. Lisäksi pihalla on koristekäytössä vanhat kiesit, joissa oli ollut kesällä kesäkukkia. Piha-alueen valaisimet ovat täälläkin edellisten pihojen tapaan pylväsvalaisimia.

Kotikartano kahden pihalla näkymää hallitsee puukujanne ja viivasuora kävelytie. Puukujanne rajaa tilaa tehokkaasti, sillä se tekee kävelytiestä putken, jota pitkin pihalla kulkijalle tulee tunne, että tieltä ei saa poistua. Mikään ei houkuttele astumaan kävelytieltä pois ja tutkimaan pihaa tarkemmin. Tälläkin pihalla asuinhuoneistoiden ikkunat ja parvekkeet ovat suuntautuneet pihalle, jolloin niistä aukeavat näkymät ovat tärkeitä. Pation takana olevan ikkunan näkymä käsittää pation tuijat sekä huvimajan. Muista ikkunoista näkee lähinnä mäntyjä ja vastakkaisen rakennuksen seinän.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

Opinnäytetyön pohjana ovat olleet Ylivieskan kunnalta saatu asemakaava ja ilmakeku sekä tutustumiskäynnit suunnittelukohteeseen. Tietoa suunnittelukohteesta on saatu palvelukeskus Kotikartanon palvelukeskuksen henkilökunnalta. Lisäksi kohteeseen on tehty huhtikuussa 2014 ideointipäivän kävelykiertös sekä kaksi asiakaskäyntiä syyskuussa ja marraskuussa 2014. Syksyn asiakaskäynneillä on tehty tarvittavat tarkentavat mittaukset sekä kartoitettu piha-alueen olemassa oleva kasvillisuus sekä olemassa olevat rakenteet. Syyskuun asiakaskäynnillä kierrettiin piha yhdessä tilaajan edustajan palveluesimies Marja Päivärinnan sekä Tarja Takala-Hotin ja Miia Latvalan kanssa. Tapaamisesta Miia Latvala laati muistion.

Kotikartanon asukkaisiin liittyvistä tekijöistä tietoa on antanut palvelukeskuksen henkilökunta, jota haastateltiin vapaamuotoisesti kaksi kertaa. Lisäksi tietoa asukkaiden toiveista pihan suhteen on saatu Kotikartanon asukkaille maaliskuussa 2014 tehdystä kyselystä. Monipuolisia ideoita pihan toiminnoista saatiin myös huhtikuun 2014 lopulla järjestetyssä ideointipäivässä, josta on laadittu muistio (liite 3). Myös Luonnostaan hyvinvoiva -hankkeen tiimoilta pidetyn palaverin muistion materiaalia on käytetty tukena (liite 2) Koko suunnitteluprosessin aikana on oltu vuorovaikutuksessa Kotikartanon edustajiin ja ohjausryhmään sähköpostitse. Pihan luonnos on esitelty kerran Kotikartanon edustajille helmikuussa 2015 ja saadun palautteen perusteella lopulliseen suunnitelmaan on tehty muutoksia. Suunnitteluun vaikuttavaa asukaskyselyä ei ole järjestetty hoivakodin asukkaille, koska yhdessä ohjausryhmän ja tilaajan edustajien kanssa arvioitiin, ettei se ole tarpeellinen maaliskuussa 2014 järjestetyn kyselyn vuoksi.

Suunnittelukohteesta on otettu valokuvia syyskuussa 2014 ja marraskuussa 2014. Alueen ilmakeku saatiin Ylivieskan kunnan maisema-arkkitehdiltä. Maastosta sekä alueen olosuhteista kertovia kuvia on haettu myös maastotietoja jakavilta tiedonvälittäjiltä internetistä. Karttakuvista ja ilmakekuvista esiin tulevia tietoja on käytetty suunnittelemisen tukena.

Teoriaosuuteen tietoa on haettu ammattikorkeakoulun kirjaston tarjoamista tietokannoista sekä sähköisistä lähteistä. Pihasuunnitelma on piirretty AutoCAD – ohjelmalla. Havainnekuvat on tehty Sketchup-ohjelmalla sekä viimeistelty Photoshopin avulla.

5.1 Asukkaille ja heidän omaisilleen järjestetyn kyselyn tulokset

Kotikartanon palvelukeskuksen asukkaille tehtiin maaliskuussa 2014 kysely, jossa kartoitettiin asukkaiden ja heidän omaistensa ajatuksia piha-alueeseen liittyen (liite 1). Kysymykset koskivat alueen nykytilaa, parannusehdotuksia sekä muita toiveita. Kysymyksillä kartoitettiin myös asioita, joita asukkaat haluaisivat tehdä piha-alueella. Kysymyksiä oli yhteensä viisi.

Ensimmäiseen kysymykseen, jossa kysyttiin asukkaiden mielipidettä nykyisestä piha-alueesta, tuli yhteneväisiä vastauksia. Kotikartano kahden ja kolmen pihojen käyttäjät olivat jokseenkin tyytyväisiä piha-alueisiinsa. Sen sijaan Kotikartano neljän vastauksissa rakennuksen piha todettiin ikäväksi.

Toinen kysymys käsitteli piha-alueen parantamista ja siihen liittyviä toiveita. Kotikartano kahden ja kolmen pihoja käyttävät asukkaat toivoivat lisää penkkejä, omenapuita ja keinua sekä nykyisten keinujen korjaamista. Kotikartano neljän asukkaat eivät osanneet nimetä yksittäistä toivomusta pihansa suhteen.

Kolmas kysymys koski kasvillisuutta ja siinä kartoitettiin asukkaiden kasvitoiveita. Kotikartano yhden, kahden ja kolmen asukkaat toivoivat omenapuita, kirsikkapuuta, kukkia, koivuja, kasvimaata ja marjapensaita. Kotikartano neljän asukkaat toivoivat kukkia ja pensaita, mutta osa oli myös tyytyväisiä pihaan sellaisenaan.

Neljäs kysymys kartoitti pihan käyttöä ja mitä asukkaat haluaisivat pihalla tehdä. Kotikartano yhden, kahden ja kolmen asukkaat haluaisivat katsella lintuja, pelata pelejä, viettää aikaa muiden kanssa ja oleskella. Samaa haluaisivat tehdä myös Kotikartano neljän asukkaat, vaikka he myös ovat tyytyväisiä terassiinsa.

Viidennessä kysymyksessä käsiteltiin muita pihaan liittyviä toiveita. Pihalle toivottiin myös lampaita, viriketilaisuuksia kesäisin sekä makkaranpaistopaikkaa. Tähän kysymykseen olivat vastanneet vain Kotikartano yhden asukkaat.

5.2 Pihan kunnostusprojektin aloituspalaveri ja ideointipäivä

Kotikartanon palvelukeskuksessa järjestettiin kevään 2014 aikana kaksi tapahtumaa, joista kummastakin on laadittu muistio. Tapahtumiin osallistui palvelukeskus Kotikartanon henkilökunnan lisäksi väkeä Ylivieskan kaupungilta, PSK- aikuisopistosta, opiskelijoita Oulun

ammattikorkeakoulusta ja Ylivieskan liikuntatoimesta. Kotikartanon palvelukeskuksen piha-alueen kunnostusprojekti alkoi Luonnostaan hyvin voiva -hankkeen yhteydessä järjestetyllä palaverilla (liite 2). Palaverissa käytiin asukkaille ja heidän omaisilleen järjestetyn kyselyn tulokset läpi sekä keskusteltiin keinoista, joilla piha-alueesta saataisiin viihtyisämpi.

Palaverissa nousi esiin ajatus kuntouttavasta pihasta, jolla saataisiin aivot toimimaan. Piha nähtiin paikkana, jossa olisi erilaisia keinoja eri aistien aktivoimiseen. Pihalle ehdotettiin syötäviä kasveja ja erilaisia tuksuja. Lisäksi painotettiin toimintakyvyn ylläpidon tukemista erilaisilla aktiviteeteilla kuten esimerkiksi kasvimaalla ja kasvien kasvattamisella tai kuntoiluvälineillä. Pihalle ehdotettiin vinttikaivoa, linnunpönttöjä, lampaita ja lisää istumapaikkoja sekä monipuolisempaa kävelyreittiä.

Huhtikuussa Kotikartanon palvelukeskuksessa järjestettiin ideointipäivä ja pihakävely, josta laadittiin myös muistio (liite 3). Ideointipäivänä pihaan tutustuttiin kävellen ja jokainen sai vapaasti kommentoida pihan nykyistä olemusta sekä ehdottaa parannuksia. Pihakävelyllä ehdotettiin muun muassa etupihan pääoven edustan muuttamista torimaisemmaksi, pihakiveystä asfaltin tilalle kääntöympyrään sekä lisää pensaita koko piha-alueelle. Lisäksi ehdotettiin erilaisia kulkureittejä erilaisilla pinnoilla, liikuntapihaa tai ”puuhakenttää” sekä lisää istuimia. Kotikartano neljän pihan roska-astioille ehdotettiin näkösuojaa.

6 KOTIKARTANON SUUNNITTELURATKAISUT

Opinnäytetyön tuloksena syntyivät Kotikartanon palvelukeskuksen piha-alueen yleissuunnitelma (liite 4) sekä Kotikartano 4- pihan tarkennettu pihasuunnitelma (liite 5). Suunnitelman tarkemmat ratkaisut on selvitetty pihasuunnitelmaselostuksessa (liite 6) ja rakennusohjeistuksesta löytyy ohjeistus pihanrakentamiseen ja hoito-ohjeet kasvillisuudelle (liite 7). Pihan rakentamiseen tarvitaan selkeät kirjalliset ohjeet, sillä kohteen rakennustyöt aiotaan toteuttaa talkoovoimin. Tämä toi suunnitteluun haastetta, koska pihan toteuttajat eivät välttämättä hallitsisi ammattisanastoa.

Toinen haastava seikka suunnittelussa oli kohderyhmä. Pihan täytyy soveltua niin muistisairaille, vammaisille kuin parempikuntoisille vanhuksille. Jokaisella näistä ryhmistä on omat erityispiirteensä, joiden mukaan suunnitteluratkaisut on tehtävä. Sen vuoksi suunnittelun alkuvaiheessa oli tutustuttava kuntouttavan viherympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin kunkin käyttäjäryhmän kannalta ja selvitettävä mitä hyötyä erityisryhmät viheralueelta voivat saada. Samalla oli otettava myös selvää Green Care- toimintamalleista ja niiden tarvitsemista puitteista kuntouttavassa ja elvyttävässä viherympäristössä. Alueelle oli saatava toimintoja, jotka kattaisivat mahdollisimman laajasti kaikkien käyttäjien tarpeet ja tukisivat kuntoutumista ja toimintakyvyn ylläpitoa. Asiaa helpotti se, että alue oli selkeästi jakautunut kolmeen erilliseen pihaan, joihin sai sijoitettua eritasoisia toimintoja käyttäjiensä mukaan. Uusien kulkureittien etsiminen suunnittelualueelle oli tärkeää, koska alueella ei ole varsinaisia polkuja. Uusien reittivaihtoehtojen ja liikuntavälineiden toivotaan innostavan piha-alueen käyttäjiä liikkumaan omaehtoisesti.

Suunnittelua ohjasivat työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut sekä henkilökunnan tekemä kysely Kotikartanon palvelukeskuksen asukkaille sekä heidän omaisilleen (liite 1). Lisäksi suunnittelukohteeseen järjestettyjen tapahtumien muistioista (liite 2 ja 3) ja eri ammattialojen edustajien ideoista sai laaja-alaisen ja monipuolisen käsityksen pihan käyttömahdollisuuksista. Suunnitelma pohjautuu sekä henkilökunnan arvioon ratkaisujen soveltuvuudesta asukkaille että asukkaiden toiveisiin. Suunnitteluratkaisuissa on pyritty huomioimaan kattavasti myös Green Care-toiminta, viherympäristön elvyttävyys sekä esteettömyys. Mihinkään näistä ei ole kiinnitetty huomiota pihan aiemmassa toteutuksessa, koska miljöötä ei ole alun perin suunniteltu nykyisiä käyttäjäryhmiä ajatellen, sillä se on myöhemmin muutettu palvelukeskukseksi.

Suunnittelukohteen alueellinen sijainti on hankala, koska Kotikartanon palvelukoti sijaitsee kaupunkiympäristössä, jossa luonto ei ole kovin lähellä eikä aivan lähietäisyydeltä löydy puistoa

tai viheraluetta. Tämä hankaloittaa sellaisten elävien ja villien luontoelementtien houkuttelemista pihalle kuin lintujen ja nisäkkäiden. Suunnittelukohteessa on suuria puita, jotka ovat alueen vahvuus. Eläimien viihtyminen pihalla on kuitenkin epätodennäköistä ilman tarjolla olevaa ravintoa ja kasvillisuuden kerroksellisuutta. Suunnitteluratkaisuissa on pyritty löytämään ratkaisuja eläinten ja hyönteisten houkuttelemiseksi pihalle monipuolisen ja runsaslajisen kasvillisuuden keinoin sekä tarjoamalla niille ravinnonlähteitä. Runsaslajinen kasvilajisto tukee myös pihan puutarhaterapeuttista käyttöä.

Paikallisilmasto-olosuhteet ovat suunnittelukohteessa vaihtelevat, koska piha-alueet ovat kasvillisuudeltaan ja avoimuudeltaan erilaisia. Kotikartano neljän pihalla voi lämpötila nousta kesällä korkeaksi ja vaikeuttaa asukkaiden oleskelua ja liikkumista ulkona. Kotikartano kahden pihalla on isojen mäntyjen ansiosta varsin paljon varjoa tarjolla, jonka vuoksi pihalla on suosittava varjossa viihtyviä kasvilajeja. Kotikartano kolmen piha taas on näiden kahden välimuoto komeine koivuineen ja pihlajineen. Myös tuuliolosuhteet ovat kaikilla pihoilla vaihtelevat, sillä sopivalla tuulella rakennusten väliin voi muodostua tuulitunneli. Sen vuoksi rakenteissa ja materiaalien käytössä on huomioitu erilaiset toimintaympäristöt ja varjostaminen sekä tuulelta suojautuminen ja tuulitunneli-ilmiön estäminen.

Ensimmäisenä päämääränä suunnitelmassa on ollut uudistaa vanha piha-alue sen käyttäjien tarpeita vastaavaksi ja luoda elvyttävä ympäristö, jossa sekä psyykinen ja fyysinen kuntoutuminen on mahdollista. Ajatuksena on ollut mahdollistaa asukkaiden omatoiminen ulkoileminen turvallisesti fyysisestä tai psyykkisestä kunnosta huolimatta. Suunnittelualueella asukkaita pyritään uusilla reittimahdollisuuksilla ja liikuntavälineillä kannustamaan liikkumiseen. Talviajan liikuntamahdollisuudet on huomioitu piirroksissa, koska ulkoilulla on merkittävä vaikutus hyvinvointiin ympäri vuoden. Esteettömyydessä on käytetty erityistason mitoituserusteita, jotka on määritelty SuRaKu- hankkeen ohjekorteissa ja esteettömyyskriteereissä. Kalusteissa ja varusteissa on huomioitu vanhusten liikkuminen ja oleskelu. Vanhuksille tarkoitetun piha-alueen ollessa kysymyksessä, turvallisuus koostuu useista eri tekijöistä. Asiaan vaikuttavat sekä konkreettiset tekijät, kuten esimerkiksi pintojen kaltevuus ja kasvien myrkyttömyys, että psykologiset tekijät, kuten esimerkiksi viherympäristön avoimuus tai sulkeutuneisuus.

Toisena päämääränä on ollut tarjota palvelukodin asukkaille sosiaalistava ja osallistumista tukeva ympäristö, jossa voidaan tehdä tavallisia arkisia työtehtäviä yhdessä muiden kanssa tai omatoimisesti. Nämä arkiset toiminnot voivat olla esimerkiksi ohjattuna tai ilman ohjausta tapahtuvaa kasvien hoitamista, lumen luomista tai vaikka vain ympäröivän luonnon tarkkailua.

Tämän takia on tärkeä saada myös luonto osaksi palvelukodin pihapiiriä lintujen, hyönteisten ja nisäkkäiden muodossa. Kun ulkona on jotain mitä tarkkailla, jotain mitä tehdä ja jotain mistä puhua, sinne on kiinnostava mennä. Palvelukodin piha-alueella on tärkeä merkitys palvelukodin asukkaiden tekemisen ja osallistumisen mahdollisuuksien luomisessa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kotikartanon palvelukeskuksen piha-alueen suunnittelussa jouduttiin kiinnittämään huomiota erityisesti eritasoisiin käyttäjäryhmiin, mikä toi suunnitteluun omanlaisensa haasteen. Piha-alueesta ei ollut mielekästä suunnitella esimerkiksi pelkkää dementia-pihaa vaan jokainen erityisryhmä oli otettava erikseen huomioon. Pihalla eri käyttäjäryhmien kuntoutumisen tukeminen toteutuu niin toiminnoissa kuin kasvivalinnoilla. Asukkaille tarjotaan mahdollisuutta omatoimiseen liikkumiseen erityyppisillä reittivaihtoehdoilla ja liikuntavälineillä. Reitit on suunniteltu niin, että osassa on liikunnallisia haasteita, kuten esimerkiksi tasapainoa harjoittavia pintoja. Kävelyreittien käyttöä on helpotettu levähdyspisteillä, jotta liikkuminen tuntuisi käyttäjistä turvalliselta. Levähdyspaikkoja ei kuitenkaan sijoitettu yleisten kävelyteiden varsille, koska niiden todettiin houkuttelevan liikaa ulkopuolisia käyttäjiä. Liikuntavälineet on valittu niin, että ne palvelevat suurinta osaa käyttäjistä ja harjoittavat käsien koordinaatiota ja lihaksistoa sekä tasapainoa ja jalkoja.

Green Care- toiminnan tuominen osaksi palvelukeskuksen toimintaa on haastavaa, sillä vaikka piha tarjoaisi puitteet toiminnalle, riippuu paljolti henkilökunnasta miten pihan tarjoamaa potentiaalia hyödynnetään. Kotikartanon palvelukeskuksen piha-alueella Green Care –toiminta toteutuu monin eritavoin. Piha-alueella mahdollistetaan puutarhaterapeuttinen toiminta tukemalla asukkaiden omatoimista viljelyä. Myös runsas kasvilajisto tukee puutarhaterapiaa. Kasvivalinnoissa on kiinnitetty erityisesti huomiota niiden terapeuttisiin ominaisuuksiin kuten tuoksuihin, muotoihin ja makuihin. Piha-alueelle on valittu lajeja, jotka ovat mahdollisimman luonnonmukaisia ja helppohoitoisia. Alueen kasvivalinnat tukevat erityisesti muistisairaiden kuntoutumista ja muistin heikkenemisen ehkäisyä herättämällä asukkaissa muistoja ja vähentämällä ahdistusta ja masennusta. Eläinlähteiselle Green Care-toiminnalle Kotikartano neljän pihalla on jo hyvät puitteet, sillä henkilökunta on hankkinut pihalle kanahäkin ja kanoja. Asukkaiden esteettömällä pääsillä jo olemassa olevan kanahäkin luo mahdollistetaan esimerkiksi asukkaiden omatoiminen kanojen hoitaminen.

Green Care- toiminnassa painotettu yhteisöllisyys toteutuu sekä edellä mainituissa toiminnoissa että nuotiopaikalla ja oleskelualueilla. Nuotiopaikalle asukkaiden on mahdollisuus tehdä retkiä yhdessä omaisten tai henkilökunnan kanssa. Nuotiopaikkaan liittyy myös pihan ”luontopolku”, jonka patsaat kiinnostavat myös vierailevia lastenlapsia. Kasveilla rajatut ja suojatut oleskelualueet antavat tilan kahdenkeskisiin keskusteluihin omaisten kanssa sekä mahdollistavat hiljaisuuteen vetäytymisen silloin kun se on asukkaasta tarpeen.

Kuntouttavan ympäristön ja luonnonmukaisen pihan yhdistäminen Kotikartanon palvelukeskuksen pihan suunnittelussa onnistui kohtalaisesti. Luontopihan suunnittelu kaupunkiympäristöön on haasteellista varsinkin Kotikartanon tyylisessä pihassa, jossa luontoelementit on karsittu alun perin minimiin. Lisäksi ongelmia aiheuttaa tilojen pienuus. Luonnossa kaikki on suuripiirteistä ja piha-alueilla on keskityttävä pienempiin kokonaisuuksiin. Kotikartanon palvelukeskuksen pihan luonnonmukaisuus on toteutettu kasvivalinnoilla sekä materiaalivalinnoilla. Pihassa suositaan mahdollisimman luonnonmukaisia kasvilajeja, jotka ovat joko luonnonkasveja tai maatiaisperennoja. Lisäksi olemassa olevia puita ei ole lähdetty karsimaan pois, koska ne ovat olennainen osa pihan luontoa. Kasvien valinnassa on kiinnitetty huomiota niistä hyötyviin eläimiin, jotta pihalle saataisiin oma eläimistö. Valinnat tukevat lintuja ja hyönteisiä. Kasviryhmissä on suosittu kerroksellisuutta, joka on yksi luonnontilaisten alueiden piirteistä. Suunnittelussa otettiin huomioon pihassa vallitseva mikroilmasto ja muut kasvuolosuhteet. Pitemmällä tähtäimellä luonnonmukainen piha-alue on myös helpompi hoitaa kuin täysin rakennettu piha.

8 POHDINTA

Tämän työn tavoitteena oli suunnitella Kotikartanon palvelukeskukselle toimiva piha-alue, joka parantaa palvelukeskuksen asukkaiden elämänlaatua ja tukee heidän kuntoutumistaan sekä ylläpitää niin fyysistä kuin psyykkistä terveyttä. Suunnitelman laatiminen olisi ollut vaikeaa ilman ensiksi tehtävää selvitystä siitä millainen on elvyttävä ympäristö ja miten monimuotoisesti se vaikuttaa erityisryhmiin kuuluvien ihmisten terveyteen. Lisäksi oli tärkeää tutustua Green Care-toimintaan ja sen myötä viherympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin kuntoutumista ajatellen.

Suuri rooli suunnittelussa oli myös Kotikartanon palvelukeskuksen henkilökunnan mielipiteillä ja ideoilla sekä asukkaiden ajatuksilla. Suunnittelussa olisi voitu käyttää hyväksi enemmän osallistamista ja pitää esimerkiksi erillinen palaveri asukkaiden kesken. Pelkkä tilaajan toteuttama asukkaiden ja omaisten haastattelu jäi hieman irralliseksi, sillä se alun perin toteutettiin ennen varsinaisen pihasuunnitteluprojektin aloitusta ja suunnittelija ei ottanut osaa esimerkiksi kysymysten laatimiseen. Sen sijaan idea ottaa huomioon myös palvelukeskuksen asukkaiden omaisten mielipiteet on erinomainen. Tulevaisuudessa palvelukeskusten pihoja suunniteltaessa olisi hyvä haastatella asukkaiden lisäksi myös omaisia, sillä pihan toimintojen kannalta on myös oleellista se mitä he haluaisivat asukkaiden kanssa pihalla tehdä.

Suunnittelun tärkein lähtökohta oli soveltaa teoria ja toiveet käytäntöön ja ymmärtää millaista tietoa ja taitoa ylipäätään tarvitaan suunniteltaessa erityisryhmille tarkoitettuja piha-alueita. Työ myös vaati poistumaan omalta ammattialueelta ja tarkastelemaan asioita, joihin oma koulutus ei päteväitä. Suunnittelun myötä myös suunnitteluohjelmien käyttäminen automatisoitui. Suunnittelutyö oli hyvin itsenäistä ja pitkien välimatkojen takia apua ei ollut juuri saatavilla, jolloin myös ongelmanratkaisukyky kehittyi. Mielestäni työ syvensi maisemasuunnittelijan ammattiosaamista sekä madalsi kynnyistä työtehtäviin, joissa tarvitaan taitoa etsiä tietoa oman alansa ulkopuolelta sekä työskennellä osana projektia.

Olen tyytyväinen opinnäytetyön tulokseen ja siihen, että pysyin hyvin aikataulussa, vaikka työtä hidasti hiukan ohjaavan opettajan vaihtuminen. Suunnitelman luonnos esiteltiin toimeksiantajalle sovittuna aikana ja siellä esille tulleiden asioiden pohjalta tehtiin tarvittavat muutokset varsinaiseen suunnitelmaan. Lopullinen suunnitelma esiteltiin toimeksiantajalle alkuperäistä aikataulua aiemmin. Tilaajan edustajat totesivat Kotikartanon palvelukeskukselle tehdyn yleissuunnitelman ja pihasuunnitelman toteutuskelpoiseksi ja vastaavan sekä asukkaiden että henkilökunnan tarpeita. Pihaa päätettiin lähteä toteuttamaan seuraavana kesänä yksi palanen kerrallaan, mikä on viisasta silloin, kun ollaan liikkeellä niin sanotulla nollabudjetilla.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET:

- Alanko, P. & Kahila, P. 2001. Luonnonmukainen puutarha. Helsinki: Tammi.
- Begtson, P. & Lewander, R. 2007. Luonto pihallesi: näin saat eläimet ja kasvit viihtymään. Helsinki: Nemo
- Cajander, R. 2008. Luontopiha: Ympäristö ystävällinen piha ja puutarha. Helsinki: Minerva
- Lumiario, R., Laaksonen, J. & Lagerström, M. Luonnonkaunis pihapiiri: Miten saan puutarhani kukoistamaan. 2014. Porvoo: Bookwell Oy
- Rappe, E., Linden, L. & Koivunen, T. 2003. Puisto, puutarha ja hyvinvointi. Helsinki: Viherympäristöliitto ry.
- Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat: ekopsykologian näkökulma. Helsinki: Edita Oy
- Salovuori, T. 2009. Vihreyden keskellä: Levon ja virkistyksen puutarhat. Helsinki: Kirjapaja
- Salovuori, T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Tampere: Mediapinta.
- Shackell, A. & Walter, R. 2012. Practice guide: greenspace design for health and well-being. Edinburgh: Forest comission
- Soini, T. 2009. Viherrakentajan käsikirja. Tampere: Viherympäristöliitto Oy
- Tolvanen, M. 2005. Villi puutarha. Helsinki: WSOY

SÄHKÖISET LÄHTEET:

- Beyer, K., Kaltenbach, A., Szabo, A., Bogar, S., Nieto, J. & Malecki, K. 2014. Neighborhood Green Space and Mental Health: Evidence from the Survey of the Health of Wisconsin. International Journal of Environmental Research and Public Health. MDPI. Viitattu 5.12.2014.
- Birdlife Suomi. 2014. Lintujen talviruokinta. Viitattu 19.11.2014. <http://www.birdlife.fi/lintuharrastus/talviruokinta.shtml>
- Green Care Finland. 2014. Menetelmät. Viitattu 17.11.2014, <http://www.gcfinland.fi/Menetelmat?parent=MitaOnGreenCarePaavalikko>

Kallio Peruspalvelukuntayhtymä. 2014. Palveluasunnot: Kotikartano. Viitattu 6.10.2014.
<http://www.kalliopp.fi/palveluasunnot/kotikartano>

Kaplan, S. 1995. The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. Journal of Environmental Psychology. Elsevier. Viitattu 5.12.2014.
<http://willsull.net/resources/KaplanS1995.pdf>

Luonto hyvinvoinnin lähteenä: suomalainen Green Care. 2014. Viitattu 7.11.2014
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. 2014. Hoitoketjujen kuntatiedot: Ylivieska. Viitattu 6.10.2014. <https://www.ppsHP.fi/ammattilaiset/prime102/prime103/prime134.aspx>

Suomen ympäristökeskus. 2014. Viherympäristön psykososiaaliset palvelut eri kohderyhmille. Viitattu 4.11.2014
[http://www.syke.fi/fiFI/Ekosysteemipalvelut_ja_ihmisen_terveys__Argumentahanke/Seminaarit/Kutsuseminaari_Monimuotoisesta_luonnosta\(29528\)](http://www.syke.fi/fiFI/Ekosysteemipalvelut_ja_ihmisen_terveys__Argumentahanke/Seminaarit/Kutsuseminaari_Monimuotoisesta_luonnosta(29528))

SuRaKu ohjekortit ja esteettömyyskriteerit. Viitattu 12.1.2015
http://www.hel.fi/hki/HKR/fi/Helsinki+kaikille/A_Ohjeita+suunnitteluun/Esteett_m_n+rakentamisen+ohjeet+%28SuRaKu%29

Ulrich, R. 1984. View through a window may influence recovery from surgery. American Association for the Advancement of Science. Science. Viitattu 21.10.2014.
<http://www.majorhospitalfoundation.org/pdfs/View%20Through%20a%20Window.pdf>

Vihreä veräjä - hyvinvointia luonnosta. 2011. Vihreydestä vireämpi vanhuus. Viitattu 21.10.2014.
<http://www.vihreaveraja-hanke.fi/materiaalipankki/artikkeleita/>

LIITTEET

LIITE 1: Kotikartano 1-4 asukkaille ja omaisille tehty kysely

LIITE 2: Luonnostaan hyvinvoiva-hanke: Kotikartano "Nyt tarvitaan hyvää tekeviä käsipareja" -muistio

LIITE 3: Kotikartanon pihan ideointipäivän muistio

LIITE 4: Yleissuunnitelma

LIITE 5: Pihasuunnitelma detaljeineen

LIITE 6: Pihasuunnitelmaselostus, kustannusarvio ja määräluettelo

LIITE 7: Pihan rakennusohjeistus ja hoito-ohjeistus

KKI

Kotikartano

KYSELY KOTIKARTANO 1-4:N ASUKKAILLE

1. MILLAISEKSI KOETTE KOTIKARTANON PIHA-ALUEET?

- mukava on
- hyvät on
- kokoontumisalue pihalle
- tyytyväinen pihaan

2. MITEN KOTIKARTANON PIHA-ALUEITA VOISI MIELESTÄSI PARANTAA?

- istuma paikkoja
- uusi lipputanko
- omenapuita
- uusi grillikatos

3. MITÄ PUUTARHAAN LIITTYVÄÄ TOIVOISITTE OLEVAN KOTIKARTANON PIHA-ALUEILLA (KASVIT, PUUT, PENSAAT, VESIAIHEET YM.)

- uusia pensaat, laittaa kasveja
- kukka asetelmia
- koivuja

4. MITÄ HALUAISITTE TEHDÄ ULKONA?

- pelejä esim. krotetti, tikkatandu, pallopelejä
- istuskella ja viettää aikaa muiden kanssa
- lummikkoja :D
- kahvitella pihalla muiden kanssa

5. MUUT TOIVEET

- kivoja virike tilaisuuksia pihalle kesäisin
- pari lammasia pihalle aitaukseen
- makkarapaistoa porukalla

KYSELY KOTIKARTANO 1-4:N ASUKKAILLE

1. MILLAISEKSI KOETTE KOTIKARTANON PIHA-ALUEET?

- kentalainen

2. MITEN KOTIKARTANON PIHA-ALUEITA VOISI MIELESTÄSI PARANTAA?

- Omenapuita
- Keinu

3. MITÄ PUUTARHAAN LIITTYVÄÄ TOIVOISITTE OLEVAN KOTIKARTANON PIHA-ALUEILLA (KASVIT, PUUT, PENSAAT, VESIAIHEET YM.)

- Omenapuita, Kirsiokapuun
- Kukkapenkki: Kehäkukka
- Pieni perunamaa, porkkanoita, ratarperia
- marjatensaita

4. MITÄ HALUAISITTE TEHDÄ ULKONA?

- Palloa heittää, katsella lintuja

5. MUUT TOIVEET

Kotikartano 3

KYSELY KOTIKARTANO 1-4:N ASUKKAILLE

1. MILLAISEKSI KOETTE KOTIKARTANON PIHA-ALUEET?

- hyväksi
- hyvin hoidettu
- löytyvät

2. MITEN KOTIKARTANON PIHA-ALUEITA VOISI MIELESTÄSI PARANTAA?

- en siihen sekaannu
- kukku varjoon ja kukkujen huolto
- penkkejä
- liikkaita tojua 3:n ja 4:n väillä mokatulle mennessä oven edusta liukas
- ~~vetoja pimeälle~~

3. MITÄ PUUTARHAAN LIITTYVÄÄ TOIVOISITTE OLEVAN KOTIKARTANON PIHA-ALUEILLA (KASVIT, PUUT, PENSAAT, VESIAIHEET YM.)

- ei toiveita
- muutama magapensas
- rastelua kukille
- hanhikkipensaiden leikkaus ja hoito
- liittyään, tien varteen sukkitielle matalia pensaita pihlajien ja pölyn välin 4:5 talon päätypuolelle

5. MUUT TOIVEET

- ei

KYSELY KOTIKARTANO 1-4:N ASUKKAILLE

1. MILLAISEKSI KOETTE KOTIKARTANON PIHA-ALUEET?

Ikäväksi, ei ole kunnossa, siksi kun ei ole haravoitu.

2. MITEN KOTIKARTANON PIHA-ALUEITA VOISI MIELESTÄSI PARANTAA?

Voisi haravoita

3. MITÄ PUUTARHAAN LIITTYVÄÄ TOIVOISITTE OLEVAN KOTIKARTANON PIHA-ALUEILLA (KASVIT, PUUT, PENSAAT, VESIAIHEET YM.)

kukkia ja pensaita

4. MITÄ HALUAISITTE TEHDÄ ULKONA?

oliskella

5. MUUT TOIVEET

Kotikartano KK4

KYSELY KOTIKARTANO 1-4:N ASUKKAILLE

1. MILLAISEKSI KOETTE KOTIKARTANON PIHA-ALUEET?

Oma terassi hyvin tärkeä. Yhteinen terassi myös tärkeä ja kaunis. Kukkista nauttinut kesällä.

2. MITEN KOTIKARTANON PIHA-ALUEITA VOISI MIELESTÄSI PARANTAA?

Ei osaa sanoa miten voisi parantaa kun kaikkia kukkia on hoidettu hyvin.

3. MITÄ PUUTARHAAN LIITTYVÄÄ TOIVOISITTE OLEVAN KOTIKARTANON PIHA-ALUEILLA (KASVIT, PUUT, PENSAAT, VESIAIHEET YM.)

Ei ole, kaunis sellaisenaan.

4. MITÄ HALUAISITTE TEHDÄ ULKONA?

Ei ole, oma terassi riittää.

5. MUUT TOIVEET

LUONNOSTAAN HYVINVOIVA –HANKE

MUISTIO

Kotikartano ”Nyt tarvitaan hyvää tekeviä käsipareja ”

Aika: 12.3.2014 klo 18.00

Paikka: Kotikartano, Ylivieska

Läsnä:	Hanna Ahola	Opiskelija, PSK-Aikuisopisto
	Juha Ahvenjärvi	Piha ja puutarha, Ylivieska
	Irma Eros	Kotikartano
	Martti Haapakoski	Asukas, Kotikartano
	Silva Kant	Opiskelija, PSK-Aikuisopisto
	Leena Koskela	Liikuntatoimi, Ylivieska
	Merja Koskela	Kotikartano 1-3
	Miia Latvala	PSK-Aikuisopisto, Luonnostaan hyvinvoiva –hanke
	Mirka Pajander	Kotikartano 1-3
	Arja Parhiala	Puhtokoti
	Riitta Pasanen	Kotikartano 1-3
	Marja Päivärinta	Kotikartano
	Pirjo Rautaja	Tulolantupa
	Lea Rieskaniemi	Tulolantupa
	Anne-Mari Simunaniemi	Country hospitality –hanke
	Tuuli Sorvoja	Kotikartano 4 /Puhtokoti
	Risto Suikkari	Ylivieskan kaupunki
	Tarja Takala-Hotti	Kouluttaja, T:mi
	Kati Vähäkangas	Puhtokoti (Kotikartano 4)
	Katja Väätäinen	Tulolantupa

1. Miia Latvala avasi tilaisuuden kertomalla Green Care –määrittelystä ja Luonnostaan hyvinvoiva –hankkeesta. Green Care tarkoittaa vihreää hoivaa tai luontolähtöisiä hyvinvointimenetelmiä. Luonnostaan hyvinvoiva –hanke vie Green Care –asioita eteenpäin POhjois-Pohjanmaan alueella 30.9.2014 saakka.
2. Tarja Takala-Hotti piti tilaisuuden pääpuheen puutarhaterapiasta. Takala-Hotti esitteli Suomessa ja muissa maissa toteutettuja puutarhaterapiapihoja.
3. Marja Päivärinta ja Irma Eros esittelivät Kotikartanossa tehdyn kyselyn tuloksia. Asukkailta ja heidän omaisiltaan oli tiedusteltu, mitä pihalle haluttaisiin? Vastauksena oli tullut muun muassa: koivuja, pihlajia, omenapuita, kehäkukkia ja marjapensaita. Pihalla olisi myös kiva olla grillikatos, keino ja penkkejä.

Lisäksi oli kysytty mitä Kotikartanon pihalla haluttaisiin tehdä ja tähän oli vastattu muun muassa: kävellä, katsella lintuja, tehdä lumiukkoja ja olla pihalla. Lisäksi oli toivottu virikituokioita ja että pihalla olisi lampaita. Eros ja Päivärinta ideoivat, että voisikohan Kotikartanoon tuoda kanoja?

4. Tilaisuus oli nimetty ”Nyt tarvitaan hyvää tekeviä käsipareja” ja paikalle oli kutsuttu eri yhdistysten ja järjestöjen edustajia. Keskusteltiin mitä Kotikartanon piha-alueelle voisi tehdä, jotta se olisi viihtyisämpi ja houkuttelevampi Kotikartanon asukkaille. Puhuttiin millaisia kävelyreittien tulisi olla, että ne olisivat mielekkäitä kulkea, samoin eri kasveista käytiin keskustelua. Mietittiin voisiko esim. marjapensaita saada lahjoituksena jostain. Marjapensaat olisivat helppoja hoitaa ja niistä voisi asukkaat kerätä marjoja syötäväksi. Myös kuntoilulaitteita olisi hyvä olla pihalla, esimerkiksi käsipyörä ja portaat (näissä voisi soveltaa esim. Ylivieskan savisillan muotoa). Lisäksi kaiteita voisi olla eri kasvipaikkojen laitamilla.

Muita ideoita, joista puhuttiin:

- Kuntouttava piha, aivot toimimaan: aistit, muistot
- Ei myrkyllisiä kukkia vaan syötäviä
- Toimintakyvyn ylläpito, tekeminen esim. ruukutus, kuntoiluvälineet, kasvimaa
- Vinttikaivo
- Linnunpönttöjä
- Kasvima
- Lampaat

Keskusteltiin pitkään erilaisista istumispenkeistä. Kotikartanon ympärillä kulkevan reitin varteen voisi sijoittaa moneen paikkaan sellaisia penkkejä, joihin olisi hyvä istua, niiden ääreen pääsisi helposti rollaattorin kanssa ja ne olisivat sään kestäviä. Kaupungin arkkitehti ehdotti, että penkkien ulkonäön suunnittelusta voisi järjestää kilpailun ja penkistä voisi kehittää ”Ylivieska-penkin”, jotka olisivat kaikkialla kevyen liikenteen väylien varsilla Ylivieskan kaupungin alueella.

Kaupungin arkkitehti kommentoi, että jos kiinteitä rakennelmia tehdään esimerkiksi aitoja, niihin tulee olla lupa. Mutta tämä ei ole ongelma, varsinkin jos katsotaan että rakennelma on elinympäristöä parantava elementti.

5. Jatkotoimenpiteet

Kotikartanon edustaja vastaava sanoi, että piha-alueiden siistimisellä aloitettaisiin pihaprojekti.

Ylivieskan liikuntatoimen Leena Koskela lupasi tiedustella Lions-yhdistykseltä, voisivatko he lahjoittaa ensimmäisen penkin Kotikartanon pihalle.

Tarja Takala-Hotti ottaa yhteyttä Haapaveden ammattiopistoon, josko heidän kanssaan voitaisiin tehdä opiskelijayhteistyötä.

Arkkitehti Suikkari lupasi hankkia alueen kartan, jonka avulla voitaisiin kiertää alue ja suunnitella mitä millekin kohdalle voitaisiin tehdä. Mietitään penkkien paikat, miten pitkä reitti, jonka varressa penkit, liikuntalaitteiden paikat, omenapuiden istutus.

Koululta voisi kysyä, voisivatko oppilaat tehdä puutyötunnilla linnunpönttöjä, jotka voitaisiin laittaa Kotikartanon pihalle. Samoin kehitysvammaisten työpajasta Kipinästä voisi kysyä voisivatko he valmistaa myös jotain.

PSK-Aikuisopiston opiskelijat lupasivat miettiä Kotikartanoon tapahtumaa, jolla kerättäisiin varoja pihan kunnostamiseen.

Seurakunta ja 4H-yhdistys ovat mukana talkootyössä. Vanhusten kotiyhdistys aiottiin pyytää mukaan pihan kunnostamiseen.

6. Tilaisuus päättyi klo 20.20.

Muistion kirjasi: Miia Latvala

KOTIKARTANO 1 – 4 PIHA-ALUEEN IDEOINTIPÄIVÄ 23.4.14.

Läsnä: Helena Kinnunen, Leena Koskela, Jonna Ollila, Hanna Ahola, Risto Suikkari, Johanna Pulju, Maarit Kuokkanen, Tuija Kinnunen-Hummastenniemi, Oiva Ojanperä, Silva Kant, Tarja Takala-Hotti, Miia Latvala, Irma Eros, Merja Koskela, Marja Päivärinta

Tehtiin kävelykierros Kotikartanoiden 1 -4 piha-alueella, jossa ideoimme seuraavia asioita:

*KK 4 pääoven edustalle torimaisuutta, pihakiveystä asfaltin tilalle kääntöympyrään

*kadun (Tulolantien) varrelle pensaita

*talon seinän viereen pensasistutuksia(alkuperäisessä piirustuksessa kuva)

*Suksitien reunalle penkkejä

*KK 3 ja KK4 talojen välinen piha-alue:

- hopeakuusten kohtalo (pimentää ikkunoita)

- parikeinujen kohtalo(onko halvempi ostaa uudet)

- pelastustie nyt suora ja ykstoikkoinen, voisiko olla reunat mutkaisemmat (kasvillisuudella)

-mattotelineitä 3 kpl, ovatko kaikki tarpeellisia , yksikin riittäisi, ja sen paikka ? KK3 tarvii sitä

-erilaisia kulkureittejä(sora, mukulakivi, lauta, portaat)

- molkkien ympäryys (viher / puuaita)

- hyötypuutarhaa terassien vierelle (vartettuja marjapensaita , vadelmaa yms)

- Koskipuhdontieltä sisäpihallepäin portit

-kadun puolelle isutuksia (ollut alkuperäisessä piirustuksessa)

*KK 3 ja KK 2 välinen piha-alue:

-liikuntapiha, ”puuhakenttä” (tikkataulu yms)

-kävelyreitti aidan sisäpuolelle

* KK 2-talon piha-alue

- takapihan ympärään mukulakivet

-kadun reunalle vuorimäntyjä (mäntyjen alapuolelle)

-sisäpihalle (1-2.talon välinen alue) kiesit,huvimajan ympärille oleskelutila

-tuijia oleskelutilan ympärille /havuteema

*Koskipuhdontien ja Ratakadun kulmaus : betonilaatan ympärille viherpensaita,istutuksia

- kuntosalin kohdalle ulkopuolelle penkki

- keittiön taakse tien varrelle jotain isompaa istutusta mäntyä, aitaakin voi olla

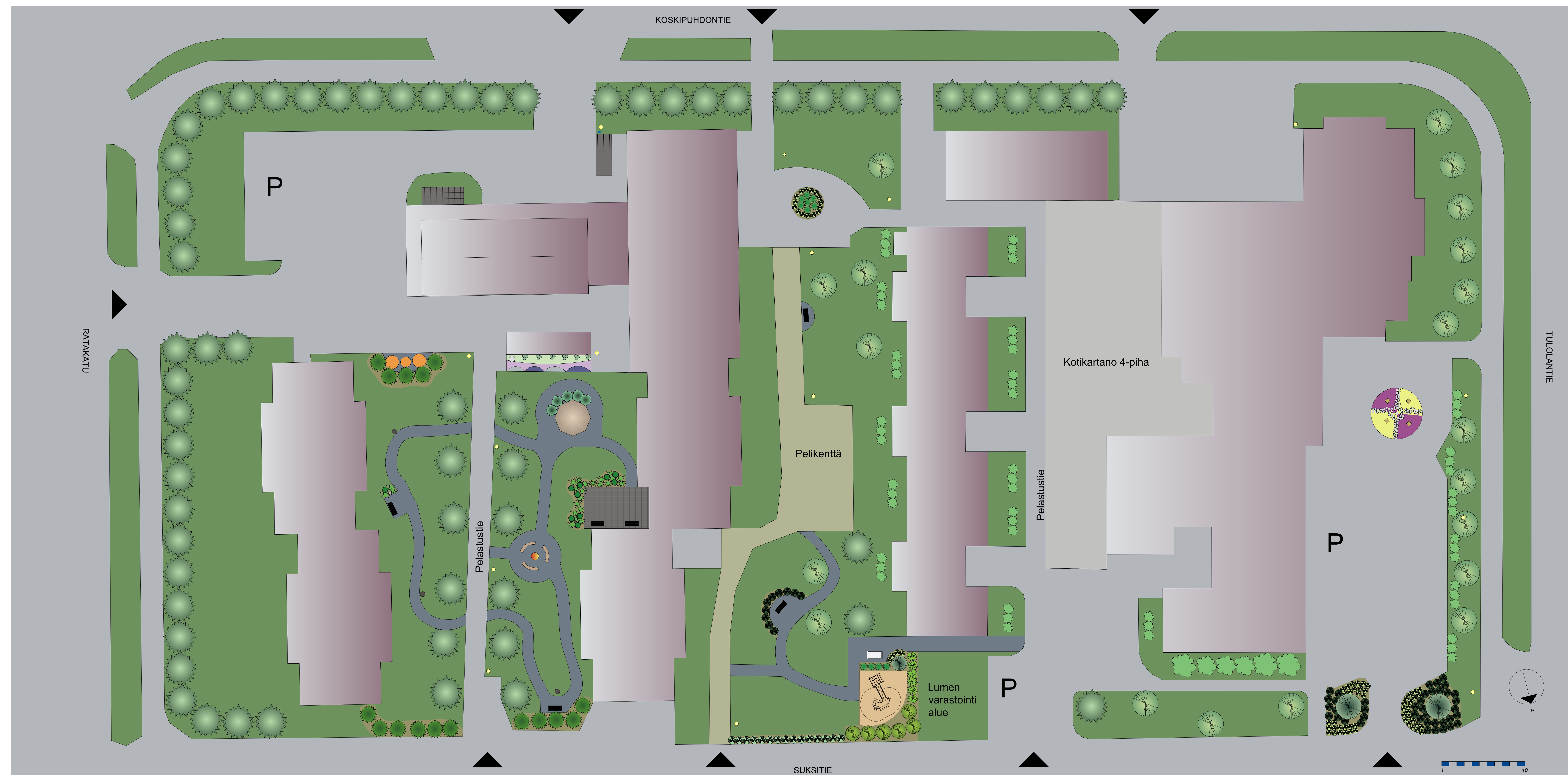
-INFO-taulut sinne mistä sisään (KK4 ja KK2 kohdalla on, mutta pitäisikö uusia)

-4 ja 3 talon oleskelupihalle myös jotain pikku puuhastelua, tikkataulua yms. ulko kuntoilulaitetta

- osassa talojen ympäristää kiertää valkoinen aita, voisiko aitausta jatkaa muidenkin talojen ympärille , mutta ei niin korkeana, tai asteittain korkeutta nostaen / laskien

Muistion koonnut Marja Päivärinta ja Irma Eros

KOTIKARTANON PALVELUKESKUKSEN YLEISSUUNNITELMA 1:200

MERKINTÖJEN SELITTEET

OLEMASSA OLEVA KASVILLISUUS

- Olemassa oleva lehtipuu
- Olemassa oleva havupuu
- Olemassa oleva pensas

ISTUTETTAVA KASVILLISUUS

PUUT JA PENSAAT

- Idänvirpiangervo
- Keijuangervo
- Koristeeronia
- Mustaherukka
- Norjanangervo
- Omenapuu
- Pihviksikka
- Pensashanhikki
- Syreeni
- Tuja
- Tuivio
- Vuorimänty

PERENNAT

- Hopeatäpläpeippi
- Isotyttöangervo
- Humala
- Kuunilija
- Rentoakankaali
- Suikeroalpi
- Verikurjenpolvi

PINNOITTEET JA VARUSTEET

- Asfaltti
- Kivituhka
- Kuorikate
- Liuskiveveys
- Turva-alusta
- Olemassa oleva betoniveveys
- Olemassa oleva nurmi
- Istuin
- Huvimaja
- Keinu

Liikuntaväline Lappset Classic 83

- Lintujen juoma-allas
- Lipputanko
- Patsas
- Penkki
- Roska-astia
- Koriste-esine
- Tulisija
- Valaisin

Kalusteet ja varusteet

Varuste	Lisätieto	Kpl
Istuin	puinen	3
Keinu	vierokäinistuttava	1
Koriste-esine	vanha esine tms.	4
Liikuntaväline	Lappset Classic 83	1
Lintujen juoma-allas	betoninen	1
Patsas	puinen	3
Penkki	kasinojallinen	4
Tulisija	puinen Lappset 'Grill Astrid'	1

Pinnoitteet

Tyyppi	Lisätieto
Kivituhka	harmaa
Kuorikate	ruskea
Turva-alusta, hiekka	ruskea

Kasviolettelo

Lehtipuut

Malus 'Erstaa' - paratisinomenapuu 'Erstaa'
Prunus pensylvanica- pihviksikka

Lehtipensaat

Dasiphora fruticosa 'Goldfinger'- pensashanhikki Goldfinger
Ribes nigrum 'Ojebyn'- mustaherukka
Spiraea chamaedryfolia- idänvirpiangervo
Spiraea 'Grefsheim'- norjanangervo
Spiraea japonica 'Little Princess'- keijuangervo
Syringa vulgaris-pihasyreeni

Havupensaat

Microbiota decussata- tuivio
Thuja occidentalis- tuija
Pinus mugo- vuorimänty

Perennat

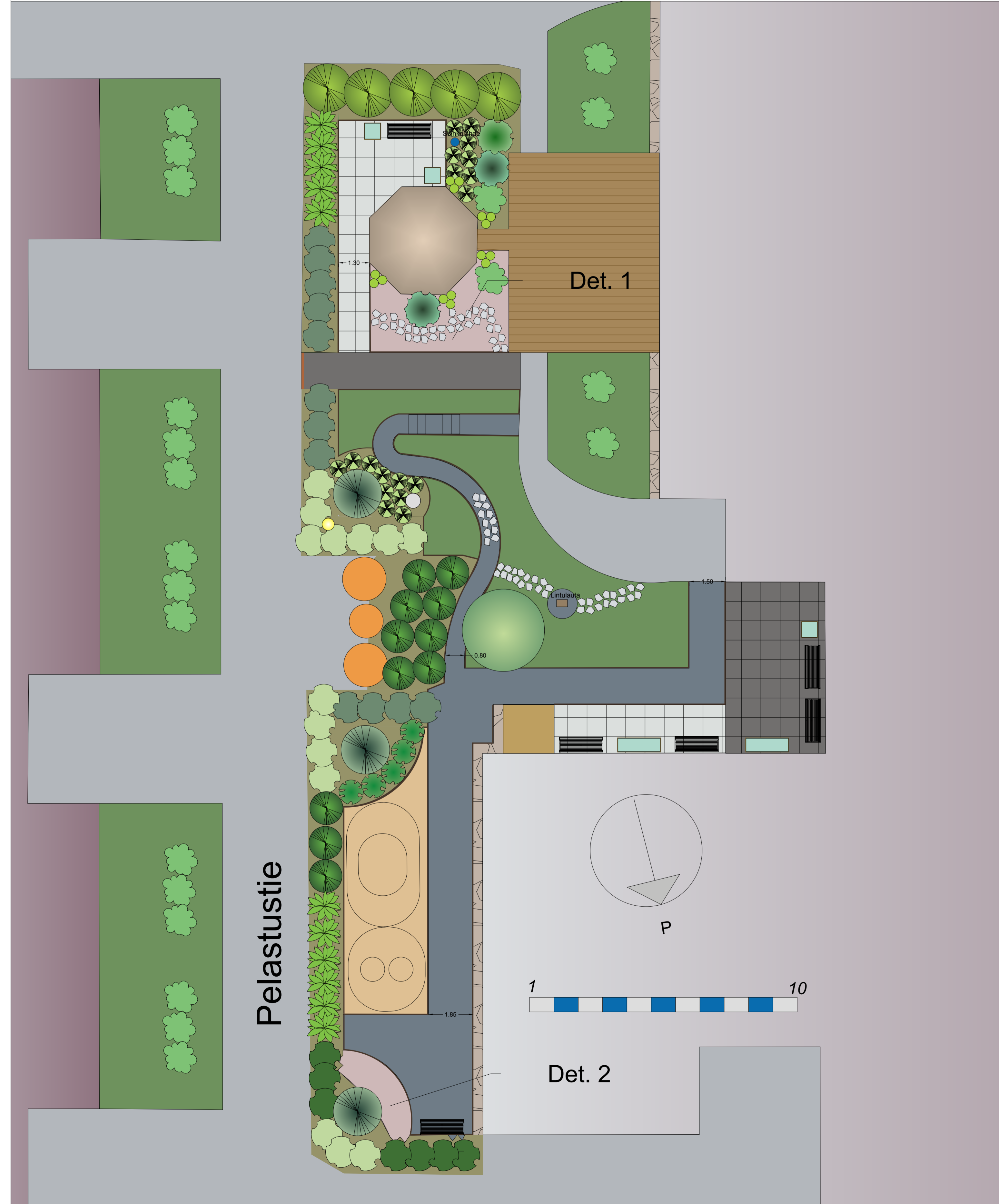
Ajuga reptans- rentoakankaali
Aruncus dioicus- isotyttöangervo
Geranium sanguineum- verikurjenpolvi
Humulus lupulus- humala
Hosta undulata 'Univittata'- isokirjokuunilija
Lamium maculatum- hopeatäpläpeippi
Lysimachia nummularia- suikeroalpi

KOKO Ylivieska	KORTTELITILA	TOINTIPIIRI	VERAUKMAISTEN MERKINTÖIDÄ
RAKENNUSLOMAKEMPEDE Pihan kunnostussuunnitelma		PARUSTUSLAJI Yleissuunnitelma	JURK.NR.
RAKENNUSKORTTEEN NIMI JA Osoite Kotikartano 1-4		PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ Yleissuunnitelma	MITTAKAAVAT 1:200
SIUNNITTELIJA Maarit Kuokkanen		SIUNNITTELIJA VIHER	TYÖN NRO. MUUTOS PIIRIN
		PAIVÄYS 27.2.2015	YHTEENKÄYTTÖ

OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

KOTIKARTANON PALVELUKESKUKSEN 4-PIHAN PIHASUUNNITELMA 1:100

MERKINTÖJEN SELITTEET

- Olemassa oleva lehtipuu
- Olemassa oleva pensas
- ISTUTETTAVA KASVILLISUUS
- Keijuangervo
- Keijunruusu
- Juhannusruusu
- Koristeareonia
- Kurturuusu
- Köynnös
- Marjatuomipihlaja
- Mustaherukka
- Pihasyreeni
- Punaherukka
- Omenapuu
- Perenna

RAKENTEET JA VARUSTEET

- Asfaltti
- Askelkivet
- Betonikiveys, unikivi
- Kivituhka
- Kuorikate
- Nurmi
- Seulanpääkiveys
- Olemassa oleva laatoitus
- Turva-alusta
- Huvimaja
- Korotettu istutusallas, lämpökäsittely puu
- Liikuntaväline, Lappset Käsi pyörä
- Liikuntaväline, Lappset Käärmeputki
- Lintulauta
- Lipputanko
- Penkki, Lappset Park
- Portaat
- Portti
- Roska-astia
- Reunalauta
- Suihkulähde
- Terassi
- Valaisin

Kalusteet ja varusteet

Varuste	Väri	Lisätieto	Kpl
Korotettu istutusallas, iso	ruskea	lämpökäsittely puu	2
Korotettu istutusallas, pieni	ruskea	lämpökäsittely puu	3
Liikuntaväline	-	Lappset Käsi pyörä	1
Liikuntaväline	-	Lappset Käärmeputki	1
Lintulauta	-	-	1
Penkki	ruskea	Lappset Park-penkki	6
Portaat	ruskea	lämpökäsittely puu	1
Suihkulähde	ruskea	Oxford Ubbink Acqua Arte	1

Pinnoitteet

Tyyppi	Lisätieto	Koko	Määrä
Kivituhka	harmaa, 68 m ² , paksuus 5 cm	0-6 mm	3,4 m ²
Unikivi 60	harmaa	225x112,5 x 60 mm	32 m ²
Liuskivi Pihluhuhtaan tumma	tumman harmaa	30-60 mm	9 m ²
Seulanpääkivi	harmaa/kirjava	150-200 mm	13 m ²

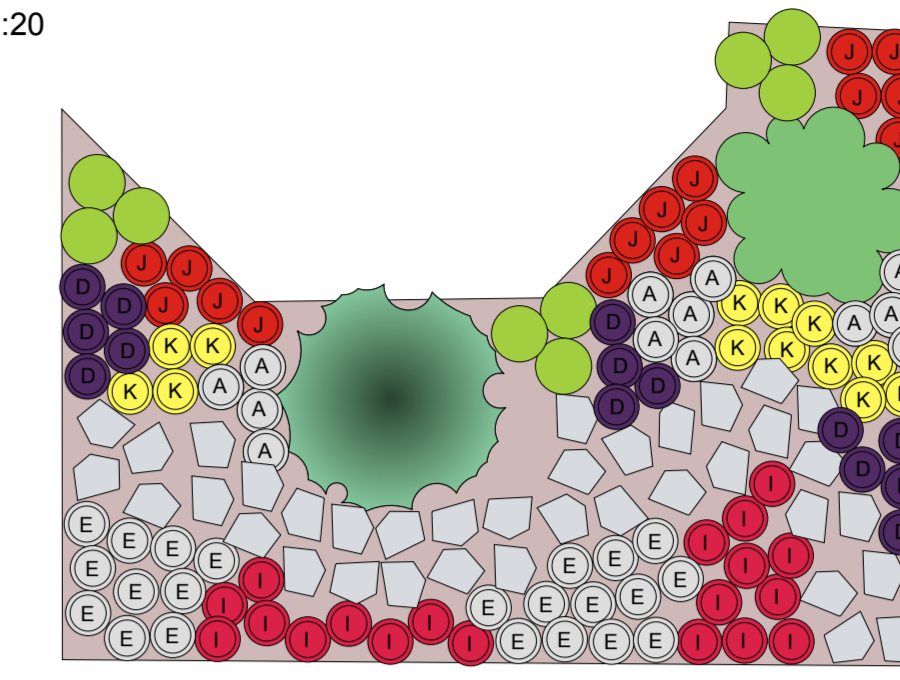
Rakenteet

Tyyppi	Lisätieto	Koko	Määrä
Kuorikate	ruskea, 152 m ² , paksuus 7 cm		10,6 m ³
Turvahiekka	ruskea, 1-8 mm, paksuus 30 cm		10,6 m ³

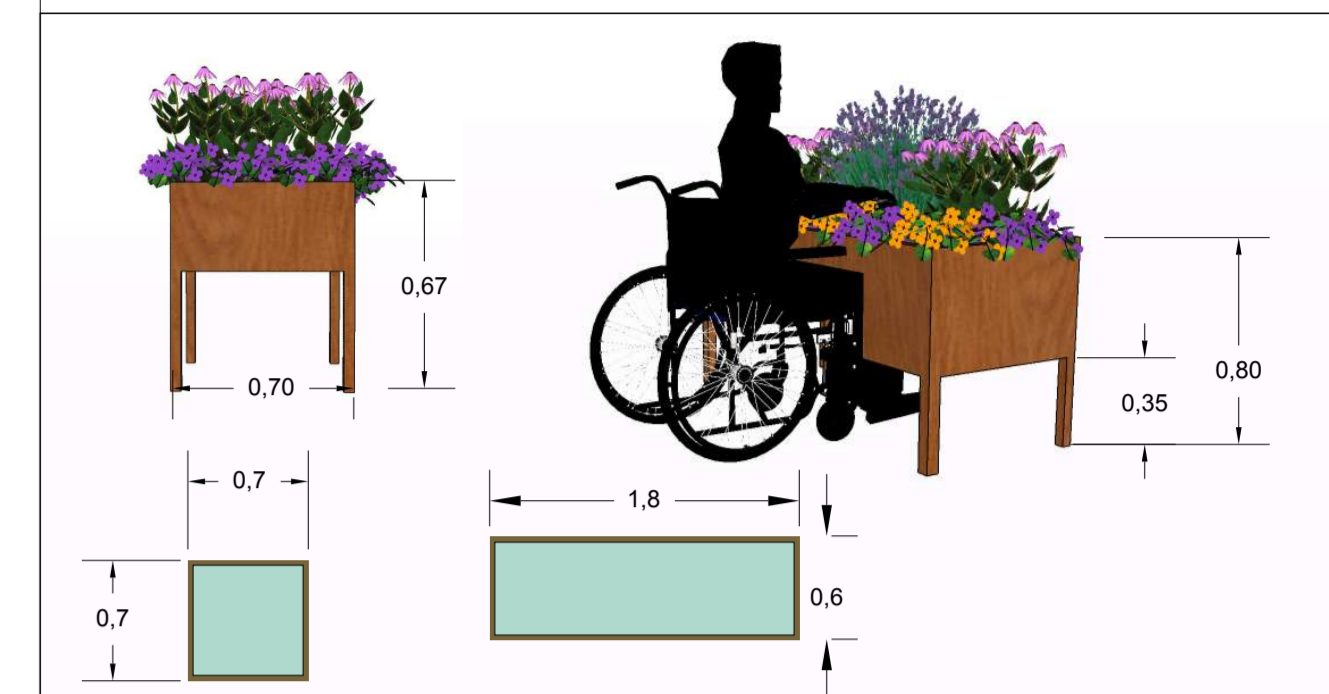
Kasviluettelo

Nimi	Koko	Kpl	Kukan väri
Lehtipuut			
Malus 'Erstaa'-paratiisiomenapuu 'Erstaa'	150-250 cm	2	valkoinen
Lehtipensaat			
Amelanchier alnifolia 'Northline'-marjatuomipihlaja	40-60 cm	11	valkoinen
Aronia x prunifolia- koristeareonia	30-50 cm	11	valkoinen
Dasiphora fruticosa 'Goldfinger'-pensashanhikki	30-50 cm	5	keltainen
Ribes nigrum 'Öjebyn'- mustaherukka	30-50 cm	2	
Ribes Rubrum-Ryhmä 'Punainen Hollantilainen' - punaherukka	30-50 cm	1	
Rosa 'Darts Defender'- keijunruusu	30-50 cm	12	vaaleanpunainen
Rosa pimpinellifolia 'Plena'- juhannusruusu	30-50 cm	13	vaaleanpunainen
Rosa rugosa- kurturuusu	30-50 cm	7	vaaleanpunainen
Spiraea japonica 'Little Princess'- keijuangervo	20-30 cm	15	vaaleanpunainen
Syringa vulgaris - pihasyreeni	40-60 cm	5	sinivioletti
Perennat			
A Achillea ptarmica f. multiplex- koreakärsämä	1,1 l	13	valkoinen
B Ajuga reptans- rentoakankaali	0,5 l	14	tummavioletti
C Astilbe- jaloangervo	1,1 l	14	punainen
D Campanula glomerata- peurankello	1,1 l	14	tummavioletti
E Cerastium tomentosum- hopeahärkki	0,5 l	22	valkoinen
F Dicentra formosa- kesäpikkusydän	1,1 l	16	vaaleanpunainen
G Geranium sylvaticum- metsäkurjenpolvi	1,1 l	14	vaaleavioletti
H Geum coccineum- tulikellukka	0,5 l	12	punainen
I Dianthus deltoides- ketoneilikka	0,5 l	19	punainen
J Lychnis chalcedonica- palavarakkaus	1,1 l	16	punainen
K Lysimachia punctata- tarha-alpi	1,1 l	13	keltainen

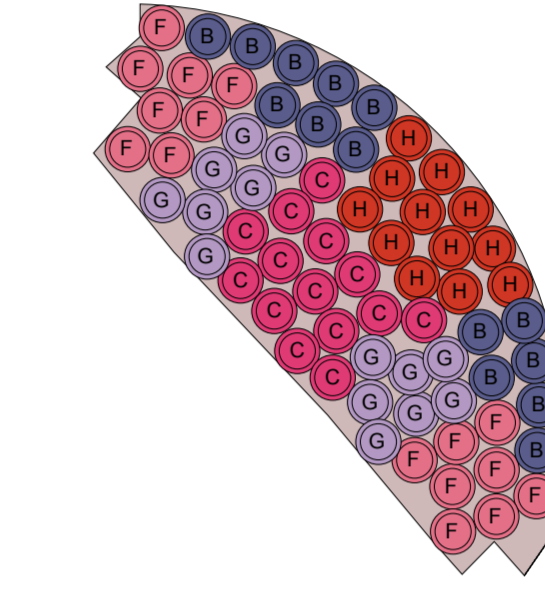
DETALJI 1 1:20

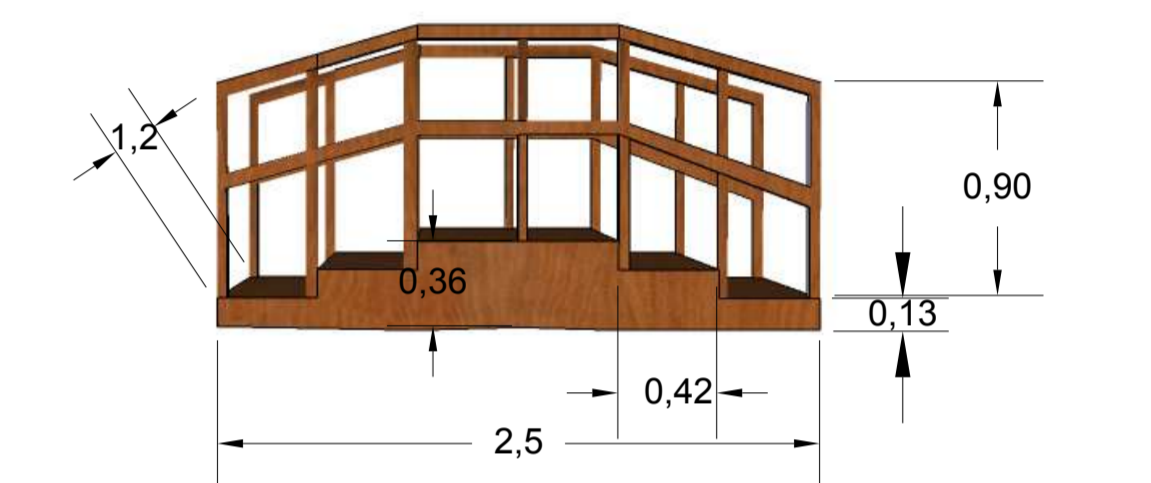
HAVAINNEKUVA KOROTETUISTA KASVATUSALTAISTA

DETALJI 2 1:20

HAVAINNEKUVA HARJOITUSPORTAISTA

HAVAINNEKUVAT PIHA-ALUEESTA

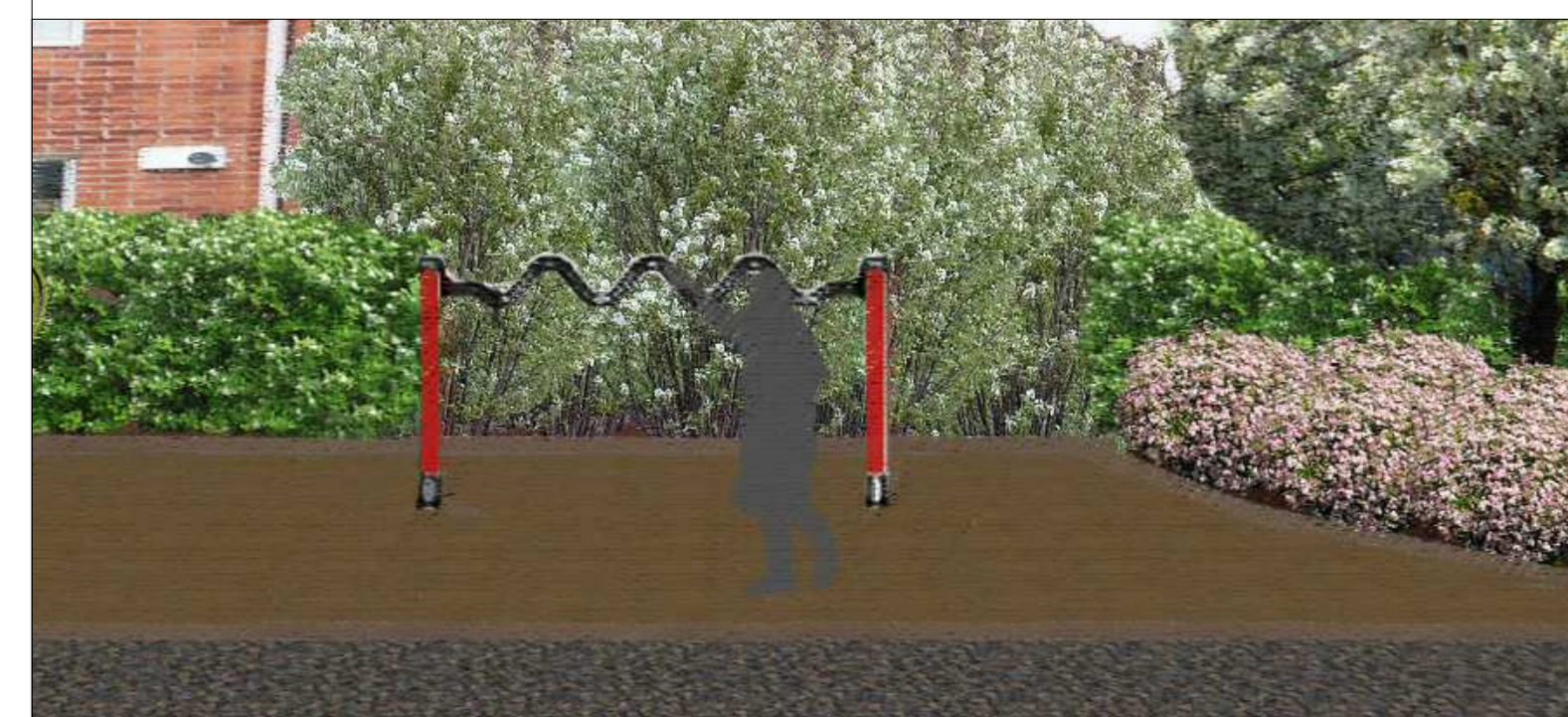
HUVIMAJAN YHTEYDESSÄ OLEVA PERENNARYHMÄ

LIKUNTA-ALUEEN YHTEYDESSÄ OLEVA PERENNARYHMÄ

LIKUNTA-ALUE

KOKO	KORTTELITILA	TONTINNUMERO	VIHREIDEN MÄÄRÄ	JOOSS N°
Yhteiskä				
Ympäristö				
Pihan kunnossuunnitelma	Pihasuunnitelma			
Kotikartano 1-4, Kotikartano 4	Pihasuunnitelma			
	Detaili			
	Detaili			
OAMK OULUN AMMATTIKORKEAKOULU		VIHER		
Maarit Kuokkanen				

PIHASUUNNITELMASELOSTUS

Kotikartanon palvelukeskus

18.2.2015

Maarit Kuokkanen

Tähän suunnitelmaselostukseen on koottu Kotikartanon palvelukeskuksen yleissuunnitelman ja pihasuunnitelmien sisältämät periaatteet ja tärkeimmät ratkaisut. Suunnitelmaselostus on osana Oulun ammattikorkeakoulun Maisemasuunnittelun koulutusohjelmassa tehtyä opinnäytetyötä, joka koostuu lisäksi teoriaosuudesta, suunnitelma-asiakirjoista ja rakentamisohjeistuksesta.

Tavoite

Tarve pihasuunnitelmalle on lähtöisin toimeksiantajan toiveesta saada palvelukeskuksen piha-alueesta paremmin asukkaiden tarpeita vastaava. Piha-alueesta toivottiin monipuolista kokonaisuutta, jonka suunnitteluratkaisuilla tuettaisiin asukkaiden fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämistä, sosiaalisuutta sekä kuntoutumista. Ajatuksena oli saada aikaan elvyttävän viherympäristön piirteitä sisältävä piha-alue kaupunkiympäristössä sijaitsevaan palvelukeskukseen luonnonmukaisen pihasuunnittelun keinoin. Luonnonmukainen pihasuunnittelu, jossa otetaan huomioon piha eliöiden elinympäristönä, tukee asukkaiden toiveita saada pihalle enemmän lintuja ja muita luonnonelementtejä.

Toimeksiantajan toiveiden mukaisesti piha-alueelle suunniteltiin esteettömiä kulkuväyliä ja kulkuväyliä, joissa voidaan harjoittaa tasapainoaisia ja liikkumista. Kotikartano neljän pihalle suunniteltiin pensaille aidattu alue, joka mahdollistaa asukkaiden omatoimisen liikkumisen ja oleskelun pihalla. Lisäksi piha-alueelle toivottiin liikuntavälineitä, marjovia pensaita ja puita, mahdollisuutta kausikasvien kasvattamiseen sekä nuotiopaikkaa. Yhdeksi suunnittelun lähtökohdaksi nousikin asukkaiden omaehtoiseen liikkumiseen kannustaminen poluilla ja liikuntavälineillä.

Lähtökohdat

Kotikartanon palvelukeskus sijaitsee Ylivieskan kaupungissa noin kilometrin keskustasta itään. Se sijoittuu puuvartisten kasvien menestymisvyöhykkeelle V Rakennusta ja sen piha-aluetta ei ole alun perin suunniteltu nykyistä käyttöä ajatellen.

Piha-alue muodostuu etupihasta sekä kolmesta erillisestä sisäpihasta. Etupihalle sijoittuu palvelukeskuksen pääsisäänkäynti ja parkkialue. Piha aukeaa pohjoiseen päin ja on olosuhteiltaan puolivarjainen ja suojainen. Idässä ja etelässä pihaa rajaa Kotikartano 4:n rakennus ja lännessä suuret koivut. Piha on suurimmalta osin asfalttia, jota nurmi reunustaa. Jalkakäytävän ja pihan väliin jää muutaman metrin levyinen nurmikaistale. Lisäksi lipputangon ympärillä on pyöreä, betonisella reunakivellä rajattu nurmialue. Puiden lisäksi pihalla on hajanainen rivi pensaita. Pihalta lähtee asfaltoitu kävelytie Kotikartano 4:n pihalle Suksitien vartta myöden. Kävelytietä reunustaa muutama pihlaja ja pensas. Pihan varustetaso on alhainen. Pihalla on lipputangon ja valaisimien lisäksi muutama penkki. Pihan käyttötarkoitus tällä hetkellä on lähinnä pysäköiminen.

Kotikartano kolmen ja neljän rakennusten välissä sijaitseva piha on tarkoitettu Kotikartano neljän muistisairaille sekä kehitysvammaisille ja vammaisille. Pihalle kulku kävellen on ohjattu sekä Suksitien kävelytietä että Koskipuhdontien kautta kevyenliikenteenväylää myöden. Autolla pihalle pääsee Suksitien puolelta, jossa on myös pieni parkkialue. Pihaa halkova kulkutie toimii myös pelastustienä sekä jäteauton kulkutienä jäteastiaille. Piha avautuu etupihan tavoin pohjoiseen, mutta on suhteellisen suojainen rakennusten ansioista. Rakennukset rajaavat pihaa idästä, lännestä ja osin etelästä. Valo-olosuhteet pihalla ovat puolivarjoiset/aurinkoiset, sillä pihalla ei ole varjostavaa kasvillisuutta. Tuuliolosuhteet riippuvat tuulen suunnasta, koska sopivalla tuulella tuuli voi puhaltaa läpi pihan. Sisäpihalla on pari kuusta ja koivu sekä pensaita ryhminä. Pensaat ovat osin huonokuntoisia ja ruohottuneita ja osa on vasta istutettuja ja hyväkuntoisia. Kotikartano nelosen piha on suurimmaksi osaksi nurmikolla ja kulkuväylät asfaltoitu. Pihalla on patio, jäteastiat, terassi, penkkejä, huvimaja, lipputanko, pylväisvalaisimia ja kanahäkki sekä pieni erillinen ulkopiha, jota käytetään oleskeluun. Sekä patio että ulkopiha on kivetty betonikivellä. Pihalla on myös erillinen polku terassilta pelastustielle, joka on kivetty betonilaatoilla.

Kotikartano kolmen piha sijoittuu kakkos- ja kolmosrakennuksen väliin. Piha on tarkoitettu pääsääntöisesti kolmosen ja kakkosen asukkaille, mutta pihalle on vapaa pääsy muillakin. Pihaa

reunustaa idässä ja lännessä rakennuksessa ja se aukeaa sekä etelään että pohjoiseen. Kotikartano kolmosen pihalle kulkua on rajoitettu sekä Suksitien että Koskipuhdontien puolelta valkoisella puuaidalla. Piha-alueen Koskipuhdontien puolella on autonkääntö paikka ja pyöreä nurmialue. Piha on olosuhteiltaan puolivarjoisa ja suojaisa. Kasvillisuus koostuu vanhoista puista ja muutamasta pensaasta. Pihassa ei ole varsinaista oleskelualueutta vaan sorapintainen kenttä, joka on tarkoitettu ulkoaktiiviteeteille. Muilta osin piha on nurmikolla. Varusteina pihalla on muutama siirrettävä penkki sekä pylväsvalaisimia.

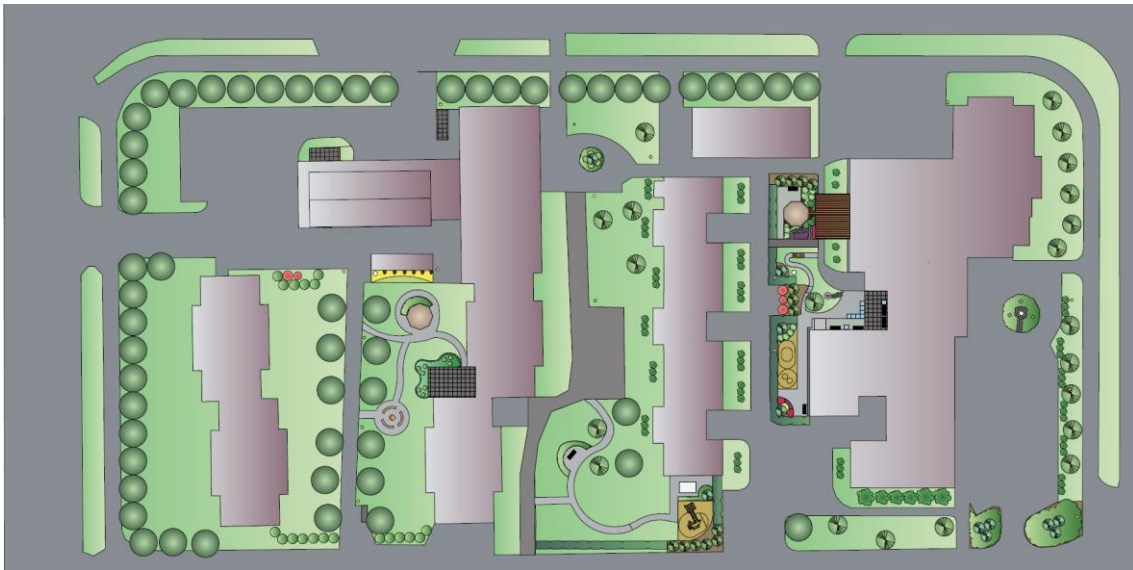
Kotikartano kahden ja yhden väliin sijoittuva Kotikartano kahden piha-alue avautuu niin ikään sekä etelään että pohjoiseen päin. Piha on tarkoitettu Kotikartano kahden ja yhden asukkaille, mutta se on vähällä käytöllä. Kulkeminen pihaan tapahtuu Koskipuhdontien ja Suksitien kevyenliikenteenväylien kautta. Kulkua on rajoitettu täälläkin valkoisella puuaidalla. Lisäksi Koskipuhdontien puolella on parkkipaikka ja saunarakennus. Pihan valo-olosuhteet ovat varjoiset isojen varjostavien puiden ansioista. Puut muodostavat kujanteen pihaa halkovan kävelytien varrelle. Sopivalla tuulella pihaan voi syntyä tuulitunneli-ilmiö puiden ja rakennusten vuoksi. Piha on suurimmalta osin nurmikkoa asfaltista kävelytiestä lukuun ottamatta. Puiden lisäksi pihalla on muutama havupensas. Pihan varusteisiin kuuluu huvimaja, jossa on pieni tulisija. Pihan toinen oleskelualue sijaitsee lähellä huvimajaa ja on betonilaatasta laatoitettu patio. Piha-alueella on myös oleskeluun tarkoitettu vastakkain istuttava keinu. Lisäksi pihalla on koristekäytössä vanhat kiesit, joissa oli ollut kesällä kesäkukkia. Piha-alueen valaisimet ovat täälläkin edellisten pihojen tapaan pylväsvalaisimia.

Suunnitelmat

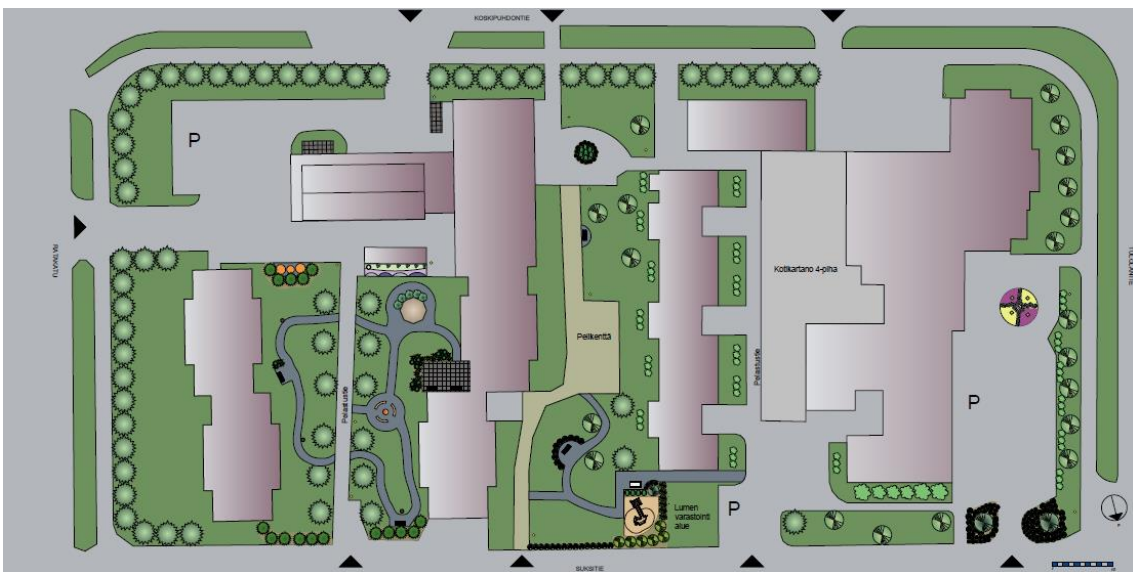
Heti alussa oli selvää, että alueesta tehdään yleissuunnitelma sekä tarkempi suunnitelma Kotikartano neljän piha-alueesta. Lisäksi rakentamisen helpottamiseksi suunnitelmasta tehtiin muutama rakennepiirros ja detalji.

Suunnittelu aloitettiin ottamalla osaa huhtikuun 2014 loppupuolella järjestettyyn pihakävelyyn Kotikartanossa. Pihakävelyyn osallistui laajasti eri tahojen edustajia, joten ideoita pihan suunnitteluun tuli paljon. Seuraava asiakaskäynti tehtiin syyskuussa 2014, jossa keskusteltiin vielä tilaajan kanssa mahdollisista uusista toiveista ja tehtiin tarkennettuja kysymyksiä. Viimeinen asiakaskäynti toteutettiin marraskuussa 2014, jonka puitteissa otettiin suurin osa suunnitelman pohjana käytetyistä valokuvista. Samalla tehtiin tarvittavat mittaukset ja inventointiin kasvillisuus. Kotikartano 4:n asukkaille oli tehty maaliskuussa 2014 kysely, jossa kartoitettiin heidän toiveitaan ja ajatuksiaan pihan suhteen.

Kyselyn ja muistioiden pohjalta tehtiin joulukuussa 2014 yleissuunnitelman luonnos sekä Kotikartano neljän pihan tarkempi luonnos, jotka esitettiin toimeksiantajalle helmikuussa paikan päällä. Luonnoksesta (kuvio 1 ja kuvio 2) saadun palautteen perusteella sekä hoivaympäristön suunnittelua koskevan kirjallisuuden avulla suunnitelmaan tehtiin toivotut muutokset, josta tuli lopullinen valmis suunnitelma (kuvio 3 ja kuvio 4).

KUVIO 1. Kotikartano 1-4 yleissuunnitelma luonnos (Maarit Kuokkanen)

KUVIO 2. Kotikartano 1-4 yleissuunnitelma (Maarit Kuokkanen)

KUVIO 3. Kotikartano 4 pihan luonnos (Maarit Kuokkanen)

KUVIO 4. Kotikartano 4-pihan pihasuunnitelma (Maarit Kuokkanen)

Suunnitelmien lähtökohtana on ollut turvallisuus, esteettömyys sekä asukkaiden tarpeisiin vastaaminen. Tämän lisäksi on kiinnitetty huomiota pihan helppohoitoisuuteen ja kestävyteen, jotta pihan rakenteiden ja kasvillisuuden uusiminen olisi vähäistä ja helppoa. Suunnitelmaratkaisuissa on huomioitu piha-alueen ilmasto- ja kasvuolosuhteet ja toimintojen järkevä sijoittelu.

Suunnitelmaratkaisut

Toiminnot

Oleskelualueet ja levähdyspaikat

Alueelle tulee kolme erilaista oleskelualueutta sekä useita levähdyspaikkoja polkujen varsille ja liikuntavälineiden yhteyteen. Uusien oleskelualueiden lisäksi olemassa olevat oleskeluun tarkoitetut alueet säilyvät. Näitä ovat Kotikartano neljän pihan huvimaja, terassi ja patio. Lisäksi säilytettäviä ovat myös Kotikartano kahden pihan huvimaja ja patio.

Kotikartano neljän pihan huvimajan yhteyteen tulee syreeneillä rajattu pieni Unikivi betonikivellä laatoitettu oleskelualue, jonne sijoitetaan penkki ja suihkulähde (kuvio 5). Oleskelualue antaa käyttäjälleen tunteen yksityisyydestä, sillä se on suojaista sekä piilossa ohikulkijoiden katseilta.

KUVIO 5. Havainnekuva huvimajan yhteyteen tuleva oleskelualue (Maarit Kuokkanen)

Kotikartano neljän pihan patiota jatketaan Unikivi-betonikivellä seinän viertä mukailien kanahäkeille, jotta saataisiin paikka tarkkailla kanahäkin asukkeja läheltä (kuvio 6). Pation reunaan tulee kausikasvilaatikot, jotka on tarkoitettu kausikasvien, kuten esimerkiksi kesäkukkien, kasvatukseen. Pation yksi käyttötarkoitus onkin toimia paikkana puutarhaterapia toiminnalle. Pihalle tulee myös liikuntavälineiden yhteyteen levähdyspaikka, jossa voi liikunta hetken aikana ihastella kukkivia pensaita ja perennoita.

KUVIO 6. Ehdotus betonikivestä: Rudus Unikivi

kuva: rudus.fi

Kotikartano kolmen pihalle tulee oleskelu alue liikuntavälineen yhteyteen (kuvio 7). Laatoitukselle tulee yksi olemassa olevista vastakkain istuttavista keinuista. Tilaa rajaavat pensaas, mutta se ei ole täysin eristetty. Lisäksi pihalle tulee polun yhteyteen erillinen levähdyspaikka. Levähdyspaikkojen keskinäinen etäisyys on ohjeiden mukainen, maksimissaan 25 m. Kustakin levähdyspaikasta on myös näköyhteys seuraavalle, jotta asukkaat tietävät, että seuraava levähdyspaikka on näköpiirissä. Uusien levähdyspaikkojen lisäksi tällä pihalla säily kivituhkakentän vierustan penkit.

KUVIO 7. Havainnekuva oleskelualue ja liikunta-alue (Maarit Kuokkanen)

Kotikartano kahden pihalle tulee nuotiopaikka (kuvio 8), jossa voidaan käydä retkellä esimerkiksi Kotikartano neljästä paistamassa makkaraa. Nuotiopaikasta tulee avonuotiopaikka, jolloin pihan metsäisyys tukee metsäretken tunnelmaa. Nuotiopaikasta tulee tilava, jolloin apuvälineilläkin liikkuminen on mahdollista. Lisäksi nuotiopaikan istuimista tulee esteettömiä ja tulisijasta paloturvallinen, jotta nuotion pitäminen palvelukeskuksen pihapiirissä on mahdollista. Nuotiopaikan alustaksi tulee kivituhka tai vastaava palamaton materiaali.

KUVIO 8. Havainnekuva Kotikartano 1-pihan nuotiopaikka (Maarit Kuokkanen)

Lisäksi levähdyspaikkoja tulee myös jalkakäytävien varteen sekä Suksitielle että Koskipuhdontielle. Näiden kahden jalkakäytävän kautta siirrytään pääosin pihalta toiselle.

Kulkuväylät

Kotikartano neljän piha-alueelle suunniteltiin haastepolku, jossa on tasapainon ja lihaskunnan ylläpitämiseen tarkoitettuja haasteita. Polulla on kahteen suuntaan loivasti nousevat portaat, joissa on kaiteet turvallisuuden takaamiseksi. Polulla on myös erilaisia pintamateriaaleja, kuten mukulakiveystä ja askelkiveys, joiden tarkoituksena on niin ikään stimuloida tasapainoaistia ja antaa haastetta polulla kulkemiseen. Polku on pääosin kivituhkapintainen ja tarkoitettu kävelyyn. Sen kautta pääsee kiertämään lenkin takaisin lähtöpisteeseen, mutta myös pihan

liikuntavälineistölle. Polku tarjoaa myös kiinnostavaa katseltavaa, sillä sen varressa on monipuolinen pensasistutus ja lintulauta. Lisäksi se ei ole liian pitkä, ettei sitä jaksaisi kiertää.

Polun lisäksi pihalla on kaksi kulkuväylää, joista toinen vie huvimajan editse oleskelualueelle ja toinen vie liikuntavälineille. Huvimajan vierustan oleskelualueelle vievä kulkuväylä on betonilaatoituksella, koska sen kautta tulisi päästä myös pyörätuolilla. Siksi suositellaan myös uusittavaksi terassilta pelastustielle vievä laatoitus.

Askelkivistä on tehty huvimajan vierustan marjapensaille kulkureitti, jotta marjojen maistelu olisi helpompaa. Kulkureitti sopii tasapainonsa hallitsevalle vanhukselle. Lisäksi sama askelkivi idea jatkuu lintulaudalle vievässä polussa, jonka tarkoitus on säästää talvella nurmikko kulumiselta.

Kotikartano kolmen pihalle tulee myös polku, jonka tarkoitus on elävöittää pihan piirteitä ja tarjota vaihtoehdoisen reitin ja josta olisi erityyppisiä näkymiä pihalle kuin pihaa halkovalta olemassa olevalta kävelytieltä. Polku mutkittelee kivituhkakentältä puiden lomitse levähdyspaikan kautta pihan liikuntavälineille.

Kotikartano kahden pihalle tulee luontopolku, jonka on tarkoitus houkutella tutustumaan pihaan lähemmin ja jonka varrelle tulee erilaisia kohokohtia, kuten esimerkiksi puusta veistetty karhu. Nykyinen kulkuväylä halkaisee pihan kahtia ja on hyvin hallitseva elementti pihalla. Tätä rikotaan polulla, joka kiertää nuotiopaikalta huvimajan kautta patiolle sekä poikkeaa toiselle puolen varsinaista kävelytieltä. Polku antaa luvan tutkia pihaa lähemmin toisin kuin viivasuora olemassa oleva kävelytie.

Kulkuväylät on mitoitettu siten, että niissä on mahdollista liikkua myös apuvälineiden kanssa ja ne ovat pintamateriaaliltaan kivituhkaa. Kivituhkaan päädyttiin, koska pihan budjetti ei riitä betonikivillä tai laatoilla päällystettyihin ratkaisuihin. Se on myös luonnonmukaisempi ratkaisu kuin laatoitus. Kivituhkan muita etuja on se, että se tuntuu erilaiselta jalkojen alla kuin täysin tasainen pinta. Lisäksi se rahisee kävellessä ja tuottaa siten myös kuuloaistille ärsykettä. Kivituhkan huonoja puolia on se, että yksinään pyörätuolilla liikkuvat saattavat tarvita avustusta kivituhkapinnalla liikkumiselle. Kulkuväylien reunoille asennetaan reunalauta estämään kivituhkan leviämistä nurmelle ja nurmikon kasvamisen kivituhkalle. Reunalaudan tulee olla samalla tasolla kivituhkan kanssa, jotta kaatumisilta välttyttäisiin. Lisäksi olemassa olevat kiveykset tulee siistiä perusteellisesti sekä peruskorjata.

Kasvillisuus

Kasveja valittaessa huomioitiin niiden ulkonäkö, helppohoitoisuus, kestävyys sekä sopivuus ympäristöön. Kasvilajistossa suositettiin luonnonmukaisia lajeja, jotka tukisivat luontopiha ideaa. Kasvivalinnassa otettiin huomioon myös vuodenajan vaihtelut, jolloin myös kasvien syysväritys, kukinta-aika ja muoto vaikuttivat valintaan. Koska palvelukeskuksessa asuu myös muistisairaita henkilöitä, piha-alueelle ei ole valittu myrkyllisiä kasveja.

Lehtipuut ja -pensaat valittiin niiden kestävyden, kukinnan värin ja kukinnan ajankohdan sekä syysvärin perusteella. Voimakkaan vuoden aikojen mukaan tapahtuvan väri vaihtelun ajateltiin muodostavan varsinkin muistihäiriöisille vanhuksille kuvan ajan kulumisesta. Lisäksi osa pensaslajeista täytyi soveltaa vapaasti kasvavaksi aidaksi. Tärkeitä valintakriteereitä oli myös marjojen tai hedelmien tuotanto. Koska piha-alueella on suhteellisen paljon puita, suurien puulajien valintaa vältettiin. Kasviryhmät rajataan kivituhkasta ja muista materiaaleista puisilla reunatuilla.

Perennojen valinnassa huomio kiinnitettiin tuoksuihin, väreihin ja muotoihin. Tärkeä lähtökohta oli käyttää kasvivalinnoissa lähellä luonnonlajeja olevia lajikkeita sekä niin sanottuja maatiaislajeja, jotka ovat kestäviä sekä ilmastollisille olosuhteille että kasvitaudeille ja -tuholaisille. Ajatuksena oli myös, että perennat herättäisivät katsojissaan ja hoitajissaan muistoja menneistä. Monelle maatiaislajit voivat olla ”kuin vanhoja tuttuja”.

Kesäkukille varattiin omat kasvatus astiansa sekä yksivuotisille köynnöksille on paikka huvimajan seinustalla.

Etupihan kasvit valittiin lähinnä koristevaron perusteella, koska pihasta pyrittiin luomaan houkutteleva ja näyttävä pääsisäänkäynti palvelukeskukselle. Liittymän molemmille puolille tulee yksi pilvikirsikka (*Prunus pensylvanica*). Pilvikirsikka on kauniin muotoinen keskisuuri puu, joka kukkii kauniisti kesän alussa. Sillä on myös upea syysväri, jota korostavat punaiset marjat. Liittymään istutetaan myös norjanangervoa (*Spiraea 'Grefsheim'*), jolla on näyttävä valkoinen kukinto, kauniisti kaartuvat oksat ja hieno syysväri. Norjanangervo on helppohoitoinen ja nopeakasvuinen, kuten useimmat angervolajit. Norjanangervon seuraksi ryhmään tulee keijuangervoa (*Spiraea japonica 'Little Princess'*), jolla on vaaleanpunaiset kukat. Olemassa olevaa pensashahkiki-istutus (*Dasiphora fruticosa*) koivujen edessä annetaan olla ja jos mahdollista riviin voidaan siirtää Kotikartano kolmen pihalta yksittäisiä pensaita. Pihalla olemassa oleva kurtulehtiruusu (*Rosa rugosa*) siirretään Kotikartano neljän pihaan.

Lipputangon ympärillä olevasta pyöreästä nurmialueesta tehdään pihan kohokohta (kuvio 9). Ympyrään istutetaan etupihan ainoat perennat, jotka muodostavat neljä erillistä lohkoa. Lohkoissa vuorottelevat suikeroalpi (*Lysimachia nummularia*) ja verikurjenpolvi (*Geranium sanguineum*). Niiden lamoava kasvutapa sopii hyvin yhteen ympyrään suunniteltujen taideteosten kanssa. Lisäksi suikeroalpilla on kirkkaan keltaiset kukat, jotka tuovat ympyrään kaivattua pirteyttä. Verikurjenpolvella on violetit kukat ja se kukkii pitkälle syksyä. Myös sen syysväri on kauniin punainen. Ympyrään tulee kiinteistöhuolitsijaa varten kulkutie askelkivistä, jotta lipunnosto onnistuu tallomatta kasvillisuutta.

KUVIO 9. Lipputangon ympärys (Maarit Kuokkanen)

Kotikartano neljän pihalle muodostettiin pensailta aita, jonka tarkoitus oli rajata tila, jossa voidaan omaehtoisesti liikkua. Pensasaita ei ole yhtä rajaava kuin puuaita eikä yhtä turvallinen: halutessaan siitä pääsee läpi. Aidan ideana onkin toimia lähinnä mielikuvana esteestä eli ohjata kulkua. Lisäksi pensasaita on vapaasti kasvava, jolloin sitä ei tarvitse juurikaan hoitaa.

Pensasaitaan tulee lajeja, jotka ovat korkeudeltaan lähellä toisiaan ja jotka ovat myös perinteikkäitä pihakasveja. Kurttulehtiruusu (*Rosa rugosa*) on kauniit suuret vaaleanpunaiset kukat, isot mehevät kiulukat ja hyvin piikikkäät varret ja oksat. Juhannusruusu (*Rosa pimpinellifolia* 'Plena') on runsas kukkija, jolla on huumaavan tuoksuiset valkoiset kukat. Se on myös aina kuulunut suomalaiseen pihapiiriin, joten tuoksu voi olla osalle asukkaista hyvinkin muistoja herättävä. Keijunruusu (*Rosa* 'Darts Defender') on kurtturuusun tavoin vaaleanpunakukkainen, mutta sen kukat ovat kerrotut. Koristearonia (*Aronia x prunifolia*) kasvaa

ruusuja hieman korkeammaksi. Sen vahvuutena ovat isot, tummat syötävät marjat ja kauniin tummanpunainen syysväri. Sen huonopuoli on marjojen sotkevuus. Marjatuomipihlaja (*Amelanchier alnifolia* 'Northline') on pihan korkeimpia pensaita. Se kasvaa parimetrisiksi ja kukkii valkoisin kukinnoin alkukesästä. Sen siniset marjat ovat syötäviä ja houkuttelevat lintuja. Pihasyreeni (*Syringa vulgaris*) on kestävä ja terve alkukesän kukkija, jonka tuoksu toimii juhannusruusun tuoksun tavoin muistojen herättäjän erityisesti muistisairaille asukkaille. Syreeni houkuttelee pihalle myös perhosia. Paratiisinomenapuu (*Malus* 'Erstaa') kukkii varhain ja runsaasti. Sen voi myös korvata Dolgo-lajikkeella, mikäli Erstaa-lajiketta ei ole saatavilla. Keijuangervo (*Spiraea japonica* 'Little Princess') on matala, lähinnä koristearvon omaava pensas, joka kukkii vaaleanpunaisin kukin. Se on helppohoitoinen ja vaatimaton kasvi, vaikkakaan ei vaatimattoman näköinen. Pensashanhikki (*Dasiphora fruticosa* 'Goldfinger') tuo pihan pensaisiin väriä ja ilmeikkyyttä pitkään kestäväällä auringonkeltaisella kukinnallaan.

Huvimajan yhteydessä on jo olemassa olevia puumaisia herukkapensaita. Suunnitelmassa herukkapensaita lisätään huvimajan edustalle. Mustaherukan (*Ribes nigrum* 'Öjebyn') mustat isot marjat kypsyvät melko myöhään, mutta sato on runsas. Punaherukka (*Ribes rubrum* 'Punainen Hollantilainen') tekee punaisia mehukkaita marjoja, jotka ovat myös koristeellisia. Herukat ovat osa lähes jokaista pihapiiriä ja niiden maku monelle tuttu, joten ne sopivat mainiosti kuntouttavaan piha-alueeseen. Lisäksi herukanlehdet ovat myös tärkeä aistivirikkeen antaja, sillä ne tuoksuvat sormien välissä hierottaessa.

Kotikartano neljän pihan yhteyteen tulee kaksi perennaryhmää. Huvimajan yhteyteen tulevaan ryhmään (kuvio 10) tulee räiskyvän punainen palavarakkaus (*Lychnis chalconica*), joka houkuttelee kesä-heinäkuussa kukkiessaan sekä päivä- että yöperhosia. Palavarakkaus on perinteinen aurinkoisen paikan ryhmäperenna, joka kestää myös paahdetta hyvin. Kukkat ovat tuoksuttomia. Keltainen tarha-alpi (*Lysimachia punctata*) tuo ryhmään pirteyttä keltaisin kukinnoin. Peurankello (*Campanula glomerata*) on vanha luonnonperenna, jota löytyy useimmista pihapiireistä. Sen tummanvioletit kukat ovat näyttäviä ja se on hyvin kestävä ja pitkäikäinen. Kellokukat ovat kohtalaisia perhoskasveja, mutta ne houkuttelevat päiväperhosia jonkin verran. Valkoista ryhmäistutukseen tuo koreakärsämö (*Achillea ptarmica* f. *multiplex*), joka on ojakärsämön kerrannaiskukallinen muoto. Pieniä pallomaisia kukkia kehittyä heinäkuusta syyskuuhun. Ketoneilikka (*Dianthus deltoides*) ja hopeahärkki (*Cerastium tomentosum*) ovat hyviä maanpeitto-perennoja ja sopivat perennapenkin reunuskasveiksi. Ketoneilikan kukat ovat tumman punaiset ja taittavat valoa mielenkiintoisesti. Hopeahärkillä on kauniit, herkätkä valkoiset kukat ja sievät lehdet.

KUVIO 10. Havainnekuva huvimajan yhteyteen tulevasta perennaryhmästä (Maarit Kuokkanen)

Kotikartano neljän pihan toinen perennaryhmä tulee liikuntavälineiden yhteydessä olevan oleskelu alueen viereen (kuvio 11). Perennaryhmään on valittu puolivarjossa- varjossa viihtyviä lajeja. Ryhmää reunustaa rentoakankaali (*Ajuga reptans*), jonka aikainen kukinta houkuttelee erityisesti yöperhosia. Tulikellukka (*Geum coccineum*) on kaunis punakukkainen kasvi, jonka rehevä lehdistö pysyy kauniina koko kesän. Kesäpikkusydän (*Dicentra formosa*) kukkii lähes koko kesän herkän vaaleanpunaisin kukin. Se on melko hyvä meden lähde yöperhosille. Metsäkurjenpolvi (*Geranium sylvaticum*) on kotimainen luonnonkasvi, joka viihtyy myös puutarhassa. Se on helppohoitoinen ja kukkii näyttävästi juhannuksen tienoilla. Jaloangervot (*Astilbe*) ovat kestäviä, osittain varjoisten paikkojen kasveja jotka eivät siedä paahdetta. Ne ovat hyviä mesikasveja perhosille ja niissä on paljon väri vaihtoehtoja.

KUVIO 11. Havainnekuva liikuntapaikan yhteyteen sijoitetusta perennaryhmästä (Maarit Kuokkanen)

Kotikartano kolmen pihalle muodostettiin neljän pihan tavoin pensasaita, joka koostuu peittävästä ja kukkivista pensaista. Liikunta-aluetta kiertää pihasyreeniryhmä (*Syringa vulgaris*), joka antaa liikkujille näkösuojaa ja yksityisyyttä Suksitien suuntaan. Lisäksi valkoisen puuaita korvataan vapaana kasvavana aidanteella koristeroniaa (*Aronia x prunifolia*) ja idänvirpiangervoa (*Spiraea chamaedryfolia*).

Liikuntapaikan ja oleskelualueen erottaa pensashanhikki (*Dasiphora fruticosa* 'Goldfinger'), joka kukkii lähes koko kesän kesäkuusta myöhään syksyille. Sillä on sievät keltaiset kukat. Pensashanhikin seurana on keijuangervoa (*Spiraea japonica* 'Little Princess'). Lisäksi ryhmässä on paratiisinomenapuu (*Malus* 'Erstaa'). Pihan erillisen levähdyspaikan yhteyteen on muodostettu pensasryhmä norjanangervosta (*Spiraea* 'Grefsheim'). Lisäksi Koskipuhdontien puolella olevaan ympyrään tulee keijuangervoa ja pensashanhikkia.

Kotikartano kahden pihan pensaat ovat havupensaita, koska piha on havuvoittoinen jo ennestään. Valkoinen aita korvataan vapaasti kasvavalla vuorimäntyaidanteella. Vuorimänty (*Pinus mugo*) on helppohoitoinen ja näyttävä havukasvi. Pation yhteyteen tulee ryhmä, jossa on käytetty olemassa olevia tuijia (*Thuja*) ja matalampana havukasvina ryhmässä on tuiviota (*Microbiota decussata*). Kummankin kasvin lehdet ovat suomiset ja stimuloivat kosketeltaessa tuntoaistia. Lisäksi käsiteltäessä niistä lähtee vieno havumainen tuoksu. Samantyyppinen istutus

tulee myös luontopolun levähdyspaikan yhteyteen. Täällä tuijana on kanadantuija (*Thuja occidentalis*).

Pihan ainoat lehtipensaat ovat huvimajan yhteydessä. Mustaherukka (*Ribes nigrum* 'Öjebyn') tuo tällekin pihalle jotain maisteltavaa.

Pihan perennoiksi varaston seinustalle on valittu varjoa suosivia lajeja. Seinälle kiikkuu humala (*Humulus lupulus*), joka löytyy monelta maalaistalon pihakuistilta ja herättänee monelle asukkaalle muistoja. Takana perennaryhmässä on komea isotöyhtöangervo (*Aruncus dioicus*) joka on luonnostaan varjokasvi. Sillä on näyttävät lehdet ja isot valkoiset kukinnot. Isokirjokuunlilja (*Hosta undulata* 'Univittata') on kestävä varjokasvi. Sillä on hienot vihreän ja valkoisen kirjavat lehdet ja violetti kukinta. Reunuskasvina ryhmässä on hopeatäpläpeippi (*Lamium maculatum*), jolla on kauniit hopeakuvioidut lehdet ja pitkä kukinta-aika. Se on myös kohtalaisen hyvä perhoskasvi. Lisäksi reunuskasvina on myös rentoakankaalta (*Ajuga reptans*).

Varusteet

Nuotiopaikka (kuvio 7) tarjoaa asukkaille mahdollisuuden sosiaaliseen toimintaan sekä yhdessä muiden asukkaiden että omaisten kanssa. Yhdessä oleminen ja tekeminen parantavat asukkaiden keskinäisiä suhteita ja pitävät yllä vanhusten sosiaalisia taitoja. Tulisijaksi nuotiopaikalle ehdotetaan joko valmista valmistajalta tilattavaa tulisijaa (kuvio 12) tai taitavan tekijän toteuttamaa tulisijaa. Tulisija tulee olla kestävästä ja palamattomasta materiaalista.

KUVIO 12. Ehdotus tulisijaksi: Grill Astrid

Kuva: lappset.fi

Nuotiopaikalle tulevissa penkeissä (kuvio 13) sekä muissakin alueen istuimissa tarvitaan selkänöjä ja käsituet, jotta istuminen ja nouseminen on vaivatonta. 500–550 mm on sopiva korkeus jäykkäpolvisille ja – lonkkaisille. Myös selkänöjan tulee olla riittävän korkea (500 mm) ja lähes pystysuorassa. Pyörätuolista voi siirtyä 500 mm korkuiselle penkille. Pyörätuolia varten tulee varata vähintään 900 mm:n levyinen tila penkkien toiseen päähän.

KUVIO 13. Havainnekuva nuotiopaikan penkistä (Maarit Kuokkanen)

Penkkejä (kuvio 14) on sijoitettu suunnitelma-alueelle reittien varsille ja oleskelu alueille niin, ettei kävelymatka ole liian pitkä. Penkkien on oltava tukevia ja paikallaan pysyviä, jotta niissä istuminen tuntuisi käyttäjältä turvalliselta.

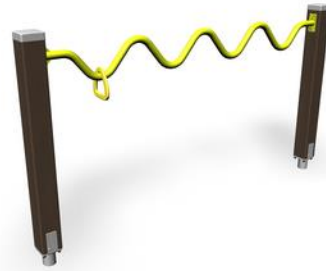
KUVIO 14. Ehdotus penkiksi: Lappset Park Penkki

kuva: lappset.fi

Kotikartano neljän pihalle tulee kaksi Lappsetin liikuntavälinettä (kuvio 15, 16 ja 17), joissa voi harjoittaa käsien koordinaatiota ja lihaksia. Lisäksi Kotikartano kolmen pihalle tulee yksi isompi Lappsetin liikuntaväline (kuvio 18), jossa on monipuolisia toimintoja. Välineessä voi harjoittaa muun muassa käsien lihaksia, tasapainoa ja jalkojen lihaksia.

KUVIO 15. Lappset Käsiyöry

KUVIO 16. Lappset Käärmeputki

KUVIO 17. Havainnekuva liikuntapaikasta (Maarit Kuokkanen)

KUVIO 18. Lappset Sport Senior Classic 83

kuvat: lappset.fi

Haastepolun rakenteet antavat Kotikartano neljän pihan asukkaille mahdollisuuden harjoittaa tasapainoa turvallisesti. Haastepolulle tulee loivat portaat (kuvio 19), joissa on kaiteet turvaamassa nousemista ja laskeutumista. Portaissa ei saa olla avoaskelmia tai ulkonevia askelman nokkia, askelmien tulee olla identtisiä. Portaan minimileveys on 1200 mm ja porrasaskelman korkeus tulee olla 120 mm, mikä soveltuu myös esimerkiksi reumaattisille. Suositeltava askelmitoitus portaissa on 2 x nousu + etenemä = 660 mm. Portaat rakennetaan lämpökäsitellystä puusta, joka kestää ulkotiloissa ja jonka valmistuksessa ei ole käytetty kemikaaleja.

KUVIO 19. Havainnekuva haastepolun portaista (Maarit Kuokkanen)

Korotetut istutusaltaat (kuviot 20 ja 21) antavat mahdollisuuden kesäkukkien, yrttien tai vihannesten viljelyyn. Kotikartano 4 patiolla olevat kiinteät istutusaltaat on suunniteltu siten, että myös pyörätuolia käyttävät yltävät istuttamaan ja hoivaamaan kasvatettavia taimia. Mitoiltaan ne ovat 800 mm korkeita, 600 mm syviä ja 1800 mm pitkiä. Niissä on syvennys pyörätuolia varten, jolloin altaan sivuille jää kasvualustalle tilaa. Kolme istutusallasta on suunniteltu liikuteltaviksi, jotta ne voidaan siirtää esimerkiksi oleskelualueiden yhteyteen kasvien kasvettua. Nämä istutusaltaat ovat mitoiltaan 670 mm korkeita, 700 mm syviä ja 700 mm pitkiä, neliön muotoisia. Istutusaltaat on mahdollista rakentaa itse tai rakennuttaa ammattilaisella. Materiaalina käytetään lämpökäsiteltyä puuta, joka painekyllästetyn puun tapaan kestää ulkotiloissa, mutta se ei sisällä kemiallisia aineita, jotka voisivat olla terveydelle vaarallisia. Kosteuseristyksenä puun ja kasvualustan välissä käytetään patolevyä.

KUVIO 20. Havainnekuva kiinteästä esteettömästä istutusaltaasta, joka on suunniteltu erityisesti pyörätuolia käyttävälle henkilölle (Maarit Kuokkanen)

KUVIO 21. Havainnekuva siirrettävästä istutusaltaasta (Maarit Kuokkanen)

Koriste-esineitä Kotikartanon palvelukeskuksen piha-alueella tulee etupihalle, Kotikartano neljän ja yhden pihalle. Etupihalle koriste-esineet tulevat lipputangon ympärille (kuvio 8). Se, mitä esineitä käytetään, jää tilaajan päätettäväksi. Ideana on, että ympyrään tulee esimerkiksi vanha maitotonkka, käytetty kottikärry ja käytetty huonekalu. Ympyrän koristeissa voidaan käyttää mielikuvitusta sekä kädentaitoja. Esineitä voidaan työstää esimerkiksi osana Green Care-toimintaa. Lisäksi esineet voivat toimia myös kesäkukka-astioina. Kotikartano yhden pihaan tulee luontopolun yhteyteen puusta veistettyjä eläinhahmoja herättämään mielenkiintoa liikkua polulla (kuvio 22). Puuveistokset voidaan korvata myös patsailla.

Kuvio 22. Ideakuva veistetystä karhusta

kuva: mikonpuuveistos.fi

Kotikartano neljän huvimajan yhteydessä olevan oleskelualueen ja terassin väliin tulee pieni suihkulähde tuomaan veden rauhoittavaa ääntä asukkaiden iloksi (kuvio 23). Suihkulähde toimii vedellä ja sähköllä eli se ei tarvitse erillistä kaivettua allasta. Talveksi suihkulähde on syytä varastoida sisätiloihin. Muita vesiaihteita piha-alueella on lintujen kylpemiseen tarkoitettu allas luontopolun yhteydessä (kuvio 24). Allas voidaan valaa betonista myös itse (kuvio 25).

KUVIO 23. Ehdotus suihkulähteeksi: Oxford Ubbink Acqua Arte

kuva: vrjpihakauppa.fi

KUVIO 24. Ehdotus lintujen kylpyaltaaksi

kuva: netanttila.fi

KUVIO 25. Omatekoinen lintujen kylpyallas. Altaan muottina käytetty raparperin lehteä.

Kotikartano neljän pihalle sijoitetaan lintulauta, joka tuo pihalle eloa talvisin. Lintujen ruokintaan tarkoitettu lintulauta (kuvio 26) voidaan rakentaa myös itse.

Kuvio 26. Ehdotus lintulaudaksi

kuva: paratiisintaimitarha.fi

Kotikartano neljän pihan pelastustieltä tulevalle sisäänkäynnille tulee puinen portti (kuvio 27). Portissa on huomioitavaa, että se toimii lähinnä näennäisenä esteenä kulkutielle, sillä halutessaan asukas pääsee läpi pensasaidasta. Portin voi myös rakentaa ammattitaitoinen rakentaja itse.

KUVIO 27. Ehdotus pensasaitaan tulevasta portista: Porttielementti Lehtoharju

kuva: verkkokauppa.starkki.fi

KUSTANNUSARVIO JA MÄÄRÄ LUETTELO KOKO PIHA-ALUEELLE

TUOTE	YKSIKKÖ	KOKO	YKSIKKÖHINTA	MÄÄRÄ	YHTEENSÄ
Päällysteet					
Kivituhka	tn	0-32 mm	9,92€/tn	27	267,85
Liuskekivet	m ²	30-60 mm	42,00€/m ²	18	756
Mukulakiveys	m ²	150-200 mm	92,00€/ 1000kg säkki	13	276
Turvahiekka	tn	1-8 mm	42,12 €/tn	122,14	5144,8
Unikivi	m ²	225x 112,5 x 60	20,27€/m ²	32	648,64
Yhteensä					7093,29

Maa-ainekset ja kasvualustat					
Asennushiekka	tn	0-8 mm	10,49€/tn	1,44	15,1
Kalliomurske	tn	0-32 mm	12,02€/tn	362	4346,26
Kasvialusta	tn		27,09€/tn	371	8604,9
Kuorikate	m ³		43,62€/tn	33	1439,5
Saumaushiekka	m ²	0-2 mm	6,79 €/ 25 kg/8m ²	82	69,8
Reunalauta	jm	50x100 mm	2,68€/ m	790,4	2118,27
Suodatinkangas	m ²	5x100	125,40 €/rulla	396,1	627
Yhteensä					17220,83

Puut ja pensaat					
Idänvirpiangervo (Spiraea chamaedryfolia)	kpl	30-50 cm	7,20€/kpl	15	108
Juhannusrusu (Rosa pimpinellifolia 'Plena')	kpl	30-50 cm	5,60€/kpl	13	72,8
Kanadantuija (Thuja occidentalis)	kpl	50-70 cm	8,00€/kpl	1	8
Keijungervo (Spiraea japonica 'Little Princess')	kpl	20-30 cm	8,00€/kpl	65	520
Keijunruusu (Rosa 'Darts Defender')	kpl	30-50 cm	9,60 €/kpl	12	115,2
Koristearonia (Aronia x prunifolia)	kpl	30-50 cm	7,00€/kpl	17	119
Kurturuusu (Rosa rugosa)	kpl	30-50 cm	7,95€/kpl	7	55,65
Marjatuomipihlaja (Amelanchier alnifolia 'Northline')	kpl	40-60 cm	14,50€/kpl	11	159,5
Mustaherukka (Ribes nigrum 'Öjesbyn')	kpl	30-50 cm	4,75€/kpl	7	33,25
Norjanangervo (Spiraea 'Grefsheim')	kpl	30-50 cm	7,50€/kpl	51	382,5
Paratisiomenapuu 'Erstaa' (Malus 'Erstaa')	kpl	125-150 cm	31,00€/kpl	3	93
Pensashanhikki (Dasiphora fruticosa 'Goldfinger')	kpl	30-50 cm	5,40€/kpl	14	75,6
Pihasyreeni (Syringa vulgaris)	kpl	40-60 cm	6,40€/kpl	12	76,8
Pilvikirsikka (Prunus pensylvanica)	kpl	150-200 cm	28,00€/kpl	2	56
Punaherukka (Ribes rubrum- ryhmä 'Punainen Hollantilainen')	kpl	30-50 cm	5,95€/kpl	1	5,95
Tuivio (Microbiota decussata)	kpl	15-30 cm	8€/ kpl	24	192
Vuorimänty (Pinus mugo)	kpl	30-50 cm	10€/kpl	17	170
Yhteensä					2243,25

Perennat ja köynnökset					
Hopeahärkki (Cerastium tomentosum)	kpl	AT 0,5 l	3,50€/kpl	22	77
Hopeatäpläpeippi (Lamium maculatum)	kpl	AT 1,1 l	3,60€/kpl	20	72
Humala (Humulus lupulus)	kpl	AT 1,1 l	9,00€/kpl	6	54
Isokirjokuunilija (Hosta undulata 'Univittata')	kpl	AT 1,1 l	6,50€/kpl	25	162,5
Isotöytöangervo (Aruncus dioicus)	kpl	AT 1,1 l	4,90€/kpl	5	24,5
Koreakärsämä (Achillea ptarmica f. multiplex)	kpl	AT 0,5 l	5,70€/kpl	13	74,1
Jaloangervo (Astilbe)	kpl	AT 1,1 l	4,90€/kpl	14	68,6
Kesäpikkusydän (Dicentra formosa)	kpl	AT 0,5 l	5,70€/kpl	16	91,2
Ketoneilikka (Dianthus deltoides)	kpl	AT 0,5 l	3,90€/kpl	19	74,1
Metsäkurjenpolvi (Geranium sylvaticum)	kpl	AT 1,1 l	7,20€/kpl	14	100,8
Palavarakkauk (Lychnis chalcidonica)	kpl	AT 1,1 l	4,50€/kpl	16	72
Peurankello (Campanula glomerata)	kpl	AT 0,5 l	4,50€/kpl	14	63
Rentoakankaali (Ajuga reptans 'Atropurpurea')	kpl	AT 0,5 l	4,50€/kpl	34	153
Suikeroalpi (Lysimachia nummularia)	kpl	AT 0,5 l	3,90€/kpl	113	440,7
Tarha-alpi (Lysimachia punctata)	kpl	AT 1,1 l	4,50€/kpl	13	58,5
Tulikellukka (Geum coccineum)	kpl	AT 0,5 l	3,90€/kpl	12	46,8
Verikurjenpolvi (Geranium sanguineum)	kpl	AT 0,5 l	5,70€/kpl	113	644,1
Yhteensä					2276,9

Kalusteet ja varusteet					
Grön pihakeinu, Veken kaluste	kpl	125 cm	295,00€/kpl	1	295
Lappset Astrid Grill	kpl		2 060€/kpl	1	2060
Lappset Classic 83	kpl		3932,00€/kpl	1	3932
Lappset Käsipyörä	kpl		848,00€/kpl	1	848
Lappset Käärmeputki	kpl		919,00€/kpl	1	919
Lappset Park Rest- penkki	kpl		345€/kpl	6	2070
Porttielementti Lehtoharju	kpl		74,90€/kpl	1	74,9
Suihkukaivo Oxford Ubbink Acqua arte, VRJ-pihakauppa	kpl		265,00€/kpl	1	265
Yhteensä					10463,9
			Yhteensä	ALV 24%	39298,17

KOTIKARTANO 4-PIHAN KUSTANNUSARVIO

TUOTE	YKSIKKÖ	KOKO	YKSIKKÖHINTA	MÄÄRÄ	YHTEENSÄ
Päällysteet					
Kivituhka	tn	0-32 mm	9,92€/tn	5,1	50,59
Liuskekivet	m ²	30-60 mm	42,00€/m ²	9	37,8
Mukulakiveys	m ²	150-200 mm	92,00€/ 1000kg säkki	13	276
Turvahiekka	tn	1-8 mm	42,12 €/tn	16,03	675,2
Unikivi	m ²	225x 112,5 x 60	20,27€/m ²	32	648,64
Yhteensä					1688,23
Maa-ainekset ja kasvualustat					
Asennushiekka	tn	0-8 mm	10,49€/tn	1,44	15,1
Kalliomurske	tn	0-32 mm	12,02€/tn	100	1202
Kasvualusta	tn		27,09€/tn	77,5	2099,5
Kuorikate	m ³		43,62€/m ³	10,6	436,2
Reunalauta	jm	50x100 mm	2,68€/ m	222,7	596,84
Saumaushiekka	m ²	0-2 mm	6,79 €/ 25 kg/8m ²	35,6	30,2
Suodatinkangas	m ²	2x100	125,40 €/rulla	113	250
Yhteensä					4629,84
Puut ja pensaat					
Juhannusruuusu (Rosa pimpinellifolia 'Plena')	kpl	30-50 cm	5,60€/kpl	13	72,8
Keijungervo (Spiraea japonica 'Little Princess')	kpl	20-30 cm	8,00€/kpl	15	120
Keijunruusu (Rosa 'Darts Defender')	kpl	30-50 cm	9,60 €/kpl	12	115,2
Koristearonia (Aronia x prunifolia)	kpl	30-50 cm	7,00€/kpl	11	77
Kurturuusu (Rosa rugosa)	kpl	30-50 cm	7,95€/kpl	7	55,65
Marjatuomipihlaja (Amelanchier alnifolia 'Northline')	kpl	40-60 cm	14,50€/kpl	11	159,5
Mustaherukka (Ribes nigrum 'Öjesbyn')	kpl	30-50 cm	4,75€/kpl	2	9,5
Paratiisiomenapuu 'Erstaa' (Malus 'Erstaa')	kpl	125-150 cm	31,00€/kpl	3	93
Pensashanikki (Dasiphora fruticosa 'Goldfinger')	kpl	30-50 cm	5,40€/kpl	5	27
Pihasyreeni (Syringa vulgaris)	kpl	40-60 cm	6,40€/kpl	5	32
Punaherukka (Ribes rubrum- ryhmä 'Punainen Hollantilainen')	kpl	30-50 cm	5,95€/kpl	1	5,95
Yhteensä					767,6
Perennat ja köynnökset					
Hopeahärkki (Cerastium tomentosum)	kpl	AT 0,5 l	3,50€/kpl	22	77
Koreakärsämä (Achillea ptarmica f. multiplex)	kpl	AT 0,5 l	5,70€/kpl	13	74,1
Jaloangervo (Astilbe)	kpl	AT 1,1 l	4,90€/kpl	14	68,6
Kesäpikkusydän (Dicentra formosa)	kpl	AT 0,5 l	5,70€/kpl	16	91,2
Ketoneilikka (Dianthus deltooides)	kpl	AT 0,5 l	3,90€/kpl	19	74,1
Metsäkurjenpolvi (Geranium sylvaticum)	kpl	AT 1,1 l	7,20€/kpl	14	100,8
Palavarakkkaus (Lychnis chalcedonica)	kpl	AT 1,1 l	4,50€/kpl	16	72
Peurankello (Campanula glomerata)	kpl	AT 0,5 l	4,50€/kpl	14	63
Rentoakankaali (Ajuga reptans 'Atropurpurea')	kpl	AT 0,5 l	4,50€/kpl	14	153
Tarha-alpi (Lysimachia punctata)	kpl	AT 1,1 l	4,50€/kpl	13	58,5
Tulikellukka (Geum coccineum)	kpl	AT 0,5 l	3,90€/kpl	12	46,8
Yhteensä					807,1
Kalusteet ja varusteet					
Lappset Käsipyörä	kpl		848,00€/kpl	1	848
Lappset Käärmeputki	kpl		919,00€/kpl	1	919
Suihkukaivo Oxford Ubbink Acqua arte, VRJ-pihakauppa	kpl		265,00€/kpl	1	265
Porttielementti Lehtoharju	kpl		74,90€/kpl	1	74,9
Yhteensä					1841,9
		Yhteensä	ALV 24%		9734,67

Kustannusarviot eivät sisällä:

- työkustannuksia
- materiaalien kuljetuksia
- korotettujen istutusaltaiden, portaiden ja nuotiopaikan istuimien materiaaleja
- koriste-esineitä (patsaita ja etupihan koristeet, lintulauta, lintujen juoma-allas)

LÄHTEET:

Rikkinen. J. 2011. Suomalaiset perinnekasvit. Keuruu. Kustannusyhtiö Otava.

Räty. E. 2009. Viheralueiden puut ja pensaat. Taimistoviljelijät ry.

Viherammattilaisen perennäksikirja. 2007. Toim. Tossavainen. A. Viherympäristöliitto.

RAKENNUSOHJEISTUS PIHALLE

Kotikartanon palvelukeskus

Maarit Kuokkanen

3.3.2015

SISÄLLYS

1 MITTAUKSET	3
2 POISTETTAVA JA SUOJATTAVA KASVILLISUUS.....	4
2.1 Poistettava kasvillisuus	4
2.2 Suojattava kasvillisuus.....	4
3 SUOJATTAVAT RAKENTEET	6
4 POHJATYÖT JA PÄÄLLYS- JA PINTARAKENTEET	7
4.1 Päällysrakennekerrokset ja niiden rakentaminen.....	7
4.2 Pintarakenteet.....	9
5 PINTAKUIVATUS JA PINTAVESIEN OHJAUS.....	13
6 ISTUTUSALUEET, KASVUALUSTAT JA KATTEET	14
7 ISTUTUKSET	15
7.1 Puiden istutus ja tukeminen	15
7.2 Pensaiden istutus.....	17
7.3 Perennojen ja köynnösten istuttaminen	18
8 LIIKUNTA-ALUEET JA VÄLINEET.....	19
9 PIHA-ALUEEN KASVILLISUUDEN HOITO-OHJEET	20
9.1 Nurmikko.....	20
9.2 Puut	21
9.3 Pensaat.....	22
9.4 Perennat ja köynnökset	24
LÄHTEET	25

1 MITTAUKSET

Piha-alueen rakennustoimenpiteet tulisi käynnistyä tarvittavilla mittauksilla, joista selviäisi tarkasti alueen korot ja suunnitelman eri osien sijoittuminen alueelle. Kätevintä on merkitä toteutukseen tulevat kohteet maastoon esimerkiksi merkkusmaalilla alustavasti, jolloin niiden sijoittuminen hahmottuu helpoiten. Korot merkitään puupaaluihin. Tärkeää on myös tarkistaa etukäteen kaapelikartasta tontilla sijaitsevien sähkökaapeleiden sekä mahdollisten muiden kaapeleiden sijainnit ja merkitä ne maastoon. Mikäli luotettavaa karttaa ei ole olemassa, kaapelinäytön voi tilata paikalliselta sähköyhtiöltä. Lisäksi maanalaisten putkien, kaivojen, sulkuventtiileiden paikat on syytä varmistaa ennen konetöiden alkamista.

Korkojen ja alueiden määrittämiseen tarvitaan vaaituskojetta. Sen avulla kiinteä lähtökorko merkitään yleensä sokkeliin ja kaivettavien alueiden reunoille sijoitetaan riittävä määrä korkomerkkejä konetyön helpottamiseksi. Korkomerkinnöillä varmistetaan oikeansuuntaiset kaadot vesien ohjaamiseksi. Samalla merkkikepit näyttävät tulevien käytävien linjaukset. Maastoon merkataan myös suunnitelman mukaiset kasviryhmät.

2 POISTETTAVA JA SUOJATTAVA KASVILLISUUS

2.1 Poistettava kasvillisuus

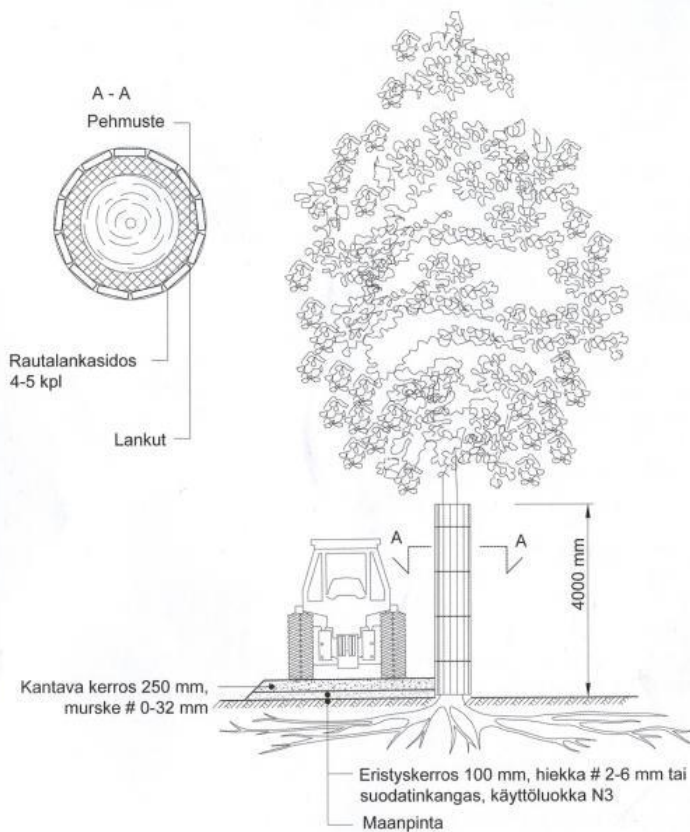
Kotikartano neljän pihalta on rakennustöiden alkamisen yhteydessä poistettava kaksi hopeakuusta. Puiden poistamisen yhteydessä poistetaan myös juuristo ja kanto, jotta ne eivät vaikeuttaisi tulevia pohjatöitä. Puiden kaatamisessa kannattaa käyttää asiansa osaavaa metsuria. Puiden kaadossa tulee olla varovainen, sillä rakennukset ovat kohteessa lähellä. Kannot voidaan poistaa käsin, mikäli intoa riittää. Helpoin tapa kantojen poistoon on kuitenkin pienoiskaivinkone, jolla kanto kaivetaan ylös. Kannon poisto voidaan tehdä muiden maarakennustöiden yhteydessä.

2.2 Suojattava kasvillisuus

Piha-alueella on suojattava yksittäiset puut, jos ne ovat rakentamisen tiellä jotenkin (esim. tavaroiden ja maa-aineksen varastointi). Puut voidaan suojata yksinkertaisesti puun ympärille laitettavan lautakehikon avulla. Hieman monimutkaisempaa suojaustapa on lautaverhous, jossa puun rungon ja lautojen väliin laitetaan pehmusteeksi esimerkiksi vesiletku (kuvio 1). Vesiletku estää lautoja hankaamasta puunkuorta rikki tuulella. Esimerkiksi koivujen rungot ovat herkkiä hankausvauriolle. Lankkuja ei saa missään nimessä naulata puuhun kiinni. Säilytettävien pensasryhmien suojaksi on suositeltavaa rakentaa pienimuotoinen suoja-aita. (Soini 2005, 74–75.)

Ylimääräistä kaivamista suurien puiden juuristoalueella on vältettävä, koska juuristoalueen vauriot vaikuttavat koko puun hyvinvointiin. Kotikartano kolmen ja kahden pihojen kohdalla voidaan joutua kaivamaan säilytettävien puiden juuristoa alueilla. Kaivaminen kannattaa mahdollisuuksien mukaan tehdä lapiolla ja koneellista kaivua kannattaa välttää 2,5 metriä lähempänä säilytettävän puun runkoa. Juurien esiin kaivu on aina käsin tehtävää lapiotyötä. Kaivukoneen kauha repii juuria maan alla kaivannon puun puoleisella sivulla, jolloin vauriot eivät ole suoraan näkyvillä. Vioittuneet juuret katkaistaan sahalla ja syntyneet leikkaushaavat siistitään. Juuristoa ei saa jättää alttiiksi tuulelle tai auringonpaisteelle ja se on suojattava esimerkiksi säkkikankaalla. Tarvittaessa juuristoa voidaan kastella. Kaivannot juuristoalueella pyritään täyttämään mahdollisimman nopeasti. (Soini 2005, 75.)

Mikäli maanrakennustyöt vaativat, että maanpintaa joudutaan korottamaan puun juuristoalueella, aiheuttaa se puulle ilmanvaihto- ja vesitalousongelmia. Eri puulajien sietokyky kasvualustan pinnan korottamisen suhteen vaihtelee. Erityisen arkoja ovat pintajuuriset puut kuten koivu ja kuusi, mutta vastaavasti mänty sietää melko hyvin kasvualustan korotusta. Useimmat puulajit sietävät 15–20 cm kasvualustan korotuksen, jossa matala täyttö tehdään ilmvalla ja karkealla maa-aineksella. Mikäli maata korotetaan juuriston päällä yli 20 cm, juuriston hapen ja veden saannista on huolehdittava. Ennen täytemaan levittämistä voidaan vanhan maapinnan kasvikerros poistaa ja maanpinta rikkoa esimerkiksi jyrsimällä se kevyesti. Juuriston hapensaantia voidaan parantaa muun muassa levittämällä kevytsoraa rakennekerrosten alimpaan osaan. (Soini 2005, 77.)

KUVIO 1. Puunrungon suojaaminen (VRT'11, toim. H.Tajakka. Kuva 11113:K2, s.22)

3 SUOJATTAVAT RAKENTEET

Olemassa olevat rakenteet suojataan piha-alueella tarpeen mukaan. Huomioon otettavia rakenteita ovat maanalaiset ja maanpäälliset sähkölinjat ja – johdot, maanalaiset – ja maanpäälliset puhelinlinjat sekä valokaapelit, kaukolämpölinjat ja maanalaiset kuivatusrakenteet (salaojat, viemärit, kaivot). Nämä kannattaa kartoittaa ja merkitä maastoon ennen varsinaisten töiden aloittamista. Mikäli maanpinnan korkeusasema muuttuu ja se vaikuttaa maanalaisten rakenteiden syvyyteen (esim. sähkökaapelointi) tai kestävyysasteeseen, on rakenteiden sijaintia tarvittaessa muutettava. (InfraRYL 2010. Osa 1, väylät ja alueet.)

Mikäli kaivutöitä tehdään säilytettävien johtojen, putkien ja kaapelien sivulla tai alapuolella, johdot, putket ja kaapelit tuetaan siten, etteivät ne pääse liikkumaan rakennustöiden aikana. Rakennettujen putkien, johtojen, laitteiden ja rakenteiden läheisyydessä kaivetaan kunkin putken omistajan ohjeiden ja turvaetäisyyksien edellyttämällä tavalla. Rakenteiden esiin kaivu tehdään yleensä käsityönä lapiolla, koska se vaatii tarkkuutta, johon kaivinkoneella ei päästä. Rakenteita edeltää yleensä huomionauha, joka varoittaa maassa olevasta putkesta tai johdosta. Tilapäisesti paljastetut ja työmaaliikenteelle alttiina olevat kaapelit suojataan suojakourulla tai kanavaelementillä ja kansilla. Suojien rajakohdat merkitään selvästi erehdyksen välttämiseksi. Suojien paikallaan pysymiseen tulee kiinnittää huomiota ja sitä tulee tarkkailla työn aikana. Rakennusalueelle pysyvästi jäävä kaapeli suojataan noudattaen kaapelien asentamisesta annettuja vaatimuksia. (InfraRYL 2010. Osa 1, väylät ja alueet.)

Tarvittaessa voidaan suojata myös maanpäällisiä rakenteita. Tällä tarkoitetaan piha-alueella olevia varastoja, palvelukeskuksen rakennuksia ja huvimajoja. Piha-alueella olevien rakennusten ja rakenteiden perustukset, perustat ja muut osat tuetaan siten, etteivät ne vahingoitu rakennustyön aikana. Tarvittaessa ne vahvistetaan pysyvästi siten, etteivät ne vahingoitu rakennustyön aikana tai sen jälkeen. Rakennusten ja muidenkin rakenteiden tukemisen tai vahvistamisen tarve tulee arvioida rakennustöiden edetessä ja tarvittavat päätökset kannattaa teettää alan asiantuntijalla. (InfraRYL 2010. Osa 1, väylät ja alueet.)

4 POHJATYÖT JA PÄÄLLYS- JA PINTARAKENTEET

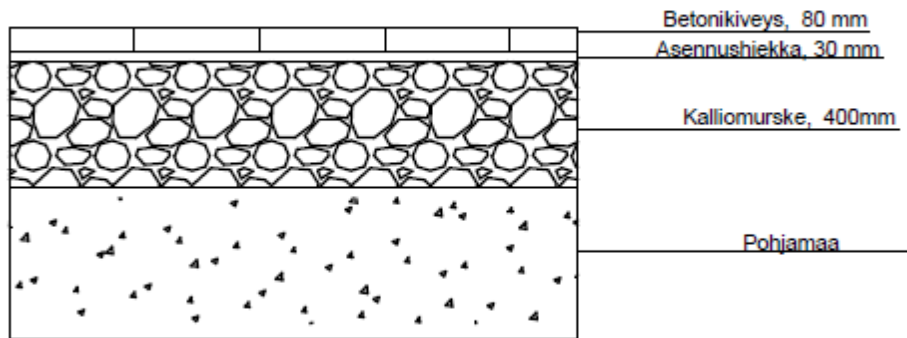
Alueen maaperä on paikkatietoikkunan maaperä 1:200000 kartan (maalajit) mukaan karkearakeista, jonka päälajiketta ei kuitenkaan ole selvitetty. Tarkemmin maalajin saa selville maaperätutkimuksella ja painekairauksella. Oletettavasti maaperä on moreenia. Moreenin routivuus on yhteydessä sen vedenpidätyskykyyn. Mitä enemmän se pidättää vettä, sen helpommin se routii. Alueella ei kuitenkaan ole silminnähtäviä merkkejä routavaurioista, joten luultavasti maaperä ei ole kovin routivaa. Ennen rakentamisen aloittamista suositellaan kuitenkin maaperää määritettäväksi, jotta ongelmia ei tulevaisuudessa tulisi. Maaperän ominaisuudet määräävät maarakennustöissä käytettävien rakennekerrosten paksuudet ja mahdollisen routasuojauksen. Oletuksena tälle ohjeistukselle on maaperän routimattomuus.

Alusrakenne eli pohjamaa muotoillaan siten, että suunnitelman ratkaisut pystytään toteuttamaan ja tarvittavat maa-aineksien kerrospaksuudet täytyvät. Alusrakenteen muotoilussa otetaan huomioon rakenteiden tarkoituksen mukaiset kallistukset ja kuivatuksen ohjaus. Tarvittaessa alusrakenne on tiivistettävä.

4.1 Päällysrakennekerrokset ja niiden rakentaminen

Päällysrakennekerroksilla (kuvio 2) tarkoitetaan piha-alueelle tulevien maa-aineksien kerroksia. Pihalla käytettyjen rakennekerroksien paksuus ja leveys vaihtelevat pihan eri toimintojen ja materiaalien mukaan. Esimerkiksi kävelyyn tarkoitettulla kivituhkapinnalla on erilainen kantavuuden tarve kuin ajoneuvoliikennöidyllä tiellä. Rakennekerrosten tehtävänä on toimia riittävän kantavana ja routimattomana alustana varsinaiselle päällysteelle. Eri päällystetyypit asettavat omat vaatimuksensa päällysrakennekerrosten laadun, kantavuuden ja routimattomuuden suhteen. Esimerkiksi betonikiveyksen pohja ei saa routia lainkaan, jotta kiveys pysyisi käyttäjilleen hyvänä. Sen sijaan kivituhkapinta ei kärsi yhtä herkästi pienestä routimisesta. (Soini 2005,117.)

Päällysrakennekerrokset mitoitetaan lähinnä alusrakenteen ominaisuuksien perusteella. Mikäli pohjamaa on routimaton, mitoituksen lähtökohdaksi riittävät pelkästään kantavuuden perusteella tehtävät laskelmat eli se mihin käyttötarkoitukseen rakennetta käytetään ja tuleeko alueella esimerkiksi liikennöintiä. Ennen päällysrakennekerrosten rakentamista alusrakenteen on oltava oikein muotoiltu, oikeaan korkoasemaan ja kaltevuuteen tasattu. (Soini 2005, 117.)

KUVIO 2. Havainnekuva rakennekerroksista (Maarit Kuokkanen)

Piha-alueen kivituhka päällysteisten kulkuväylien ja betonikivettyjen oleskelualueiden alle tulee pohjamaan päälle suodatinkangas, kantavakerros ja päällyste. Kuitukankaita eli suodatinkankaita käytetään vahvistamaan alusrakenteen kantavuutta ja korvaamaan suodatin kerrosta. Suodatinkangasta levitettäessä pitää silmämääräisesti seurata kankaan kuntoa. Kankaan tulee olla moitteettomassa kunnossa, kun se levitetään maahan ja sen päälle kasataan maa-aineksia. Suodatinkangasrullat varastoidaan kohteessa siten että ne ovat kuivalla alustalla auringon valolta ja sateelta suojattuina. Suodatinkangasta ei saa pitää levitettynä viikkoa pidempään ulkona, koska auringon UV-säteily haurastuttaa kankaan. Kankaat levitetään yleensä täyttön nähden poikittain ja ne limitetään täyden alla vähintään 50 cm toistensa päälle. Siten estetään kankaan rypistyminen maa-aineksien kaadon ja levityksen aikana. Suodatinkankaan päällä ei saa liikkua työkoneilla tai autoilla. (InfraRYL 2010. Osa 1, väylät ja alueet. Soini 2005, 114.)

Kantavan kerroksen tehtävä on ottaa vastaan suurimmat päällysrakenteeseen kohdistuvat kuormitukset ja rasitukset. Kotikartano 1-4 pihoiden kantava kerros muodostetaan kalliomurskeesta, jonka raekoko on 0-32 mm ja tasalaatuista. Piha-alueen polut ja oleskelualueet ovat tarkoitettu pääsääntöisesti kävelyyn, jolloin kantavaksi kerrokseksi riittää 40 cm murskettä. Kalliomurske levitetään kohteeseen kahdessa erässä niin, että ensimmäinen 20 cm kerros tiivistetään tärylevyllä, jonka jälkeen loput murskeesta levitetään ja tiivistetään. Betonikiveysten kantavaa kerrosta rakentaessa on hyvä ottaa huomioon se, että asennushiekalle tulisi jättää noin 3 cm tila kiveyksen ja kantavan kerroksen väliin. Pintojen kaltevuuksia kannattaa työvaiheessa pitää silmällä vesivaa'an ja oikolaudan avulla, jotta yllätyksiä ei loppu vaiheessa tulisi. Työvaiheessa murskeen levitys voidaan tehdä käsin rautaharavan ja lapion avulla. (Soini 2005, 119–122.)

Rakennettaessa kantavaa kerrosta betonikiveykselle, mittaukset tulee sitoa olemassa oleviin rakenteisiin. Ennen alusrakenteen ja päällysrakennekerrosten rakentamista tulee päällystettävä alue merkitä riittävän tarkasti. Paalutus tulee tehdä päällystettävän alueen ulkopuolelle, siten että merkkipaalut ohjaavat työtä riittävän tarkasti, mutta eivät ole tiellä. Ennen päällysrakennekerroksen levittämistä alusrakenteen tulee olla samansuuntainen päällysteen pinnan kanssa, jotta on mahdollista rakentaa tasavahvuiset päällysrakennekerrokset. Kun mitoitus on tehty, kalliomurske levitetään samalla periaatteella kuin polkujen yhteydessä. (Soini 2005, 126.)

4.2 Pintarakenteet

Piha-alueella on käytetty kahdenlaisia pintarakenteita. Poluilla on sitomaton päällyste eli **kivituhka** ja osassa oleskelualueista päällysteenä on betonikivi. Poluilla kivituhkapäällyste levitetään viimeisen murskekerroksen päälle noin 0,05 m paksuisesti. Kivituhka tiivistetään murskeen tavoin tärylevyllä, jotta se pysyisi paremmin paikoillaan. Kivituhkan raekoko on 0-8 mm.

Betonikiveys tehdään asennushiekkakerroksen päälle oikolautaa, vesivaakaa ja ohjureita apuna käyttäen. Asennushiekkana käytetään 0-8 mm rakeisuudeltaan olevaa hiekkaa. Asennushiekkakerros levitetään tiivistetyn murskekerroksen päälle tasaisesti 3 cm paksuisesti. Asennushiekkakerros on oltava joka paikassa yhtä vahvaa, jolloin vältetään epätasaisuudet kiveyksessä. Asennushiekka levitetään ja tasataan vain välittömästi seuraavana työvaiheena päällystettävälle alueelle eli asennushiekkaa ei levitetä koko alueelle kerralla vaan sitä mukaa, kun kiveys edistyy. Asennushiekkaa ei tiivistetä ja se ei saa olla jäänyt kiviä asennettaessa. (Soini 2005, 128.)

Asennushiekan tasaus (kuvio 3) tapahtuu ennen kivien latomista oikolaudan avulla. Oikolauta on yleensä tehtävään suunniteltu alumiininen lauta, mutta myös tarpeeksi suora ja pitkä puulauta käy. Ohjureina käytetään teräksestä tai alumiinista valmistettua putkea. Ohjurit asennetaan levitetyn asennushiekan päälle siten, että ne ohjurin yläpinta tulee tarkasti tulevan asennushiekkakerroksen tasolle. Ohjurit asennetaan yleensä päällystettävän alueen ulkopuolelle, mutta ne voivat olla myös sisäpuolella. Ohjureiden asennuksen jälkeen oikolauta asetetaan pystysuoraan asentoon ohjainkiskojen päälle ja vetämällä ohjureita pitkin saadaan asennushiekka tasattua tarkasti. (Soini 2005, 128.)

KUVIO 3. Asennushiekan tasaus (betonilaatta.fi)

Betonikiveyksen latominen (kuvio 4) aloitetaan kiinteästä rakenteesta ja toteutetaan ladontamallin mukaisesti. Malli vaihtelee kiveyksessä käytettyjen kivien mukaan. Päällysteen reuna merkitään linjalangalla, joka ohjaa latomista. Itse latominen tapahtuu aina valmiin päällysteen puolelta. Saumaamattoman ja tiivistämättömän pinnan päällä on vältettävä liikkumista koneellisesti. Latomisen aikana saumojen suoruutta ja ladontamallin toteutumista seurataan. Apuna kivien asentamisessa voidaan käyttää kuminuijaa, jolla napauttamalla saadaan kivi asettumaan paikalleen. Betonikivet lasketaan paikalleen mahdollisimman suoraan ja vältetään niiden edestakaisin liikuttamista, jotta asennushiekan tasaisuus ei kärsisi. Kivet ladotaan mahdollisimman tiiviisti eli kivien väliin jää noin 2 mm rako. Latomisessa työmukavuuden takaavat polvisuojat ja hyvät käsineet (Soini 2005, 128.)

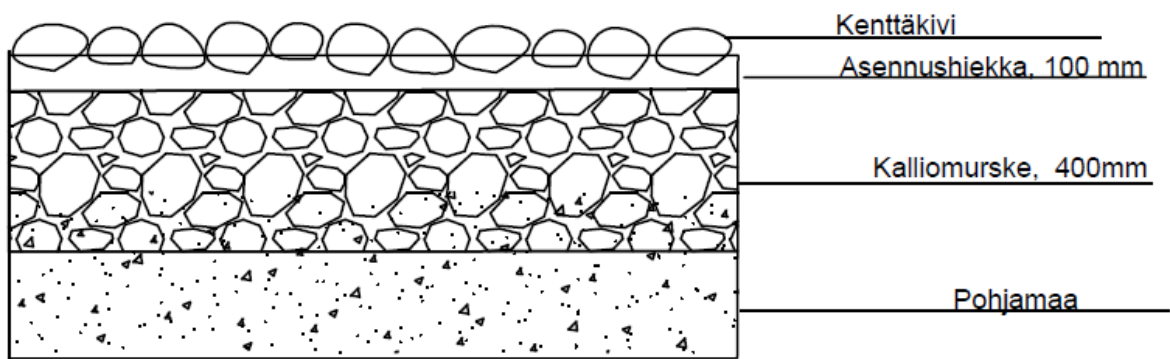
KUVIO 4. Betonikiveyksen ladonta. (pihakivi.com)

Valmis betonikiveys saumataan ja tiivistetään täryllä. Saumaukseen käytetään 0-1 mm kuivaa hiekkaa (filleriä). Saumaushiekka harjataan kivien välisiin saumoihin. Joissain tapauksissa voidaan käyttää myös vettä tiivistyksen apuna. Saumat täytetään mahdollisimman hyvin ja täyttämistä jatketaan tiivistämisen jälkeen, niin kauan, että saumat tulevat täyteen. (Soini 2005, 130.)

Mukulakiveys eli kenttäkiveyksen (kuvio 5 ja 6) on suunniteltu kiertäväni osaksi Kotikartano neljän rakennuksen sokkeliä. Mukulakiveys rakennetaan luonnon pyöreäköiksi hiomista luonnonkivistä. Kenttäkivinä käytetään noin 100–150 mm:n suuruisia soikeita kiviä. Kenttäkiveys rakennetaan tasatun ja tiivistetyn kantavan kerroksen päälle levitetyn asennushiekan varaan. Asennushiekan paksuus on 50–100 mm. Kivet asennetaan siten, että kivien leveä puoli on alaspäin, jolloin ne ovat tukevasti. Yleensä kivet asennetaan mahdollisimman kiinni toisiinsa. Kivet naputellaan kuminuijalla eli moskalla kiinni asennushiekkaan. Kivien asentamisen jälkeen kiveys tiivistetään käsijuntalla tai täryllä. Ennen ensimmäistä tiivistys kertaa kivien väliset saumat täytetään esimerkiksi kivituhkalla, jonka rae koko on 0-4 mm. Kiveystä tärytetään niin kauan, että kivet asettuvat paikoilleen. Lopuksi saumaushiekka voidaan kastella tiivistymisen maksimoimiseksi. (Soini 2005, 134.)

KUVIO 5. Kenttäkiveyksen rakentaminen (viherpiha.fi)

KUVIO 6. Rakennekuva kenttäkiveyksestä (Maarit Kuokkanen)

Piha-alueella on jonkin verran **askelkiviä**, joille ei ole tarkoituksena tehdä kantavaa kerrosta, koska niiden arvioitu kuormitus on pieni. Askelkivet asennetaan paikoilleen kasvualustan levityksen ja tasaamisen jälkeen. Askelkivien väliin saa kasvaa perennoja tai nurmea.

Piha-alueella reunatukena käytetään kestopuista reunalautaa, joka erottaa niin kasvualustat ja kivituhkapäällysteet toisistaan kuin toimii tukena kiveyksille. Eri materiaalien väleihin kaivetaan 15 cm syvä ura johon upotetaan painekyllästetty lauta niin, että se jää hieman materiaaleja korkeammalle. Lautaa ei saa kuitenkaan aiheuttaa kompastumisvaaraa. Se tuetaan kestopuupaaluilla, jotka lyödään puolen metrin syvyyteen 1,5-2 metrin välein. Lankkureunus kiinnitetään puupaaluihin nauloilla tai ruuveilla. (suomela.fi)

5 PINTAKUIVATUS JA PINTAVESIEN OHJAUS

Piha-alueella pintavesien ohjaus on toteutettava siten, että vesien kerääntyminen ei aiheuta tulvimista ja toisaalta virtaava vesi ei saa kuluttaa päällyste pintoja. Rakennusten seinien viereltä maan täytyy viettää pois päin rakennuksesta. Maanpinnan on kallistuttava 5 % rakennuksen seinästä poispäin 3 m matkalla, jotta perustuksien viereen ei pääse kertymään perustusten rakenteita rasittavia ja vaurioittavia pintavesiä. Minimi kallistuksena voidaan pitää 2-3 %. Seinän vierestä lähtevä kiveys ei saa olla liian kalteva, koska se voi talvella jäätyessään olla liukas. Seinän vierestä lähtevän kiveyksen sivukallistus tulee olla vähintään 1 % rakennuksen seinästä poispäin. Istutusalueiden maan pinta on muotoiltava siten, että vedet eivät pääse kerääntymään kasvien juuristoalueelle. Kulkureittien kiveyksien sivukallistuksen ohjearvona voidaan pitää 2 %. Kallistukset voidaan määrittää oikolaudan ja vesivaa'an avulla. (Soini 2005, 84.)

Piha-alueelle pitää paikan päällä määrittää korot, joiden mukaan kuivatus tapahtuu. Näin varmistetaan alueen toimiva kuivatus.

6 ISTUTUSALUEET, KASVUALUSTAT JA KATTEET

Istutusalueet on merkitty sekä yleis- että pihasuunnitelmaan (kts. liite 1-2). Istutusalueiden on noudatettava suunnitelmissa merkittyjä muotoja ja ratkaisuja. Istutusalueille on suunnitelmiin merkitty myös istutettavat kasvit, niiden paikat ja määrät sekä istutusetäisyydet. Istutusalueiden maan pinta on muotoiltava siten, että vedet eivät pääse kerääntymään kasvien juuristoalueelle. Kun istutusalue lähtee rakennuksen seinän läheltä, on sen vietettävä rakennuksesta poispäin. Istutusalueille tulee pohjamaan päälle kasvualusta ja sen päälle tulee puunkuorikate. Kasvualustan kerrospaksuus on pensaille ja pienillä puilla 60 cm, perennoilla 40 cm ja etupihan pienillä perennoilla 20 cm. (Soini 2005, 167.)

Käytettävän **kasvualustan** ominaisuudet ja koostumus määräytyy käyttökohteen mukaan. Kasvien kasvualustan tulee olla laadukasta maa-ainesta, joka ei sisällä monivuotisten rikkakasvien juuria tai vieraita esineitä. Sen on oltava myös turvallista ja käyttökohteeseen sopivaa. Kasvualustaksi pensaille, puille ja perennoille suositellaan multaa. Havukasveille voidaan käyttää erillistä havukasveille tarkoitettua seosta. (Soini 2005, 152–158.)

Istutusalueiden päällimmäinen kerros koostuu ruskean sävyteisestä orgaanisesta **puunkuorikatteesta**, jota tulee 70 mm paksuudelta. Katteen tarkoituksena on estää rikkaruohojen kasvamisen istutusryhmiin. Katekerroksen on oltava tasapaksu. Kate ei saa ulottua puun tai pensaan juurenniskan päälle. Katemateriaalin tulee olla laadukasta ja sen seassa ei saa olla maa-aineksia, eikä muita sinne kuulumattomia aineksia. Katteita käytettäessä on huomioitava, että katekerros muodostaa eristävän kerroksen kasvualustan pintaan ja voi estää roudan sulamista keväällä kasvualustasta. (Soini 2005, 176.)

7 ISTUTUKSET

Kaikkien istutuksien paikat on merkitty suunnitelmiin ja istutukset tulee istuttaa suunnitelmissa esitettyihin paikkoihin. Istutusajan kohdaksi käy kevät tai syksy. Kesän kuumimpaan aikaan kasveja ei kannata istuttaa kastelun tarpeen takia. Lisäksi myöhään syksyllä istutetut kasvit eivät välttämättä ehdi juurtua.

Taimimateriaalin hankkiminen riippuu suunnitelman tilaajasta ja suunnitelmassa esitetyt kasvilajit ja lajikkeet ovat tilaajalle esimerkkilajeja, joita voi tilanteen ja tarjonnan mukaan vaihtaa.

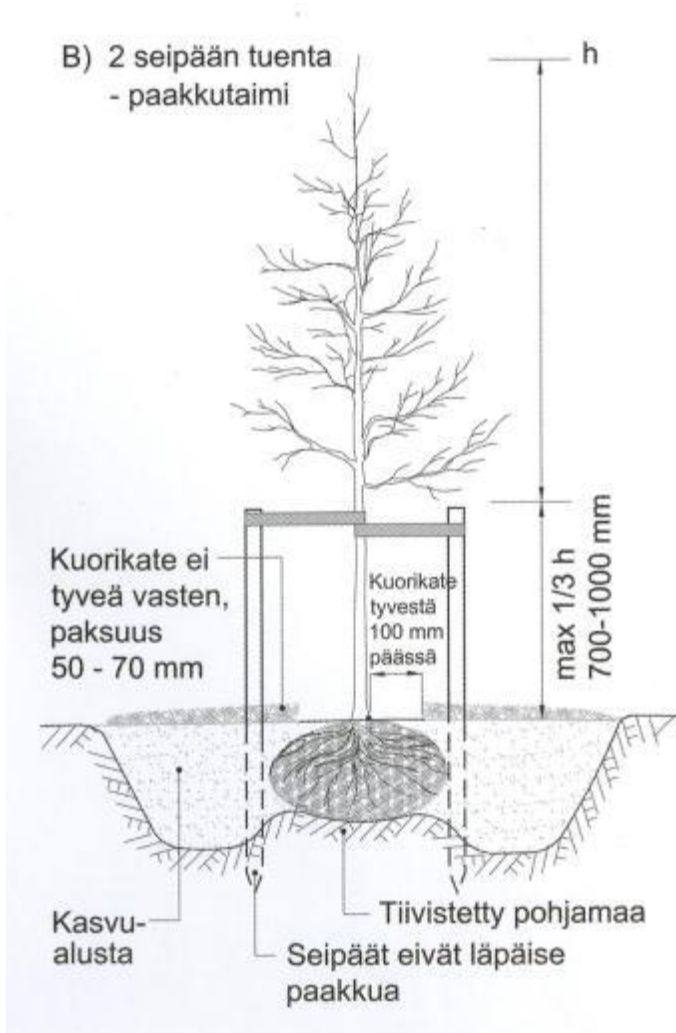
7.1 Puiden istutus ja tukeminen

Lehtipuut istutetaan niin, että juurenniska jää maanpinnan tasalle ja 10–20 mm kasvualustan yläpuolelle. Jos puiden tyvelle levitetään katetta, se ei saa peittää juurenniskaa. Liian syvälle istuttamista on vältettävä, koska se saattaa heikentää taimen juurtumista ja kasvua. Kasvatussyvyys ei ole sama kuin istutussyvyys, joten juurenniska on tarkistettava aina ennen istutusta. Juurenniska on kasvin varteen rajoittuva juuren yli osa. Juurenniska voi löytää rapsuttamalla multaa siihen asti kunnes ensimmäinen juuri löytyy. Sen yläpuolella on juurenniska. Istutuskuoppa kaivetaan niin suureksi, että astia- tai juuripaakku sopii siihen hyvin. Paljasjuuristen taimien istutuskuoppien on oltava niin suuria, että niiden kaikki juuret sopivat siihen. Tarvittaessa juuria voidaan työstää leikkaamalla, mikä on parempi vaihtoehto kuin juurten taittaminen. Istutuskuopan pohjalle voidaan levittää käytettävää kasvualustaa noin 10–20 cm ja sekoittaa sitä pohjamaan kanssa. Näin raja pohjamaan ja kasvualustan välillä pehmenee ja tasoittuu. (Soini 2005, 210.)

Istutuskuopan kaivun ja valmistelun jälkeen istutettava taimi asetetaan kuoppaan oikeaan syvyyteen. Ennen taimen asettamista kuoppaan voidaan sinne laittaa 10–20 l vettä, jonka annetaan imeytyä rauhassa. Ennen kuopan täyttämistä puulle tarkoitetut tukiseipäät lyödään pohjalle pohjamaahan. Istutuskuoppa täytetään kasvualustalla ja tiivistetään huolellisesti juuriston ympäriltä. Tiivistettäessä on varottava rikkomasta juuripaakkuja. Kevätistutusten osalta voidaan kasvualustasta muodostaa ns. vesipesä juuriston ympärille. Näin varmistetaan, ettei kasteluvesi valu pois juuristoalueelta. Vesipesä tulee poistaa syksyllä, jottei vesi jää seisomaan rungon ympärille. Viimeistään kuopan täyttämisen jälkeen puu kastellaan perusteellisesti. (Soini 2005, 212.)

Runkopuiden taimet tulee aina tukea istutuksen yhteydessä (kuvio 7). Tuennalla varmistetaan juuriston kiinnittyminen kasvualustaan ja estetään kasvavan juuriston repeily ja katkeilu esimerkiksi tuulella. Puiden

tukeminen tulee tehdä huolellisesti ja riittävän vahvoja materiaaleja käyttäen. Selkeillä alue kokonaisuuksilla kannattaa käyttää yhdenmukaista tuentamenetelmää esteettisyyden vuoksi. Tuenta tarvitaan yleensä vain 1-2 kasvukautta. Tukiseipäät eivät saa olla kyllästettyä puuta ja niiden tulee olla läpimitaltaan vähintään tuettavan puunrungon paksuinen ja mielellään sitä paksumpi. Yleensä tukiseipäinä käytetään parkittua kuusta tai mäntyä. Puut tuetaan kahdella tukiseipäällä, jotka ovat tukevia ja jotka kiinnittyvät pohjamaahan tukevasti. Tukiseipäät eivät saa rikkoa taimen paakkua tai puun juuristoa. Ne katkaistaan ja sidotaan samalta korkeudelta. Seipäiden katkaisu tehdään 50 mm:ä ylemmän sidoksen yläpuolelta. Sidontaan käytetään useimmiten tervanarua tai vastaavaa vyömäistä materiaalia ja sidos ei saa hangata puunrunkoa. Sidos tulee olla korkeudella, joka on korkeintaan 1/3 puun korkeudesta. (Soini 2005, 212.)

KUVIO 7. Esimerkki puuntuennasta. (VRT'11, toim. H.Tajakka. Kuva 23311:K6, s.71)

Jänisten ja muiden tuhoeläinten vioituksien estämiseksi kannattaa ainakin omenapuut suojata runkosuojilla.. Suojaksi käy esimerkiksi metallinen suojaverkko, jonka silmäkoko on alle 20 mm. Suojaverkon korkeuden on oltava sellainen, ettei tuhoeläin ylety sen yli lumisena aikana. Suojaverkko on hyvä upottaa noin 15 cm maanpinnan alapuolelle, mutta puun juuripaakun juuristoa ei saa vahingoittaa. Suojaverkon ja rungon väliin ei saa jättää liian isoa tilaa. 10–50 mm on sopiva tila. (VHT '14 2014, 55.)

7.2 Pensaiden istutus

Kasvien taimi – ja rivivälit ovat suunnitelma-asiakirjojen mukaiset. Kaikki pensasistutukset istutetaan sulaan maahan, jos ne on nostettu lepotilassa. Paljasjuuriset/ esipakatut lehtipensaat on istutettava lepotilassa ennen juhannusta ja syksyllä lepotilan alettua. Jos pensaiden taimia ei voida istuttaa heti niiden saavuttua työmaalle, tulee huolehtia taimien huolellisesta suojauksesta. Taimet säilytetään rakennuspaikalla varjoisessa paikassa. Niiden juuristo pidetään jatkuvasti kosteana ja suojataan auringolta ja tuulelta. Pensaat istutetaan yleensä ryhmäistutuksina useamman taimen ryhmään. Pensaille rakennetaan yhtenäinen kasvualusta ja erillisiä istutuskuoppia ei perusteta. Kaikissa työvaiheissa on varottava istutettavien kasvien kuivumista. Kasvit istutetaan samaan syvyyteen, jossa ne ovat aikaisemmin kasvaneet. Paljasjuuriset taimet istutetaan hieman syvemmälle noin 5 cm kuin ne ovat olleet taimistossa istutettuina. Ja siten, että pensaan haaroittumiskohta on hieman kasvualustan pinnan alapuolella. Paakutaimien paakun päällä kasvualustaa voi olla enintään 5 cm. Paakutaimien sidokset avataan ja astiataimien haitallisesti kiertyneet juuret täytyy levittää. Astiataimien kiertävät juuret täytyy katkaista juuripaakun reunoilta tai sitten ne on irrotettava käsin ja taivutettava ne kasvualustaan. Taimet voidaan esikastella esimerkiksi kastamalla juuristo ämpärissä, jos taimet tuntuvat kuivilta. (Soini 2005, 216.)

Ryhmäistutuksissa taimet ryhmitellään siten, että suurimmat taimet tulevat keskelle ja pienet reunoille tai katselupuolen sivulle. Taimet istutetaan yleensä lomittainen eli niin sanotusti siksak-asentoon. Reunimmaisat taimet istutetaan noin 50 cm päähän istutusalueen reunasta. Myös rakennusten ja pensaiden väliin jätetään noin 50 cm. Taimien istuttamisessa noudatetaan annettuja istutus - ja rivivälejä, mutta pääsääntöisesti isot pensaat (syreeni ym) istutetaan 1 m välein, keskikokoiset pensaat (norjanangervo ym.) 80 cm ja pienet pensaat (keijuangervo) 50 cm. (Soini 2005, 209, 2017.)

Istutettaessa taimelle kaivetaan niin iso istutuskuoppa, että sen juuristo mahtuu siihen hyvin. Tarvittaessa laaja-alaista juuristoa typistetään. Paljasjuurisilla taimilla istutus voidaan tehdä lapiolla aukaistavaan rakkoon, mutta tällöinkin on vältettävä juuriston turhaa sullomista. Kasvualusta tiivistetään huolellisesti, mutta liiallista tiivistämistä on vältettävä. Kasvualusta kastellaan istutuksen yhteydessä niin, että koko juuristoalue kastuu perusteellisesti. (Soini 2005, 217.)

Istutuksen yhteydessä leikataan kaikki vioittuneet ja kuivuneet oksat pois tai typistetään vaurio kohdan alapuolelta. Leikkaus tehdään oksasaksilla ja leikkauspinta pyritään jättämään mahdollisimman pieneksi. Istutuksen yhteydessä tehtävissä leikkauksissa voidaan versostoa typistää enintään 50 %. (Soini 2005, 217.)

7.3 Perennojen ja köynnösten istuttaminen

Perennat istutetaan yleensä alku- tai loppukesällä. Astiataimia voidaan istuttaa milloin tahansa kasvualustan ollessa sula. Syksyllä istutettaessa perennat on istutettava niin aikaisin, että ne ehtivät juurtua. Perennat istutetaan vähintään kasvusyvytyteen ja astiataimen paakun on peityttävä kasvialustalla. Pienet taimet istutetaan istutuslapiolla ja isot pensaiden tapaan pistolapiolla. Kasvualusta tiivistetään käsin painamalla ja polkemalla juuriston ympärille. Kasvualusta tasataan ja siistitään istutuksen jälkeen. Perennaistutusta kastellaan juurtumisen onnistumiseksi aluksi säännöllisesti. (Soini 2005, 220.)

Kiipeäviksi tarkoitetut köynnökset tuetaan istuttamisen yhteydessä. Itsestään kiipeävät köynnökset ohjataan tukirakenteeseen kepeillä ja tukilangoilla. Kasvit istutetaan noin 30 cm päähän rakennuksen seinästä. Humala tulee ohjata varastorakennuksen seinään ja sitä myöden tukilankoihin. Tukilankoja tulee joka kasvia kohden kaksi ja langat kiinnitetään rakennuksen seiniin kasvien kohdille siten, että ne ylettyvät noin 0,5 m:n korkeudesta rakennuksen räystäälle. Lankojen väli on noin 50 cm. Tukilankojen on oltava seinästä noin 10 cm:n päässä. Tukilankojen materiaali tulee olla kestävä ja tarkoitukseen soveltuvaa. Suositeltava tukilanka on esim. kestävä hamppulankapunos. (Soini 2005, 219.)

8 LIIKUNTA-ALUEET JA VÄLINEET

Piha-alueelle tulee kahteen eri paikkaan Lappsetin liikuntavälineitä, jotka on suunniteltu erityisesti ikäihmisten käyttöön. Kaikki liikuntavälineet tulee pystyttää leikkivälinevalmistajan ohjeiden mukaan ja valmistajan materiaaleja käyttäen. Suunnitelmassa on otettu huomioon tarvittavat turva-alueet ja materiaalit. Alueelle valitut liikuntavälineet ovat Lappset Käärmeputki, Lappset Käsipyörä ja Lappset Classic 83

Jokaisen Lappset -tuotteen mukana on selkeät asennus- ja kokoamisohjeet, joita on noudatettava. Tuotteeseen kuuluvat osat on selvästi numeroitu, jotta kokoaminen olisi mahdollisimman helppoa. Kunkin tuotteen turvaetäisyys selviää kokoamisohjeen pohjapiirustuksista. Leikkivälineiden korkeusaseman ja perustusten syvyyden on oltava työselostuksen mukaisia. Pystysuorien osien tulee olla pystysuorassa ja vaakasuorien vaakasuorassa, muutoin tietyt välineisiin suunnitellut kallistukset saattavat olla turvallisuusnormien vastaisia. Mikäli asennusohjeissa mainittuja turvaetäisyyksiä ei noudateta, asentaja voi joutua vastaamaan ja korvaamaan mahdolliset loukkaantumiset, jotka ovat johtuneet turvaetäisyyksien laiminlyönneistä. (www.lappset.fi/asennus)

Vakiona liikuntavälineet toimitetaan syväperusteisina. Vaihtoehtoisesti tuotteet voidaan asentaa pintaperusteisina. Pintaperustusvaihtoehto on ilmoitettava tilauksen yhteydessä. Liikuntavälineet sekä muut varusteet tulee olla kiinnitettynä perustukseen kiinteästi. Kalusteet voidaan kiinnittää maahan myös erikseen tilattavien ankkurointirautojen avulla. Perinteisiä betonivaluja tarvitaan vain poikkeustapauksissa. Perustamistavat ilmenevät kunkin tuotteen asennusohjeessa. (www.lappset.fi/asennus)

Liikunta-alueiden turva-alustaksi on valittu turvahiekka. Se levitetään alueelle liikuntavälineiden asennuksen ja kantavankerroksen tasauksen jälkeen. Turvahiekan raekoko on 1-8 mm, eikä se saa sisältää hienojakoista materiaalia kovettumisen ehkäisemiseksi. Turvasoraa on oltava vähintään 0,30 metrin paksuisesti. (Soini 2005, 293.)

9 PIHA-ALUEEN KASVILLISUUDEN HOITO-OHJEET

9.1 Nurmikko

Vuosittain nurmikolle tehdään kevät – ja syyskunnostus, tarvittavat leikkaukset ja siistimiset, lannoitukset sekä tarvittaessa paikkaukset. Kevätkunnostus aloitetaan lumen sulettua ja maan kuivuttua tallausta kestäväksi. Nurmikoilta poistetaan edellisen kasvukauden jäljiltä jääneet lehdet ja leikkuujätteet. Lisäksi poistetaan haravoimalla kaikki asiaan kuulumattomat roskat ja esineet sekä mahdollinen hiekoitushiekka. Jos alueella on käytetty aurasmerkkejä, niin nekin tulee poistaa. (VHT '14 2014, 14.)

Jos nurmi on kärsinyt talven aikana vaurioita, alueella on tehtävä tarvittavat paikkaukset. Paikkaus aloitetaan poistamalla kuollut kasvijäte, jonka jälkeen pintamaa kuohkeutetaan ja tasataan sekä tarvittaessa lisätään paikattavalle alueelle kasvualustaa. Paikkausalueelle kylvetään nurmiseos huolellisesti ja tasaisesti. Kunnostustyöt tehdään käsityönä, jotta välttäisiin raskaiden työkoneiden aiheuttamilta vaurioilta, kuten painumiselta ja liialta tiivistymiseltä. Nurmikoiden kastelu tulee kysymykseen vain, jos alueella on pitempiä kuivia ja poutaisia ajanjaksoja. Tällöin on nurmea kasteltava vähintään viikoittain. Parasta kasteluaikaa ovat illat ja yöt sekä välittömästi sateen jälkeiset ajat. Vettä on annettava niin paljon, että koko kasteltava alue sekä kasvualustakerros kastuvat. (VHT '14 2014, 14–16.)

Keväällä annetaan yleislannoitus heti lumien sulamisen jälkeen ja syksyllä annetaan vähätyppinen fosforikaliumlannoitus. Syyslannoitus tehdään ennen elokuunloppua. Kalkitus tehdään keväällä. Lannoite ja kalkki levitetään tasaisesti koko nurmialueelle. Pitkäaikaisia lannoitteita käytettäessä lannoituksen jakautuminen määräytyy käytettävän lannoitteen mukaan. (VHT '14 2014, 15.)

Nurmialueet on leikattava ensimmäisen kerran nurmikon ollessa kuiva ja kun nurmi on yli 10 cm pitkä. Nurmi leikataan kuivalla säällä, jotta leikkuri ei tukkeutuisi ja leikkausjälki olisi tasaista. Ennen leikkauksia nurmialueilta poistetaan leikkuria vaurioittavat esineet ja roskat. Nurmea leikataan kerrallaan korkeintaan 1/3 sen pituudesta. Varsinkin uusilla alueilla työkoneita käytettäessä on varmistuttava, ettei leikkauksesta tai leikkuujätteiden keräämisestä aiheudu vahinkoa nurmikolle tai rakenteille. Jos leikkuujätettä kerääntyy kasoihin, on ne kerättävä pois, jotta ne eivät rumenna yleisilmettä tai tyrehdytä nurmikon kasvua. Leikkuujätteet tulee ensimmäisinä vuosina kerätä pois alueelta kokonaan. Nurmikko leikataan 4-12cm mittaiseksi. Viimeistelyleikkuu tehdään yleensä siimaleikkurilla (trimmerillä) nurmikolla olevien esteiden ympäriltä ja rakenteiden vierestä, joihin nurmikko liittyy ja joita ei leikkureilla voida tarvittavalla tarkkuudella

hoitaa. Puiden ympäristöjen siimaamista on vältettävä tai oltava erityisen huolellinen, jottei siimaleikkurilla vioiteta puiden tyveä. (VHT '14 2014, 15–16.)

Nurmikolle voidaan tehdä rajaukset niille alueille, joissa nurmikko rajautuu käytäviin tai muihin rakenteisiin. Rajaus tehdään kanttausraudalla, niin että nurmikon reuna noudattaa suunnitelmissa määriteltyjä muotoja. Irrotetut kasvijätteet poistetaan ja rajausten reunat siistitään. Rajaamalla ehkäistään nurmikon levittäytyminen esimerkiksi pensasryhmien kasvualustoihin. Rajausten ohella voidaan lisätä sitomattomien päällysteiden materiaalia (kivituhka) ja katemateriaalia, mikäli rajauksista aiheutuu muutoksia näihin. (VHT '14 2014, 16.)

Syyskunnostuksessa nurmikoilta haravoidaan ylimääräinen kasviaines (lehdet ja muu kasvijäte) tai vaihtoehtoisesti se voidaan silputa nurmikolle (vältettävä haitallisen kasvijätekerroksen syntymistä). Haravointi kannattaa tehdä vasta kun ympäröivät kasvit ovat pudottaneet lehtensä. Mahdollisten aurasmerkkien asennus tapahtuu ennen lumentuloa ja siten, että ne saadaan tukevasti maahan. (VHT '14 2014, 16.)

9.2 Puut

Vuosittain puille tehdään hoitoleikkaukset, joissa kuolleet tai vahingoittuneet oksat poistetaan. Leikkaukset tehdään käsityönä oksasaksilla tai oksasahalla. Puiden hoidossa on huomioitava mahdolliset rakennetta kehittävät leikkaukset, jotka aloitetaan mahdollisimman varhain puun juurruttua kunnolla kasvupaikalleen (2 kasvukauden kuluessa). Rakennetta kehittämissä leikkauksissa eli rakenneleikkauksissa tuetaan puun luonnollista kasvutapaa. Liian isoja leikkaushaavoja (yli 10cm) on vältettävä. Leikkauspintojen on oltava siistejä ja oikeaoppisia eli oksankaulusta ei saa vioittaa. Tappeja tai liian rungonmyötäisiä leikkaushaavoja on vältettävä, koska ne umpeutuvat huonosti. Kerrallaan oksista ei saa leikata 1/3 enempää.. Rakenneleikkauksissa poistetaan samasta kohdasta runkoa lähtevät isot oksat, toisiinsa hankaavista oksista toinen, runko-, tyvi- ja juuriversot sekä ylipitkät, liian tiheässä kasvavat ja väärin suuntautuneet oksat. Ensimmäisinä vuosina on puiden kasvua tarkkailtava täyslehtisyyden aikaan säännöllisesti. Latvasilmut tulisi säilyttää (mahdollisuuksien mukaan). Kuolleet tai kituvat puut on uusittava kahden vuoden sisällä istutuksesta. Vanhoilta puilta voidaan latvusta tarvittaessa keventää, jolloin esimerkiksi lumivauriot pienenevät. Kevennysleikkauksissa latvuksen ulkokehän kaikki oksat lyhennetään vahvoihin sivuoksiin saakka. Leikkausohjeet pätevät niin lehti – kuin havupuillekin. Puiden leikkauksissa on hyvä kääntyä ammattilaisen puoleen mahdollisuuksien mukaan. (VHT '14 2014, 50–52.)

Puiden leikkauksia ei suoriteta voimakkaimman kasvun aikana eli lehtien puhkeamisesta siihen, kun lehdet ovat täysikokoisia. Leikkauksia ei saa tehdä tuuleentumisen aikaan (syksyllä tai myöhäissyksyllä). Monet puulajit voidaan leikata kevättalvella (maalis-huhtikuu), mutta esimerkiksi koivua ei saa leikata keväällä runsaan mahlanerityksen vuoksi. Koivut tulee leikata heinä-elokuussa. Muut lehtipuut voidaan leikata edellä mainittujen periaatteiden ja aikojen mukaan. Jos leikkaukset tehdään talvella, on hyvä ajoittaa leikkausaika lauhanjakson loppuun. Puita ei saa leikata yli -10 asteen pakkasessa. Runko - tai vesiversojen vesat poistetaan vähintään kerran vuodessa. Vesivesat on hyvä poistaa heti ensimmäisenä vuonna heinäkuun lopun – elokuun alun tienoilla, jotta uusia ei synny. Juurivesat on hyvä poistaa sekä kesäkuun puolella välissä että elokuun puolella välissä. Omenapuulle tehdään istutusleikkaukset, mikäli taimistolla ei niitä ole tehty. Istutusleikkauksessa latvaversoa lyhennetään 1/3 osa ja liian jyrkässä kulmassa kasvavat oksat poistetaan. Taimen jätetään jäljelle 3 sivuversoa eri puolille puuta ja versot ovat noin 30cm pitkiä. Jatkossa omenapuiden latvuksen pitää olla ilmava, joten leikkauksissa tulee suosia ulospäin kasvavia oksia. Sisäänpäin kasvavat oksat tulee poistaa. (VHT '14 2014, 50–52, <http://www.haikalanpuutarha.com>, <http://pihaverso.blogspot.fi>, <http://puutarha.net>)

Puita kastellaan pääsääntöisesti vain kahtena ensimmäisenä kasvukautena, mikäli tarve vaatii. Kertakastelumäärä on vähintään 50 litraa ja kastelu suoritetaan vähintään kaksi kertaa viikossa. Vanhoja puita ei yleensä tarvitse kastella. Puiden tuennat ja sidokset tarkistetaan keväisin ja mahdolliset puutteet korjataan. Tukikepit poistetaan joko kolmannen kasvukauden alussa tai kun puu on juurtunut. Puiden tyvet pidetään 50 cm alueelta vapaana nurmikosta ja rikkaruohoista, joko käsin kitkemällä tai kemiallisella torjunnalla. Kemiallisesti torjuttaessa, työ kannattaa teettää alan ammattilaisella, jotta vahingoilta vältyttäisiin. Kemiallista torjuntaa ei käytetä puilla, joka on istutettu kahden vuoden sisällä, eikä tyvi- ja juuriversoja tuottavilla puilla. Rajaukset pidetään selkeinä ja terävinä, jolloin nurmenhoito helpottuu puun ympäriltä. (VHT '14 2014, 55–59.)

Varsinkin omenapuut suojataan tuhoeläimiä vastaan kahden vuoden ajan istutuksesta tai kauemmin. Suojan on oltava niin korkea, ettei tuhoeläin (jänis) ylety sen yli talvellakaan. Suojaverkon silmä koko tulee olla alle 20 mm ja suoja rakenteiden tukevia ja sisähalkaisijaltaan hieman suurempia kuin puunrungon. Suojat tulee tarkistaa vuosittain ja uusia tarvittaessa. (VHT '14 2014, 55.)

9.3 Pensaat

Kevätkunnostus aloitetaan, kun routa on sulanut kasvualustoista. Kevätkunnostuksen yhteydessä pensasryhmistä poistetaan roskat ja mahdollinen hiekoitushiekka. Kuivat lehdet voidaan jättää katteeksi.

Kuolleet kasvit poistetaan ja uusitaan. Pensaiden keväiset hoitoleikkaukset tehdään kasvilajikohtaisesti, niin että pensaiden ominaispiirteet ja elinvoimaisuus säilyy. Hoitoleikkauksilla turvataan käytävien ja oleskelualueiden käytettävyys. Rakenteisiin ylettyvät oksat poistetaan tarvittaessa. Pensaiden korkeutta madalletaan tarvittaessa esimerkiksi ikkunoiden edestä. Pensailta poistetaan villiversot, katkenneet ja sairaat sekä kasvukauden aikana ulos kasvaneet versot sekä istutusalueen ulkopuolelle levinneet juuriversot. Alasleikkauksia tehdessä lehtipensaiden versot leikataan kasvilajista riippumatta 10-30cm korkeudelle maanpinnasta. Alasleikkausta tulisi pyrkiä välttämään rikkakasviongelmien vuoksi. (VHT '14 2014, 39.)

Havukasveille ja – pensaille (kts. liite 1-2) tehdään vuosittain (mihin vuodenaikaan tahansa) siistimisleikkauksia. Tämä tarkoittaa kuivien, paleltuneiden, sairaiden ja katkenneiden versojen poistoa. Muuten pensaille tehtävät harvennusleikkaukset tehdään varhaiskevällä (helmi-maaliskuu). Havupensaat eivät yleensä vaadi vuosittaista leikkausta. Vuorimänty vaatii harvoin leikkausta. Jos vuorimännyn kasvutapaa halutaan ohjata tuuheammaksi, niin leikkauksen tulee tapahtua kesäkuussa juhannuksen aikoihin. Silloin siitä typistetään uusista vuosikasvaimista puolet pois. Muuten vuorimännyn leikkauksessa noudatetaan havupensaiden leikkausohjeita ja – aikoja. Havukasveja – ja pensaita voidaan tarvittaessa suojata kevätauringon aiheuttamalta kuivatukselta. Suojauksessa käytetyt harsot tms. on poistettava roudan sulettua. (VHT '14 2014, 40.)

Pensaiden lannoitus on kasvilajikohtaista, mutta pääsääntöisesti lannoitetta annetaan keväällä ja syksyllä kolmen vuoden välein. Keväällä annetaan pitkävaikutteista yleislannoitetta. Loppukesällä annetaan fosforikalium- lannoitetta. Lannoitteet täytyy levittää tasaisesti koko istutusalueelle. Tarvittaessa kasveja voidaan kalkita ja tällöin kalkitseminen tapahtuu kasvilajin mukaisesti. (VHT '14 2014, 41.)

Rikkakasvien torjuntaa pensasryhmiin tehdään kesäaikaan noin kerran kahdessa viikossa. Kitkeminen tehdään joko käsin tai heiluriharan avulla. Kitkujäte poistetaan ja tarvittaessa lisätään katetta rikkaruohottomalle pinnalle. Rajaukset tehdään kahdesti kasvukaudessa suunnitelmassa määriteltyjen muotojen mukaan. Rajauksen reuna on 20- 100 cm päässä kasvin tyvestä kasvin koko huomioiden. (VHT '14 2014, 42.)

9.4 Perennat ja köynnökset

Perennojen hoidon tavoitteena on pitää kasvit hyvässä kasvukunnossa ja lajille tyypillisinä. Vuosittainen kevätkunnostus aloitetaan roudan sulettua maasta ja maan ollessa muokkaukelpoinen. Epäkelpo taimimateriaali täytyy uusida ja kuolleet kasvin osat on poistettava. Paikkausistutukset tehdään vain keväällä ja syksyllä, siten että taimi ehtii juurtua kunnolla. Tarvittaessa voidaan tehdä jakamisia, jos kasvi on muodostanut liian tiiviin kasvuston alueelle tai kasvi on muuten heikosti kukkiva. Perennoita lannoitetaan kahdesti kasvukaudessa. Liian tyypipitoisia lannoitteita tulee välttää. Ensimmäinen yleislannoitus tehdään heti lumien sulamisen jälkeen. Elokuun loppuun mennessä tulee antaa fosforikaliumlannoitus. Jos perennoille joudutaan antamaan kalkkia, kalkitus tapahtuu keväällä. Rikkakasvit poistetaan kerran kahdessa viikossa käsin kitkemällä juurineen. Kasveja kastellaan vain, jos kasveja uhkaa kuolema pitkän kuivan kauden seurauksena. Jos alueella esiintyy kasvitauteja tai tuholaisia, on kasvisuojelutoimenpiteisiin ryhdyttävä välittömästi. Pahoin vahingoittuneet kasvinosat tai kasvit poistetaan. Poistettujen kasvien tilalle istutetaan uudet kasvit. Piha-alueen ainoa köynnös, humala, kevätkunnostetaan samaan tapaan kuin perennat. Kesällä köynnöksen kasvua voidaan ohjata käsin ja tarvittaessa ylitihettä kasvustoa voidaan harventaa. Syksyllä kasvi leikataan alas. (VHT '14 2014, 31, 47.)

LÄHTEET

InfraRYL 2010 Infrarakentamisen yleiset laatuvaatimukset. Osa 1: Väylät ja alueet. Rakennustieto

OY. 2010.

Soini, T. 2005. Viherrakentajan käsikirja. Viherympäristöliitto ry julkaisu 25. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005, 2.painos.

Viheralueiden hoito VHT '14. 2014. Viherympäristöliitto ry julkaisu 55..Tammerprint Oy, Tampere

Viherrakentamisen yleinen työselostus VRT '11. toim. Hanna Tajakka. Viherympäristöliiton julkaisu 49. Tammerprint Oy, Tampere 2011.

SÄHKÖISET LÄHTEET

Haikalan puutarha. Lehtipuun leikkaus- kyljestymiset ja kaulukset. Viitattu 5.3.2015. <http://www.haikalanpuutarha.com/blogi/2013/puun-leikkaus-kyljestymiset-ja-kaulukse>

Lappset Oy. Asennus. Viitattu 4.3.2015. <http://www.lappset.fi/Suunnittelu/Asennus>

Pihaverso. Vinkkejä puiden leikkaamiseen. Viitattu 5.3.2015. <http://pihaverso.blogspot.fi/2011/03/puiden-leikkaus-nikseja.html>

Puutarha.net. Omenapuun leikkaus. Viitattu 5.3.2015. http://puutarha.net/artikkelit/34/omenapuun_leikkaus.htm